Hükümlü ve Tutukluların Disiplin Soruşturmalarına İlişkin Temel Esaslar[*]

Fundamental Principles on Discipline Investigations of Convicted and Detainees

Bahattin ARAS[**]

Öz:

İnfazın etkinliğinin sağlanması noktasında cezaevlerinde disiplin, düzen ve güvenliği sağlayıcı bir kısım uygulamaların geliştirilmesi ve tedbirlerin alınması gerekebilir. Zira kanunların suç saydığı eylemleri gerçekleştirmeleri nedeniyle toplumsal düzeni bozan kişilerin cezaevinde de düzen bozucu davranışlara girmeleri ihtimal dâhilindedir. Düzen bozucu davranışları sergileyen kişilerin cezalandırılması ve bu tip eylemlerin tekrarının önlenmesi bakımından kanun koyucu tarafından belirlenmiş bir kısım tedbirler bulunmaktadır. Bu noktada cezaevi düzenini bozucu davranışlar sergileyen, cezaevi personeline ve diğer hükümlü ve tutuklulara zarar veren kişilere yönelik olarak bir kısım disiplin ceza ve tedbirlerinin uygulanması gerekir. Ancak idarenin keyfi hareket etmesinin önlenmesi bakımından kanunun suç saymadığı eylemlerin disiplin soruşturmasına konu edilmemesi gerekir. Bu nedenle disiplin süreçlerinin kanunilik ilkesi çerçevesinde ve infazın gerekleri doğrultusunda yürütülmesi önem arz etmektedir. Mevcut çalışmada infaz hukukuna ilişkin hâkim olan temel ilkeler ışığında hükümlü ve tutukluların disiplin soruşturmalarına ilişkin temel esaslar ve uygulamada yaşanan sorunlar ve oluşan hak ihlalleri ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler:

İnfaz Hukuku, Cezaevi, Hükümlü, Disiplin Cezası, Disiplin Soruşturması.

Abstract:

At the point of ensuring the efficiency of the execution, it may be necessary to develop some practices and take measures to ensure discipline, order and security in prisons. Because it is possible for people who disrupt the social order to engage in disruptive behavior in prison because of their acts that are considered as crimes by law. There are some measures determined by the legislator in order to punish those who exhibit disorderly behavior and to prevent the repetition of such acts. At this point, some disciplinary punishments and measures should be applied against those who exhibit behaviors

[*] **Yayın Kuruluna Ulaştığı Tarih:** 02.09.2022
Yayınlanmasının Kabul Edildiği Tarih: 17.12.2022

DOI: 10.58733/imhfd.1267352

Bu makaleye atıf için; ARAS, Bahattin, "*Hükümlü ve Tutukluların Disiplin Soruşturmalarına İlişkin Temel Esaslar*", **İMHFD**, C. 8, S. 1, 2023, s. 3-61.

[**] Dr.
E-posta: bahattinaras2018@gmail.com
Orcid: https://orcid.org/0000-0002-3551-7363

disrupting the prison order and harm the prison staff and other convicts and detainees. However, in order to prevent the arbitrary act of the administration, actions that are not considered a crime by law should not be subject to disciplinary investigation. For this reason, it is important that disciplinary processes are carried out within the framework of the principle of legality and in line with the requirements of the execution. In the present study, the basic principles regarding the disciplinary investigations of convicts and detainees, the problems experienced in practice and violations of rights will be discussed in the light of the prevailing basic principles regarding the law of execution.

Keywords:
Law on Criminal Execution, Prison, Convict, Disciplinary Punishment, Disciplinary Investigation.

GİRİŞ

İnfazın çağdaş esaslar çerçevesinde tamamlanabilmesi ve infaz kurumunda düzenin, güvenliğin ve disiplinin sağlanabilmesi bakımından çerçevesi kanunlarla belirlenmiş olan tedbir ve uygulamalar önemlidir. Bu tedbir ve uygulamalara başvurulurken, bunlardan kaynaklı olarak hükümlünün infaza konu eylemi ne olursa olsun infaz kurumunda ikincil bir cezalandırmaya maruz kalmamasına; etkin, ıslah edici ve onarıcı bir infaz süreci yaşamasına katkı sağlanmasına dikkat edilmelidir. Bu ise ancak hükümlünün veya tutuklunun eşitlikçi, insan onuruna uygun, kanuni ve bireyselleştirilmiş tedbir ve uygulamalara tabi olması ile mümkündür.

Cezaevlerinin disiplin, düzen ve güvenliğinin sağlanması infazın etkinliği noktasında önemlidir. İdarenin güvenlik, disiplin ve düzen noktasında bir kısım uygulamalar geliştirmesi gerekebilir. İdarenin bu amaçla geliştireceği uygulamaların sınırı ise evrensel hukuk ilkeleri ve kanunlarla tutuklu ve hükümlülere tanınmış olan hak ve yükümlülüklerdir. Cezaevi idaresinin tutuklu ve hükümlüye tanınmış olan hakların özüne zarar verecek, infazdan beklenen amacı ortadan kaldıracak uygulamalardan uzak durması gerekmektedir.

Cezaevlerinde sınırı evrensel hukuk ilkeleri ve kanunlarla çerçevelenmiş bir yaşam ve infaz süreci vardır. Bu noktada cezaevi düzenini bozucu davranışlar sergileyen, cezaevi personeline, diğer hükümlü veya tutuklulara veya eşyalarına zarar veren hükümlü ve tutuklulara yönelik olarak bir kısım disiplin ceza ve tedbirlerinin uygulanması gerekir. İnfazın etkin, ıslah edici ve onarıcı olarak tamamlanması ve cezaevinin güvenliği, disiplini ve düzeninin sağlanması için kaçınılmaz olarak başvurulan tedbirlerden biri olan disiplin soruşturmaları neticeleri itibariyle de hükümlü ve tutukluların infaz süreçlerine olumsuz etkileri olacaktır. Bu nedenle disiplin süreçlerinin kanunilik ilkesi çerçevesinde infazın gerekleri doğrultusunda yürütülmesi önem arz etmektedir. Mevcut çalışmada infaz hukukuna ilişkin hâkim olan temel ilkeler ışığında hükümlü ve tutukluların disiplin soruşturmalarına ilişkin temel esaslar ve uygulamada yaşanan sorunlar ve oluşan hak ihlalleri ele alınacaktır.

Bu konular ele alınırken ilgili ulusal ve uluslararası mevzuat hükümleri ile birlikte Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin, Anayasa Mahkemesi'nin ve Yargıtay'ın konuya ilişkin uygulama ve içtihatlarına yer verilecektir[1].

I. HÜKÜMLÜ VE TUTUKLULARA YÖNELİK DİSİPLİN HÜKÜMLERİ

A. Disiplin Soruşturmalarının Temel Esasları

1. Genel Olarak

Çağdaş infaz esasları çerçevesinde yönetilen bir infaz kurumunda infaz sürecinin etkin, ıslah edici ve onarıcı olarak tamamlanabilmesi ancak kurumda disiplin düzen ve güvenliğin tam sağlanması ve hükümlünün de temel haklarının tam korunması ile mümkündür. Özellikle cezaevinde disiplin, hükümlülerin kişisel gelişimlerini artırmaları, kendilerini ifade edebilecek motivasyonu sağlamaları ve yaşamsal gereksinimlerini karşılamaları için yapılandırılmış kurallar bütünü olduğundan ayrı bir öneme sahiptir[2]. Bu noktada hükümlülerin kanunların, yönetmeliklerin ve diğer mevzuatın öngördüğü kurallara uymaları ve cezaevi idaresinin mevzuata uygun emir ve talimatlarını yerine getirmeleri infazın bir parçasıdır. Cezanın infazından beklenen amacın gerçekleşebilmesi, hükümlünün toplumsal ve bireysel sosyalleşmesinin sağlanabilmesi bakımından, hükümlü cezaevinde bulunduğu süre içerisinde belli bir disiplin içerisinde olmalıdır. Hükümlülerin cezaevi idaresine karşı sorumlu davranmaları gerektiği kadar diğer hükümlülere karşı da bir sorumluluk duygusuyla hareket etmeli ve birbirlerine karşı saygılı, ahlaklı davranmaları ve kötü davranışlardan kaçınmalıdırlar[3]. Düzen bozucu veya huzursuzluk çıkarıcı ya da diğer hükümlü ve tutuklulara zarar verici davranışlarda bulunamazlar. Aksi halde infaz süreçlerini kendi aleyhlerine sonuçlandıracak disiplin soruşturmalarına tabi olacaklarını bilmeleri gerekmektedir[4]. Ancak bu

---

1 Çalışmamızda atıf yapılan AİHM kararlarının orijinal metnine "https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home"; Anayasa Mahkemesi kararlarının orijinal metnine "https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/"; Yargıtay kararlarının orijinal metnine https://www.kazanci.com.tr/ adresinden dosya bilgilerini yazmak suretiyle ulaşılabilmesi mümkün olduğundan dolayı atıf yapılan her bir karar bakımından bu sayfalara tekraren atıf yapılmamıştır.

2 PREVEZE, Levent, **Tutuklu ve Hükümlülere Yönelik Disiplin Soruşturması Süreci**, Karina Yayınevi, Ankara, 2017, s. 21.

3 ÖZGENÇ, İzzet / ŞAHİN, Cumhur, **İnfaz Hukuku**, 4. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021, s. 163; DEMİRBAŞ, Timur, **İnfaz Hukuku**, 8. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021, s. 379; ÖZKAVALCI, Nimet, **İnfaz Hakimliği**, 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021, s. 279.

4 ÖZBEK, Veli Özer, **İnfaz Hukuku**, 15. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022, s. 237; ARAS, Bahattin / GÜVERÇİN, Sezgin, **İnfaz Hukuku**, Yetkin Yayıncılık, Ankara, 2021, s. 277; GÜNAY, Erhan, **Hükümlü Disiplin Ceza ve Tedbirleri - Duraksama Yaratan Sorunlar ve Yanıtlar - Lehe Kanun Uygulaması**, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2010, s. 15 vd.

disiplin hükümleri bir intikam veya hizaya getirme ya da baskılama yöntemi olarak kullanılamaz[5].

2. Disiplin Soruşturmalarının Suç ve Cezalarının Kanuniliği İlkesine Uygun Yürütülmesi Zorunluluğu

a. Disiplin Suç ve Cezalarının Kanunilik İlkesine Uygun Olması

Yargılama hukukunun en temel ilkelerinin başında suç ve cezaların kanuniliği ilkesi gelmektedir. Bütün çağdaş yargılama sistemlerinde olduğu gibi Türk hukukunda başta Anayasa olmak üzere birçok yasal metinde yer almıştır. Anayasa'nın 38'inci maddesinin ilk fıkrasında, "*Kimse, kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılamaz*"; üçüncü fıkrasında da "*Ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur.*" denilerek "*suç ve cezanın kanuniliği*" ilkesi getirilmiştir. Kişilerin yasak eylemleri önceden bilmeleri düşüncesine dayanan bu ilkeyle temel hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması amaçlanmaktadır. Suç ve cezaların kanuniliği ilkesini düzenlemeyen Anayasa'nın 38'inci maddesi ceza soruşturmaları bakımından geçerli olduğu gibi disiplin soruşturmaları bakımından da geçerlidir. Anayasa'nın 38'inci maddesinde idari ve adli cezalar arasında bir ayrım yapılmadığından disiplin cezaları da bu maddede öngörülen ilkelere tâbidir. Diğer bir ifade ile suç ve cezaların kanuniliği ilkesi sadece ceza hukuku bağlamındaki suç ve cezaları değil aynı zamanda disiplin hukukundan kaynaklanan disiplin suç ve cezaları bakımından da geçerli bir ilkedir[6]. Aynı şeklide suç ve cezaların kanuniliği ilkesinin bir sonucu olarak infazın kanuniliği prensibi kabul edilmiştir[7].

Anayasa'nın 38'inci maddesinde düzenlenmiş olan suç ve cezaların kanuniliği ilkesi suç ve cezaların henüz fiil işlenmeden önce belirlilik, kesinlik, açıklık ve kıyas yasağı esaslarına göre kanunla düzenlenmesini ifade etmektedir. Suç ve cezaların kanuniliği ilkesi, tutarlı ve istikrarlı normatif standartlar üretmek zorunluluğunun bir parçası olarak kuralların fiilden önce kamuya açıklanmasını esas almaktadır[8]. Bu ilke uyarınca ceza yaptırımına bağlanan fiilin kanunun "*açıkça*" suç sayması şartına bağlanmış olmasıyla, suç ve cezalara ilişkin dü-

---

5 HANÇER, Çağrı, **5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunda Belirtilen Disiplin Cezaları ve Tedbirleri**, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Mersin, 2018, s. 61.

6 ÖZBEK, s. 261.

7 ARAS / GÜVERÇİN, s. 277.

8 BULUT, Metin, "Kamu Görevlileri Disiplin Hukukunda Kanunilik İlkesini Yeniden Düşünmek", **Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi**, Y. 6, Aralık 2018, S. 12, s. 227.

zenlemelerin şekli bakımdan kanun biçiminde çıkarılması yeterli olmayıp bunların içerik bakımından da belirli amacı gerçekleştirmeye elverişli olmaları zorunludur. Dolayısıyla belirli bir kesinlik içinde kanunda hangi fiile hangi hukuksal yaptırımın bağlandığının bireyler tarafından bilinmesi ve eylemlerin sonuçlarının öngörülebilmesi bu ilkenin temel yansımasıdır.

Suç ve cezaların kanuniliği ilkesinin bir gereği olarak disiplin mevzuatında, disiplin cezasını gerektiren her bir disiplin eyleminin ve bu eylem için uygulanacak disiplin cezasının kanunda açıkça belirtilmiş olması gerekmektedir. Ancak mevzuatta, sayılan bu hal ve davranışlara nitelik ve ağırlıkları itibariyle benzeyen fiillere de aynı türden cezaların verileceğine dair hükümlere yer verilmek suretiyle, disiplin suçları bakımından kanunilik ilkesinin gereği olan "*tipiklik*" ve "*açıklık*" ilkelerinden uzaklaşıldığı "*kıyas*" yoluna başvurulduğu görülmektedir[9].

Kanun tarafından açık bir şekilde suç olarak düzenlemeyen bir davranışın, mevcut suçlara benzetilerek, cezalandırılması anlamına gelen kıyas, kanunilik ilkesinin sağladığı güvence fonksiyonu nedeniyle, ceza hukukunda yasak olduğu gibi[10] disiplin suç ve cezaları bakımından da yasaktır[11]. Dolayısıyla bu tip yasal düzenlemelerden kaçınılması gerekmektedir. Bu kapsamda disiplin suç ve cezalarının da açık ve net olması gerekmektedir. Kişinin hangi fiiline hangi disiplin cezası verileceği hususunun açık ve net bir biçimde ortaya konulmaması "*hukuki belirlilik*" ilkesini zedelediği gibi "*suç ve cezaların kanuniliği*" ilkesine de aykırılık oluşturmaktadır. Diğer bir ifade belirsiz atıflarla veya kıyas yöntemiyle veyahut idari düzenlemelerle disiplin suç ve cezası belirlenmemelidir[12].

Anayasa Mahkemesi verdiği kararlarda disiplin cezalarının kanunilik ilkesinin kapsamında olduğunu ve idari kararla ceza ihdasının söz konusu olamayaca-

---

9 AKYILMAZ, Bahtiyar, "Anayasal Esaslar Çerçevesinde Kamu Personeli Disiplin Hukuku ve Uygulamadaki Sorunlar", **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Y. 2002, C. 6, S. 1-2, s. 239.

10 ARTUK, Mehmet Emin / GÖKÇEN, Ahmet / YENİDÜNYA, Caner, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 10. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2016, s. 107.

11 AKYILMAZ, s. 250-251; SAĞLAM Mehmet, **Türk Personel Hukukunda Disiplin Suç ve Cezalarına İlişkin Esaslar ve Uygulaması**, Mahalli İdareler Derneği Yayınları, Ankara, 2003, s. 123; KALABALIK, Halil, **İdare Hukuku Dersleri**, 2. Cilt, 4. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019, s. 109; KAYA, Cemil, "Memur Disiplin Suç ve Cezalarına ve Disiplin Soruşturmasına Hakim Olan Temel İlkeler", **Amme İdaresi Dergisi**, Y. 2005, C. 38, S. 2, s. 65; YILDIRIM, Turhan, "Kamu Yararı ve Disiplin Cezalarının Affı", **Anayasa Yargısı Dergisi**, Y. 2001, C. 17, S. 1, s. 439; EŞİTLİ, Ezgi Aygün, "Suçların ve Cezaların Kanuniliği İlkesi", **TBB Dergisi**, Y. 2013, S. 104, s. 235; HÜSEYİNOĞLU, Emin, "Yargı Kararları Işığında Disiplin Hukukunda Suçta ve Cezada Kanunilik İlkesi", **TBB Dergisi**, Y. 2022, S. 158, s. 106; MÜCAHİT KÜÇÜK, Çolpan, "Kanunilik İlkesinin Memur Disiplin Hukukunda Uygulanabilirliği", **YBHD**, Y. 6, S. 2021/2, s. 146.

12 ARAS / GÜVERÇİN, s. 278.

ğını açıkça vurgulamıştır[13]. Bu kapsamda Anayasa Mahkemesi 2010/28 Esas, 2011/139 Karar ve 20.10.2011 tarihli kararında, "*... Anayasanın 38. maddesinin ilk fıkrasında, "Kimse, ... kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılamaz" denilerek "suçun yasallığı", üçüncü fıkrasında da "ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur" denilerek, "cezanın yasallığı" ilkesi getirilmiştir. Anayasada öngörülen suçta ve cezada yasallık ilkesi, insan hak ve özgürlüklerini esas alan bir anlayışın öne çıktığı günümüzde, ceza hukukunun da temel ilkelerinden birini oluşturmaktadır. Anayasanın 38. maddesine paralel olarak Türk Ceza Kanunu'nun 2. maddesinde yer alan "suçta ve cezada kanunilik" ilkesi uyarınca, hangi eylemlerin yasaklandığı ve bu yasak eylemlere verilecek cezaların hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak biçimde yasada gösterilmesi, kuralın açık, anlaşılır ve sınırlarının belli olması gerekmektedir. Kişilerin yasak eylemleri önceden bilmeleri düşüncesine dayanan bu ilkeyle temel hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması amaçlanmaktadır. Anayasanın 38. maddesinde idari ve adli cezalar arasında bir ayrım yapılmadığından disiplin cezaları da bu maddede öngörülen ilkelere tâbidir...*" demek suretiyle disiplin suç ve cezaları bakımından hangi eylemlerin yasaklandığı ve yasaklanan bu eylemlere hangi cezaların uygulanacağının hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak biçimde yasada açık ve anlaşılır olarak gösterilmesi gerektiğine vurgu yapmıştır.

Cezaevinin güvenliğinin, huzurunun ve düzeninin sağlanması ile infazdan beklenen sonuçların elde edilmesi adına belirlenen mevzuat kurallarının ihlali halinde hükümlü hakkında disiplin ceza ve tedbirlerinin uygulanması infaz hukukunun gereklerindendir. Burada disiplin tedbirlerinin uygulanmasında esas olan demokratik bir hukuk devletinin ve suç ve cezaların kanuniliği ilkesinin gereği olarak, disiplin tedbirlerinin uygulanacağı eylemlerin ve disiplin cezalarının kanunda açıkça belirtilmiş olması gerekir. Disiplin suç ve cezalarını kanuniliği ilkesinin en temel sonucu olarak, cezaevi idaresinin keyfi disiplin ceza ve tedbiri uygulaması veya idari düzenlemelerle disiplin suç ve cezası ihdas etmesi mümkün değildir.

Tutuklu ya da hükümlünün cezaevinde disiplin suçu oluşturacak davranışların neler olduğu ve verilecek disiplin cezasının niteliği, süresi ve hangi makamların bu cezayı vermeye yetkili olduğu yasalar tarafından belirlenmesi ve yayınlanıp açıklanması gerekir[14]. Yargılama hukukunun her alanında olduğu

---

13 AYM, 1990/12 E., 1991/7 K., 4.4.1991 T.

14 Herhangi Bir Şekilde Tutuklu ya da Hapiste Olan Bütün Kimselerin Korunmasına İlişkin İlkeler Demeti, İlke: 30, COYLE, Andrew, **Cezaevi Yönetimini İnsan Haklarını Göz Önüne Alan Bir Yaklaşım**, Uluslararası Araştırmaları Merkezi, Londra, 2002, s. 151, (https://prisonstudies.org/sites/default/files/resources/downloads/turkish3.pdf, İET: 12/07/2022, s. 76.

gibi disiplin yargılamalarında da evrensel hukuk ilkelerine saygı gösterilmesi önemlidir. Bu ilkelerin ilki cezaevi kurallarını bütün mahkûmların önceden bilmesidir. Bu her mahkûmda hangi fiil ve ihmallerinin cezaevi kurallarına karşı bir disiplin suçu oluşturduğunu ve hangilerinin resmi disiplin uygulamalarına yol açacağını belirten bir dizi kural bulunmasını içerir. Bu kuralların yasal bir belge niteliğinde olması da gerekir[15].

b. İdari Düzenlemelerle Disiplin Suç ve Cezası Getirilmemesi

Suç ve cezaların kanuniliği ilkesinin ve Anayasa'nın açık hükmü gereğince hükümlülere uygulanacak disiplin suç ve cezaları kanunla belirlenmek zorundadır. Dolayısıyla kanun hükmünde kararname, tüzük veya yönetmelikle disiplin suç veya cezası belirlenemez. Aynı şekilde kıyas yoluyla da disiplin suç ve cezası ihdas edilemez[16]. Bu genel kural cezaevi idaresinin keyfi uygulamalarla hükümlü ve tutuklu üzerinde disiplin soruşturmaları vasıtasıyla baskı kurmasının önündeki temel güvencedir[17].

Genel kural bu olmakla birlikte 24.12.2017 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren 696 sayılı KHK'nın 103'üncü maddesi ile 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunu'na eklenen Ek Madde 1'e göre 3713 sayılı Kanun kapsamına giren suçlar nedeniyle tutuklu veya hükümlü bulunanların duruşmaya sevk nedeniyle ceza infaz kurumu dışına çıkarılmaları durumunda, ceza infaz kurumu idaresince verilen giysileri giymek zorunda olduklarına, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 309 ila 312'nci maddelerinde düzenlenen suçlardan tutuklu ve hükümlü olanların badem kurusu; bu maddede belirtilen diğer suçlardan tutuklu ve hükümlü olanlar ise gri renginde göğüs ve pantolon bölümü bitişik (tulum) giysileri giyeceklerine dair hüküm getirilmiştir. Ek maddenin getirildiği 696 KHK'nın 101'inci maddesi ile de 5275 sayılı Kanun'un 43'üncü maddesinin ikinci fıkrasına bent eklenerek cezaevi tarafından verilen kıyafeti giymeme veya kıyafetlere zarar verme durumunda tutuklu ve hükümlülere bir aydan üç aya kadar ziyaretçi kabulünden yoksun bırakma disiplin cezasının verilmesi öngörülmüştür. Görüldüğü üzere kanunen konulması gereken bir yükümlülük ve disiplin cezası bir OHAL KHK'sı ile getirilmiştir. KHK'nın getirdiği tek tip elbise yükümlülüğü masumiyet karinesine aykırı olduğu gibi bir OHAL KHK'sı ile bu yükümlülüğün ihlali nedeniyle

15 COYLE, s. 76.

16 AKYILMAZ, s. 250-251; SAĞLAM, s. 123; KALABALIK, s. 109; KAYA, s. 65; YILDIRIM, s. 439; EŞİTLİ, s. 235; HÜSEYİNOĞLU, s. 106; MÜCAHİT KÜÇÜK, s. 146.

17 AKYILMAZ, s. 250-251; ARAS / GÜVERÇİN, s. 280.

disiplin cezası öngörülmesi suç ve cezaların kanuniliği ilkesine de açıkça aykırılık oluşturmaktadır.

Esasen Anayasa Mahkemesi geçmişte KHK ile disiplin suç ve cezası ihdas edilemeyeceğine dair kararlar vermiştir. Nitekim Anayasa Mahkemesi geçmişte 22 Ocak 1990 günlü, 399 sayılı "*Kamu İktisadi Teşebbüsleri Personel Rejiminin Düzenlenmesi ve 233 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Maddelerinin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname*"nin disipline ilişkin hükümlerini iptal ettiği kararda "*... Anayasanın 38. maddesinde idari ve adli cezalar arasında bir ayrım yapılmamış, ayrıca ceza yerine geçen güvenlik önlemleri de madde kapsamına alınmıştır. Buna göre, disiplin cezaları Anayasanın 38. maddesi kapsamındadır.*

KHK'nin 60. maddesinde, cezalara ilişkin düzenlemelerin KHK'nin yasalaştığı tarihte yürürlüğe gireceği hükme bağlanmıştır. Gerçi bu maddede açıkça 44., 45., 46., 47., 48., 49. ve 50. maddelerden söz edilmemiştir ama cezalara ilişkin düzenlemeler, KHK'nin bu maddelerinde yer almıştır. Bu yüzden anılan maddelerin yürürlüğünün KHK'nin yasalaşma tarihine bırakıldığı anlaşılmaktadır.

İnceleme konusu maddeler KHK'nin 11. maddesinin (b) ve (c) bendiyle ilgili bölümünde açıklanan nedenlerle anayasal denetime bağlıdır. Anayasanın, "Suç ve cezalara ilişkin esaslar" başlıklı 38. maddesi, İkinci Kısmı'nın İkinci Bölümü'nde yer almaktadır. Bu bölümde yer alan haklar ve ödevler Anayasanın 91. maddesi uyarınca KHK ile düzenlenemeyecek konular kapsamına girmektedir.

Bu yüzden, KHK'nin disiplin cezaları ile ilgili hususları düzenleyen 44., 45., 46., 47., 48., 49. ve 50. maddeleri, Anayasanın 91. maddesine aykırıdır..." demek suretiyle disiplin suç ve cezalarının Anayasa'nın 38'inci maddesi kapsamında olması nedeniyle kanun hükmünde kararname ile düzenlenemeyeceğine karar vermiştir[18].

3. Disiplin Cezalarında Fayda Zarar Analizi Yapılması

Kanunun disiplin suçu olarak tanımladığı tipik eylemin gerçekleşmesi halinde disiplin tedbir veya cezasının derhal uygulanması mı yoksa ilk aşamada hükümlünün bu tipik eylem nedeniyle uyarılması mı infaz süreci bakımından daha faydalı olduğu hususu önem arz etmektedir. Burada hükümlünün infaz

[18] AYM, 1990/12 E., 1991/7 K., 04.04.1991. T.

sürecinin bir bütün olarak değerlendirilmesi gerekir. İlk defa tipik bir eylemi gerçekleştiren ve geçirmiş olduğu infaz sürecinden aynı eylemi tekrarlaması beklenilmeyen hükümlü hakkında doğrudan disiplin ceza ve tedbiri uygulamak yerine kendisinin uyarılması hükümlünün infaz sürecinin olumlu geçmesi bakımından daha faydalı olacaktır. Buna maksada uygunluk prensibi de denilmektedir[19]. Disiplin cezalarının otomatik ve herhangi bir bireyselleştirme yapılmadan uygulanması hükümlüler üzerinde olumsuz etkiler doğuracağı gibi cezanın infazından beklenen amacın da gerçekleşmesine engel olabilir[20]. Bu nedenle ceza infaz kurumu idarelerinin profesyonel yöneticiler gibi bir fayda zarar analizi yaparak takdir yetkilerini kullanmaları gerekir. Cezaevi ortamlarının hükümlüler üzerinde oluşturduğu ruhsal ve fiziksel etkilerinin hesaba katılması ve bu hususlar göz önünde bulundurularak yöneticilerin iyi birer iletişim becerisine sahip olmaları gerekir. Eldeki yetkinin sağduyulu, olgun ve insani esaslarla kullanılması gerekir. Bu yol haritası hükümlülere uygulanacak disiplin tedbirleri bakımından da geçerlidir[21].

Türk infaz mevzuatı incelendiğinde disiplin cezalarının derhal uygulanması yerine ilgilinin uyarılması konusunda cezaevi idaresine takdir hakkı tanıyan bir yasal düzenleme bulunmamaktadır. Kanun koyucu tipik eylemin gerçekleşmesi halinde disiplin tedbiri uygulanacağını öngörmüştür. Bu mevzuattan kaynaklanan sıkıntının giderilmesi adına Kanun'da öngörülen her bir disiplin cezasının getiriliş amacı ve kanun koyucunun uygulanmasını öngördüğü alanın iyi belirlenmesi gerekir. Kanun'un dar yorumlanarak her tipik eylemden dolayı otomatik olarak herhangi bir bireyselleştirme yapılmadan disiplin cezası verilmesi infazın amacına aykırı olacaktır. Bu nedenle ilk defa disiplin suçu işlemiş olan hükümlü veya tutuklu bakımından idareye sadece ilgilinin uyarılmasına imkân tanıyan bir düzenleme getirilmesi yerinde olacaktır[22].

4. Disiplin Cezalarında Bireyselleştirme

İnfaz hukukuna ilişkin disiplin suç ve cezaları, 5275 sayılı Kanun'un sekizinci bölümünde düzenlenmiş, bu çerçevede uygulanacak disiplin suç ve cezalarının amacı, mahiyeti, kapsamı, sınırları ve uygulanma koşulları Kanun'un 37'nci maddesinde açıklığa kavuşturulmuştur. Kanuni düzenlemelere uygun bir disiplin soruşturması yürütülmesi ve neticesinde hükümlü veya tutuklunun sabit

19 Bu prensibin Alman hukukundaki uygulaması için bkz. DEMİRBAŞ, s. 379-380.

20 HATİPOĞLU, s. 215.

21 DEMİRBAŞ, s. 380.

22 ARAS / GÜVERÇİN, s. 282.

olan eyleminin doğru tespit edilerek ilgilinin durumunun da doğru analiz edilerek soruşturmanın sonuçlandırılması gerekir. Diğer bir ifade ile bireyselleştirilmiş bir disiplin sürecinin yürütülmesi gerekir. Burada esasen bireyselleştirme, yapılan ihlalin derecesine göre verilecek yaptırımın orantılı olması yani cezaların somutlaştırılmasını ifade etmektedir[23].

Bireyselleştirme suç soruşturmalarında önemli olduğu gibi disiplin soruşturmalar bakımından da önem arz etmektedir. AİHM disiplin cezaları uygulanırken hükümlünün Kanun'a aykırı eyleminin niteliği, kişiliği, ilk disiplin ihlali mi veya tekerrür eden ihlal mi olup olmadığına ilişkin olguların dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir. Mahkeme ayrıca disiplin cezasının mahiyetiyle ilgili olarak, bu tür cezaların Sözleşme'nin 3'üncü maddesinin gerekliliklerine uymak zorunda olduğuna hükmetmiştir[24].

Disiplin suç ve cezaları yönünden genel hüküm niteliğindeki 5275 sayılı Kanun'un 37'nci maddesi uyarınca, bu Kanun kapsamındaki bir disiplin suçunun oluşabilmesi ve cezasının uygulanabilmesi için sadece her bir disiplin suçu yönünden belirlenen özel hükümdeki şartların gerçekleşmesi yeterli olmayıp ayrıca 37'nci maddedeki şartların da gerçekleşmesi gerekmektedir. Kanun'un 37'nci maddesine göre, hükümlü hakkında ceza infaz kurumunda, düzenli bir yaşamın sürdürülmesi, güvenliğin ve disiplinin sağlanması bakımından kanun ve yönetmelikler ile idarenin uyulmasını emrettiği veya gerekli kıldığı davranış ve tutumları, kusurlu olarak ihlâl ettiğinde, eyleminin niteliği ile ağırlık derecesine göre Kanun'da belirtilen disiplin cezaları uygulanacaktır. Ancak suç oluşturan eylemlerden dolayı açılan kamu davasının disiplin soruşturması yapılmasını ve cezanın uygulanmasını engellemesi söz konusu değildir. Dolayısıyla disiplin cezalarının uygulamada mağduriyetlere sebebiyet vermemesi ve infazın amacına ulaşabilmesi bakımından her bir tipik eylem ile birlikte Kanun'un 37'nci maddesinin birlikte yorumlanması ve buna göre bir bireyselleştirme yapılması gerekir. Ayrıca bu maddede özellikle tipik eylemin gerçekleşmesi noktasında kanun koyucu disiplin cezasını gerektiren eylem bakımından "*kusurlu olarak ihlâl*" şartını öngördüğünden her bir disiplin cezası bakımından bu koşulun gerçekleşip gerçekleşmediği ve hükümlüye kusur izafe edilmesinin mümkün olup olmadığının tespiti gerekir. Mesela, ceza infaz kurumunda oynanması yasak

---

[23] HATİPOĞLU, Mehmet, "Kamu Görevlilerine Disiplin Cezalarının Uygulanmasında Ölçülülük İlkesi", **TBB Dergisi**, Y. 2019, S. 143, s. 198.

[24] AİHM, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi İçtihadına İlişkin Rehber, **Mahpus Hakları**, https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/482020134215mahpus%20haklar%C4%B1%20olarak%20de%C4%9Fi%C5%9Ftirelim%20ba%C5%9Fl%C4%B1%C4%9F%C4%B1.pdf, İET. 23/07/2022, s. 42.

olan oyunların neler olduğu ya da oynanabilecek oyunların nelerden ibaret olduğu hususu hükümlülere tebliğ edilmeden, hükümlülerin domino oyunu oynaması ve bunun kumar niteliğindeki oyunlardan olduğu gerekçesiyle hükümlülere disiplin cezası verilmesi hukuki değildir[25]. Zira burada idare kanunilik ilkesi aykırı davrandığından dolayı hükümlü kusurlu olan bu eylemi gerçekleştirmiştir. Bu husus hem disiplin suçunun oluşup oluşmadığı konusunda hem de bireyselleştirmede dikkate alınmalıdır.

Anayasa'nın 2'nci maddesinde belirtilen hukuk devleti ilkesi, eylem ve işlemleri hukuka uygun, insan haklarına saygılı, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, her alanda adaletli bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, Anayasa ve hukukun üstün kurallarıyla kendini bağlı sayan, yargı denetimine açık olan devleti ifade etmektedir. Kanun koyucu, kamu düzeninin korunması amacıyla ceza hukuku alanında düzenleme yaparken Anayasa'ya ve ceza hukukunun temel ilkelerine bağlı kalmak koşuluyla toplumda hangi eylemlerin suç sayılacağı ve suç sayılan bu eylemlerin hangi tür ve ölçüde cezai yaptırıma bağlanacağı konusunda anayasal sınırlar içinde takdir yetkisine sahiptir. Bu yetki, disiplin hukuku bakımından da geçerlidir. Bu bağlamda hukuk devletinde, ceza hukuku alanında olduğu gibi disiplin hukukuna ilişkin düzenlemelerde de kanun koyucu hangi eylemlerin disiplin suçu sayılacağı ve bu eylemlerin hangi disiplin cezasıyla cezalandırılacağı konusunda takdir yetkisine sahiptir. Bununla birlikte disiplin hukukuna ilişkin kurallar, önleme ve iyileştirme amaçlarına uygun olarak ölçülü ve adil olmalıdır[26]. Disiplin soruşturmalarında da idare takdir yetkisini kullanırken bu takdir yetkisinin sınır ve kapsamını yapacağı bireyselleştirme ile belirleyecektir.

5. Tutukluların Disiplin Soruşturmaları

5275 sayılı Kanun'da disiplin soruşturmalarına ilişkin usul ve esaslar temelde hükümlüler esaslı düzenlenmiştir. Disiplin cezalarına ilişkin esasları düzenleyen 5275 sayılı Kanun'un 37 ila 52'nci maddelerinde kanun koyucunun sadece "*hükümlü*" kavramına yer verdiği görülmektedir. Ancak cezaevlerinde disiplin, güvenlik ve düzen bakımından belirlenmiş olan kurallar sadece hükümlüler için değil aynı zamanda tutuklular bakımından da geçerlidir. Zira 5275 sayılı Kanun'un "*Tutukluların yükümlülükleri*" kenar başlıklı 116'ncı maddesinde bu Kanun'un disiplin cezalarının niteliği ve uygulanma koşulları, kınama,

[25] ARAS / GÜVERÇİN, s. 282.

[26] HATİPOĞLU, s. 215.

bazı etkinliklere katılmaktan alıkoyma, ücret karşılığı çalışılan işten yoksun bırakma, haberleşme veya iletişim araçlarından yoksun bırakma veya kısıtlama, ziyaretçi kabulünden yoksun bırakma, hücreye koyma, çocuk hükümlüler hakkında uygulanabilecek disiplin tedbirleri ve cezaları, disiplin soruşturması, disiplin cezasını gerektiren eylemlerin tekrarı, disiplin cezalarının infazı ve kaldırılması, yönetim tarafından alınabilecek tedbirler, zorlayıcı araçların kullanılması, ödüllendirme, şikâyet ve itiraz, nakiller, disiplin nedeniyle nakil gibi konuları düzenleyen hükümlerinin tutukluluk hâliyle uzlaşır nitelikte olanları tutuklular hakkında da uygulanabileceği hüküm altına alınmıştır. Bu hükümlerin "*tutukluluk hâliyle uzlaşır nitelikte*" olması onların tutuklular bakımından kıyasen uygulanmasında dikkate alınacak temel husustur[27].

4675 sayılı İnfaz Hâkimliği Kanunu'nun infaz hâkiminin görevlerini düzenleyen 4'üncü maddesinin üçüncü fıkrasında ise "*Hükümlü ve tutuklular hakkında alınan disiplin tedbirleri ve verilen disiplin cezalarının kanun veya diğer mevzuat hükümlerine aykırı olduğu iddiasıyla yapılan şikâyetleri incelemek ve karara bağlamak.*" denilmek suretiyle infaz hâkimlerinin hem hükümlü hem de tutuklular hakkında verilen disiplin cezalarına yapılan itirazlara bakacağı düzenlenmiştir. Bu çerçevede 5275 sayılı Kanun'un "*Şikâyet ve itiraz*" kenar başlıklı 52'nci maddesinde de disiplin cezalarına ve tedbirlerine karşı şikâyet ve itiraz durumunda 16.5.2001 tarihli ve 4675 sayılı Kanun hükümlerinin uygulanacağı düzenlenmiştir.

Mevcut yasal düzenlemeler bir bütün olarak değerlendirildiğinde, hükümlüler bakımından geçerli olduğu gibi, tutuklular hakkında da kurumda, düzenli bir yaşamın sürdürülmesi, güvenliğin ve disiplinin sağlanması bakımından kanun, yönetmelikler ve diğer mevzuat hükümleri ile idarenin uyulmasını emrettiği veya gerekli kıldığı davranış ve tutumları, kusurlu olarak ihlâl ettiğinde, eyleminin niteliği ile ağırlık derecesine göre Kanun'da belirtilen disiplin cezalarının uygulanması mümkündür. Zaten kamu düzeni ve kurum düzeninin sağlanması bakımından aksinin kabulü mümkün değildir.

6. Cezaevi Disiplin Hükümlerinin Uygulanacağı Alanlar

Kural olarak cezanın infaz edildiği alanlar, hükümlü ve tutuklu bakımından disiplin suç ve cezalarının uygulanacağı alanları oluşturmaktadır. Diğer bir ifade ile disiplin cezasını gerektiren eylemin infaz alanlarında işlenmiş olması gerekmektedir. 7242 sayılı Kanun değişikliği öncesinde 5275 sayılı Kanun'daki dü-

[27] PREVEZE, s. 100; ARAS / GÜVERÇİN, s. 284-285.

zenleme uyarınca disiplin cezasını gerektiren eylemlerin ceza infaz kurumu ve eklentilerinde işlenmesi gerekmekteydi. Dolayısıyla hükümlü veya tutuklunun duruşmaya götürüldüğü sırada görevlilerle ya da duruşma sırasında hâkime yönelik hakaret etmesi halinde bu eylem için disiplin cezası verilmesi mümkün değildi[28]. Ancak 7242 sayılı Kanun'un 23'üncü maddesi ile 5275 sayılı Kanun'un 37'nci maddesinin birinci fıkrasına "*Hükümlünün duruşma, sağlık, eğitim ve çalışma gibi nedenlerle geçici olarak kurum dışında bulunduğu yerler de bu fıkranın uygulanması bakımından kurum olarak kabul edilir.*" cümlesi eklenmiştir. Bu kapsamda hükümlünün ceza infaz kurumu ve eklentileri dışında duruşma, sağlık, eğitim ve çalışma gibi nedenlerle geçici olarak kurum dışında bulunduğu yerler de kurum olarak kabul edildiğinden bu yerlerde işlenen ve disiplin cezasını gerektiren eylemlerden dolayı da hükümlü ve tutuklulara disiplin cezası verilebilecektir. 7242 sayılı Kanun değişikliği sonrası hükümlü veya tutuklunun duruşmaya götürüldüğü sırada görevlilerle ya da duruşma sırasında hâkime yönelik hakaret etmesi halinde bu eylemler disiplin hükümlerine tabi tutulacaktır.

---

[28] "... 5275 sayılı Kanun'un 37/1. maddesinde yer alan "Hükümlü hakkında kurumda, düzenli bir yaşamın sürdürülmesi, güvenliğin ve disiplinin sağlanması bakımından kanun, tüzük, yönetmelikler ile idarenin uyulmasını emrettiği veya gerekli kıldığı davranış ve tutumları, kusurlu olarak ihlâl ettiğinde, eyleminin niteliği ile ağırlık derecesine göre Kanunda belirtilen disiplin cezaları uygulanır." düzenlemesi ile aynı Kanun'un 48/1 maddesindeki "37 ilâ 46'ncı maddelerde yer alan eylemlerin tanımına uymayan ve kanunda tanımları yapılmamış olan eylemler, nitelik ve ağırlıkları bakımından bunlara benzediklerinde, aynı maddelerdeki disiplin cezalan ile karşılanırlar." hükmü karşısında, 20/06/2008 tarihinde Tekirdağ Adliyesindeki duruşmalara götürüldüğü sırada, görevli jandarma devriyesine hakaret ettiği eyleminin kurumda gerçekleşmemiş bulunduğu, anılan Kanun'un hücreye koyma disiplin cezasını gerektiren eylemlerden olmadığı göz önüne alındığında disiplin cezasına itirazın bu yönden kabulü yerine yazılı şekilde karar verilmesinde,

Tekirdağ 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 23/10/2009 tarihli ve 2009/1324 değişik iş sayılı kararı yönünden; 20/06/2008 tarihinde Tekirdağ Adliyesindeki duruşmalara götürüldüğü sırada, görevli jandarma devriyesine hakaret ettiği eyleminin anılan Kanun'un hücreye koyma disiplin cezasını gerektiren eylemlerden olmadığı göz önüne alındığında üçüncü hücreye koyma disiplin cezasının söz konusu olmadığı gözetilerek itirazın kabulü yerine reddine karar verilmesinde, isabet görülmediğinden bahisle, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 309. maddesi uyarınca anılan kararın bozulması lüzumu Yüksek Adalet Bakanlığının 03.05.2010 gün ve 2009/5093-28211 sayılı kanun yararına bozma talebine atfen, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının 18.05.2010 gün ve 2010/113849 sayılı tebliğnamesi ile daireye ihbar ve dava evrakı tevdi kılınmakla;

Dosya incelenerek gereği düşünüldü:

Kanun yararına bozma isteminin, Tekirdağ İnfaz Hakimliği'nin 02.09.2008 tarihli ve Tekirdağ 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 23.10.2009 tarihli kararlarına ilişkin olduğu kabul edilerek yapılan incelemede;

Hükümlünün 20.06.2008 tarihli eylemlerinin başlangıcı, gelişimi ve sonuçlanması kısa bir sürede gerçekleşmiş olup, bir bütün halinde tek bir disiplin cezasını gerektireceği anlaşılmakla;

Kanun yararına bozma talebine dayanılarak düzenlenen tebliğnamedeki bozma isteği incelenen dosya kapsamına nazaran bu sebeple yerinde görüldüğünden, Tekirdağ İnfaz Hakimliğinin 02.09.2008 tarih, 2008/689 dosya ve 2008/659 sayılı kararı ile Tekirdağ 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 23.10.2009 tarih ve 2009/1324 değişik iş sayılı kararının CMK'nın 309. maddesi uyarınca BOZULMASINA..." 9. CD., 2010/8848 E., 2011/2308 K., 14.04.2011 T.

B. Hükümlü ve Tutuklulara Uygulanabilecek Disiplin Cezaları ve Tedbirleri

1. Genel Olarak

Cezaevindeki hükümlü ve tutuklular hakkında uygulanacak disiplin cezasını gerektiren eylemler ve uygulanacak disiplin cezaları 5275 sayılı Kanun'un 38 ve devamı maddelerinde düzenlenmiştir. Kanun koyucu disiplin cezalarını belirlerken yetişkinler ve çocukları ayrı ayrı değerlendirmiştir. Buna göre yetişkinler hakkında uygulanacak disiplin cezaları ağırlık derecelerine göre şunlardır:

1) Kınama,
2) Bazı etkinliklere katılmaktan alıkoyma,
3) Ücret karşılığı çalışılan işten yoksun bırakma,
4) Haberleşme veya iletişim araçlarından yoksun bırakma veya kısıtlama,
5) Ziyaretçi kabulünden yoksun bırakma,
6) Hücreye koyma.

Kanun koyucu 5275 sayılı Kanun'un yetişkinlere yönelik disiplin cezalarını düzenleyen 39 ila 44'üncü maddelerinde hangi hallerde disiplin cezasının yukarıda belirtilen hallerinin uygulanacağını sayma yöntemiyle belirlemiştir. Gerek evrensel ilkeler ve gerekse Anayasa'nın amir hükümleri gereğince toplu, bedensel, zalimane, insanlık dışı veya küçültücü cezalar, disiplin cezası olarak uygulanamaz[29].

Diğer taraftan kanun ile belirlenmemiş bir eylemin disiplin soruşturmasına tabi tutulması veya kanunen belirlenmemiş bir disiplin cezasının da uygulanması mümkün değildir. Bu aslında kanun koyucunun "*Suç ve cezalar kanunsuz olmaz*" evrensel kuralını disiplin cezaları bakımından da esas aldığını göstermektedir. Böylece cezaevi idaresinin keyfi bir şekilde disiplin cezasına esas eylem oluşturmasının önüne geçilmiştir. Dolayısıyla disiplin cezalarına yönelik itirazların yapılan incelenmesinde Kanun'un ilgili maddesindeki "*tipik eylemin*" sabit olup olmadığının iyi tespit edilmesi gerekir. Kanun'un belirlediği eylemler haricinde bir eylem için disiplin cezası verilmişse yapılan itirazın kabulü ile disiplin cezasının kaldırılmasına hükmedilmesi gerekir[30].

---

[29] ÖZKAVALCI, s. 279; ATALAY, Osman / ÖZGELEN, Mustafa Safa, **İnfaz Hukuku Ders Kitabı**, Türkiye Adalet Akademisi Yayını No: 25, Ankara, 2013, s. 53; GÜNAY, s. 19.

[30] ARAS/GÜVERÇİN, s. 287.

2. Yetişkinlere Yönelik Disiplin Cezaları ve Cezayı Gerektiren Eylemler

a. Kınama Cezası

Kınama cezası, hükümlüye eyleminin kötü niteliğinin ve uygunsuzluğunun açıklanması ve tekrarı durumunda doğuracağı sonuçlara dikkatinin çekilmesini ifade etmektedir. Kanun koyucu kınama cezasını gerektiren 13 tane tipik eylemi 5275 sayılı Kanun'un 39'uncu maddesinde belirlemiştir. Buna göre mektuplarda tehdit, hakaret ve sövme gibi çirkin ifadeler kullanmak, hükümlü ve tutuklulara karşı edep ve nezakete aykırı şekilde konuşmak veya davranışlarda bulunmak, idareden habersiz mektup göndermek, görevlilere hediye vermek veya buna kalkışmak, görevlilere herhangi bir taahhütte bulunmak, idarece belirtilen miktardan fazla para bulundurmak, hükümlü kimliğini yanında bulundurmamak, yatma plânına uymamak, ceza infaz kurumlarının duvarlarına yazı yazmak, resim yapmak veya afiş yapıştırmak, idarece verilen eşya ve benzeri şeyleri kötü kullanmak, kişisel temizliğe veya çevre temizliğine dikkat etmemek, idarece alınan sağlık önlemlerine uymamak ve kurumda gereksiz gürültü yapmak ve kınama cezasını gerektiren eylemler olarak belirlenmiştir[31].

b. Bazı Etkinliklere Katılmaktan Alıkoyma

Çağdaş infaz siteminde hükümlü ve tutukluların çağdaş infaz anlayışına uygun olarak boş zamanlarını eğitim öğretim, sosyal ve kültürel, sportif ve sanatsal aktiviteler ile değerlendirmek, onları bir iş ve meslek sahibi yapmak, rehabilite edilmelerini temin etmek, böylelikle onlara toplumca kabul edilebilir duygu düşünce ve davranışları benimsetmek, kendilerini topluma yararlı bir birey olarak görmelerini ve geliştirmelerini sağlamak kısaca onların yeniden topluma kazandırılmalarını sağlamak amacıyla etkin, ıslah edici ve onarıcı sistematik faaliyetler ve etkinlikler düzenlenmektedir[32]. Hükümlü ve tutuklular düzen bozucu davranışlara girmeleri halinde uygulanacak disiplin hükümleri çerçevesinde bu eğitim, sosyal, kültürel, sportif ve sanatsal aktivite ve faaliyetlerden alıkonulabilir. Esasen hükümlü ve tutuklunun ıslahı için düzenlenmiş olan bu faaliyetlerden men edilerek hükümlü veya tutuklunun disiplin yoluyla ıslahına çalışmak kendi içinde bir çelişki barındırtmaktadır.

Bazı etkinliklere katılmaktan alıkoyma cezası, hükümlünün bir aydan üç aya kadar süreyle kurumun kültürel ve spor etkinliklerine katılmaktan yoksun bırakılmasını ifade etmektedir. Bazı etkinliklere katılmaktan alıkoyma cezasını

---

31 HANÇER, s. 45; ÖZBEK, s. 239; ÖZGENÇ / ŞAHİN, s. 165; DEMİRBAŞ, s. 383; ÖZKAVALCI, s. 289.

32 HANÇER, s. 61.

gerektiren tipik eylemler 5275 sayılı Kanun'un 40'ıncı maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre idarenin izni olmaksızın yasak yerlere girmek, eğitim yerini terk etmek, eğitimi savsaklamak, olumsuz davranışa yönelik gruplaşmaya neden olmak veya bu amaca yönelik gruba katılmak, kurum görevlilerine karşı uygunsuz söz sarf etmek veya davranışta bulunmak, çıkar sağlamak amacıyla hükümlülere veya kurum görevlilerine eşya vermek veya satmak ve açlık grevi yapmak bazı etkinliklere katılmaktan alıkoyma cezasını gerektirmektedir[33].

Yasal düzenlemede sıkıntı doğuran, çoğu zaman keyfi yorum ve uygulamalara sebep olan "*Kurum görevlilerine karşı uygunsuz söz sarf etmek veya davranışta bulunmak*" hükmüdür. Bu noktada hükümlülerin hak arama hürriyeti çerçevesinde kurum işlem ve işleyişlerine yönelik itirazlarının bu madde kapsamında değerlendirilerek hükümlü ve tutuklulara disiplin cezası verilemez. Aynı şekilde Kanun'daki "*uygunsuz söz ve davranış*" ibaresinin hakaret ve sövme nitelikli somut bir içeriğe kavuşturulması yerinde olacaktır. Aksi takdirde cezaevi idaresinin hukuka aykırı işlem ve uygulamalarına karşı dile getirilen sözlü itirazların da "*uygunsuz söz*" olarak değerlendirilerek disiplin soruşturmasına konu edilmesi mümkündür.

c. Ücret Karşılığı Çalışılan İşten Yoksun Bırakma

Hükümlünün kurum yönetiminde ücret karşılığı çalıştığı işten bir aydan üç aya kadar yoksun bırakılmasını ifade eden ücret karşılığı çalışılan işten yoksun bırakma cezası 5275 sayılı Kanun'un 41'inci maddesinde düzenlenmiştir. Buradaki tipik eylemler genelde cezaevinde ücret karşılığı çalışma sırasında gerçekleşen eylemlerdir. Ücret karşılığı çalışılan işlerin geneli ise İşyurtları Kurumu üzerinden sağlanmaktadır. Ceza İnfaz Kurumları ile Tutukevleri İşyurtları Kurumu, 06.08.1997 tarih ve 4301 sayılı Kanun ile Adalet Bakanlığına bağlı olarak, hükümlü ve tutukluların meslek ve sanatlarının korunup geliştirilmesi veya bir meslek ve sanat öğrenmelerini sağlamak; bu suretle üretilen ekonomik değerleri pazarlamak için işyurtları açmak ve bunların bütün mali ve idari işlerini bir merkezden düzenlemek ve yönetmek amacıyla kurulmuştur[34]. Bu kurum sayesinde hükümlüler ücretli işlerde istihdam edilmekte, meslek ve sanat sahibi olmaları sağlanmaktadır.

Bazı disiplin cezası gerektiren eylemlerin gerçekleşmesi halinde hükümlü ve tutuklu cezaevi veya iş yurtları tarafından sağlanan ücret karşılığı çalışma

[33] GÜNAY, s. 21; ÖZGENÇ / ŞAHİN, s. 166; ÖZBEK, s. 239; ÖZKAVALCI, s. 292; DEMİRBAŞ, s. 384.

[34] HANÇER, s. 64.

imkânından yoksun bırakılabilir. Kanun koyucu iş elbisesini giymemek, iş yerini izinsiz terk etmek, iş yerindeki çalışma yönergelerine uymamak, işte gerekli özeni göstermemek veya işin gereği olan özeni göstermemek, başkalarının ciddiyetle çalışmalarını engellemek, işte kullanılan aletleri ve gereçleri kasten bozmak, iş yerini veya çalışanları dikkatsiz ve tedbirsiz davranışlarıyla tehlikeye düşürmek veya bunlara ağır zarar vermek ve işi kasten kötü yapmak veya gerektiği hâlde çalışmamak şeklindeki eylemler ücret karşılığı çalışılan işten yoksun bırakma cezasını gerektiren tipik eylemler olarak belirlemiştir[35].

Yasal düzenlemede disiplin cezasını gerektiren bazı eylemlerin somut olmaması nedeniyle uygulama sırasında bireyselleştirilmiş bir gerekçeye yer verilmesi gerekir. Mesela "*İşte gerekli özeni göstermemek*", eyleminde iş için gerekli özenin ne olduğunun somut olarak ortaya konulması ve gerekli yönergelerin hazırlanması gerekmektedir.

d. Haberleşme veya İletişim Araçlarından Yoksun Bırakma veya Kısıtlama

Anayasa'nın 22'nci maddesinde güvence altına alınan haberleşme özgürlüğe kapsamında hükümlü ve tutukluların başta mektup, faks ve telefonla olmak üzere çerçevesi kanunlarla çizilmiş kurallar çerçevesinde haberleşme hakkı vardır[36]. Anayasa'nın amir hükmü uyarınca haberleşmenin gizliliği esastır. Bu hükümler cezaevleri bakımından da aynen geçerlidir. Ancak hükümlü veya tutuklunun sahip olduğu bu hak, "suçun önlenmesi" ve "kurum disiplininin sağlanması" gibi makul gerekliliklerin varlığı halinde bu hak belli yasal koşullarda sınırlandırılabilir[37].

Hükümlü ve tutukluların bu hakkı düzen bozucu ve disiplin cezası gerektiren davranışlarda bulunmaları halinde disiplin cezası nedeniyle kısıtlanabilir. Haberleşme veya iletişim araçlarından yoksun bırakma veya kısıtlama cezası, hükümlünün bir aydan üç aya kadar mektup, faks ve telgraf almak ve yollamaktan, televizyon izlemekten, radyo dinlemekten, telefon etmekten ve diğer iletişim araçlarından yararlanmaktan tamamen veya kısmen yoksun bırakılmasını ifade etmektedir. Bu disiplin cezasını düzenleyen 5275 sayılı Kanun'un 42'nci maddesinde düzenleme uyarınca hükümlüye gelen mektup, faks ve telgraflar,

---

35 ÖZBEK, s. 242; ÖZGENÇ / ŞAHİN, s. 167; DEMİRBAŞ, s. 384; ÖZKAVALCI, s. 303; GÜNAY, s. 22.

36 GÜNGÖR, Burak, "Hükümlülerin Haberleşme Hürriyetine Anayasa Mahkemesinin Yaklaşımı", **Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi**, Y. 6, S. 12, Aralık 2018, s. 511.

37 ARSLAN, Çetin / KAYANÇİÇEK, Murat, "Hükümlü ve Tutuklunun Telefon ile Haberleşme Hakkı (İK m.66)", 28/05/2022, https://www.cetinarslan.com.tr/wp-content/uploads/2022/05/Hukumlu-ve-Tutuklunun-Telefon-ile-Haberlesme-Hakki-IK-m.-66.pdf, (İET: 28/07/2022), s. 10.

disiplin cezasının infazından sonra kendisine verilir. Aynı türden olsa bile sonraki disiplin cezasının infazına bu işlem yapılmadan başlanamaz. Ancak burada unutulmaması gereken husus, anne, baba, eş, çocuk ve kardeşlerin ölüm veya ağır hastalıkları ile doğal afet hâllerinde yapılması gereken haberleşmeler ve avukat ile ilişkilerde bu madde hükmü uygulanmaz[38]. Düzenleme uyarınca protesto amacıyla idarece verilen yemeği topluca almama eylemine katılmak, kurum işyurdu yönetim kurulunca uygun görülen işte çalışmamak, herhangi bir şeyi protesto amacıyla veya idareye karşı toplu olarak sessiz direnişte bulunmak, odalarda, eklentilerinde ve diğer alanlarda ilâç ve gıda maddesi stoku yapmak, gereksiz olarak marş söylemek veya slogan atmak, kurum idaresine bildirilen telefon numarası aracılığıyla ya da teknik müdahale ile başka bir hatta yönlendirme yapmak suretiyle görüşme hakkı olmayan kişilerle görüşmek[39] bu disiplin cezasını gerektiren tipik eylemler olarak belirlenmiştir[40].

Hükümlünün gerçekleştirdiği eylemin kanuni düzenleme belirlenen tipik eylemi oluşturduğunun tespiti bakımından somut eylemin niteliğinin iyi belirlenmesi gerekir. Kanun'da belirtilen tipik eylemlerden dolayı disiplin cezası verilmeden önce hükümlünün amacı ile somut eylemin niteliğinin iyi ortaya konulması gerekir. Tipik eylemin maddi ve manevi unsurlarının ortaya konulması gerekir. Bu bağlamda "*Gereksiz olarak marş söylemek veya slogan atmak*" gibi bir eylemin hakkaniyete uygun olarak yorumlanması gerekir. Maddedeki "*gereksiz olarak*" ifadesinin amaç ve kapsamının hukuk kuralları çerçevesinde hükümlü bakımından fayda zarar analizi de dikkate alınarak dar yorumlanması gerekir. Aynı şekilde "*ilâç ve gıda maddesi stoku*" ibaresinin de somut verilerle ortaya konulması gerekir. Cezaevi yemeklerini yiyemeyen hükümlülerin duru-

---

38 ÖZBEK, s. 242; "... 5275 sayılı Yasanın, haberleşme ve iletişim araçlarından yoksun bırakılma disiplin cezasını düzenleyen 42. maddesinde, bu cezanın uygulanma koşulları gösterilmiş olup, anılan maddenin 42/4. bendinde ise "Anne, baba, eş, çocuk ve kardeşlerin ölümü veya ağır hastalıkları ile doğal afet hallerinde yapılması gereken haberleşmeler ve avukat ile ilişkilerde bu madde hükmünün uygulanmayacağı" istisna hükmünün getirildiği, yine Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük'ün aynı konuyu düzenleyen 148/4. maddesinde de aynı istisnaya yer verildiği; 5275 sayılı Yasanın hükümlünün telefon ile haberleşme hakkını düzenleyen 66. maddesi" kapalı Ceza İnfaz Kurumundaki hükümlülerin, tüzükte belirlenen esas ve usullere göre idarenin kontrolündeki ücretli telefonlar ile görüşme yapabilecekleri, telefon görüşmesinin idarece dinleneceği ve kayıt altına alınacağı hükmünü taşıdığı, gerek 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunda, gerekse bu kanuna ilişkin tüzükte hükümlülerin vekilleri ile telefon görüşmesi yapamayacağı hususunda kısıtlayıcı bir hüküm olmadığı, bu nedenle de Ankara 2. Ağır Ceza Mahkemesinin konuya ilişkin 9.2.2007 gün ve 2007/571 değişik iş sayılı kararında usul ve yasaya aykırı bir yön bulunmadığı anlaşıldığından yerinde görülmeyen kanun yararına bozma isteminin REDDİNE...," 9. CD., 2007/3494 E., 2007/2821 K., 2.4.2007 T.

39 Maddenin 6'ncı bendinde belirtilen tipik eylem 7242 sayılı Kanun'un 24'üncü maddesi ile 5275 sayılı Kanun'un 42'nci maddesinin ikinci fıkrasına (f) bendi olarak eklenmiştir.

40 ÖZGENÇ / ŞAHİN, s. 168; DEMİRBAŞ, s. 385; ÖZKAVALCI, s. 306; GÜNAY, s. 23-24; HANÇER, s. 88.

munun da dikkate alınması gerekir. Özellikle bu tip yoruma açık eylemlerden dolayı doğrudan ceza verme yerine hükümlünün somut gerekçelerle öncelikle uyarılması cezaevi disiplini ve hükümlünün olumlu yönde gelişimi bakımından daha faydalı olacaktır. Aynı şekilde hükümlünün haberleşme ve iletişim hakkını kısıtlayan bu eylemlerin dar yorumlanmaması veya Kanun'un maksadına uygun yorumlanmaması ya da somut gerekçelere yer verilmemesi halinde bu disiplin cezası hükümlünün ailesi ve sevdikleriyle olan iletişimini ortadan kaldırması nedeniyle hükümlünün ıslahı noktasında katkı sağlamaktan ziyade olumsuz sonuçlar doğuracağından maddenin yorumlanmasında hakkaniyete uygun hareket edilmesi gerekir[41].

e. Ziyaretçi Kabulünden Yoksun Bırakma

Hükümlü ve tutukluların dış dünya ile olan iletişimlerinin devamı ve aile bağlarının korunması noktasında en önemli haklardan biri hükümlü ve tutukluların ziyaretçi kabul haklarıdır. Hükümlülerin ziyaretçi kabulüne ilişkin esaslar 5275 sayılı Kanun'un 83 ila 86'ncı maddeleri ile Hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkındaki Yönetmelik'te düzenlenmiştir.

AİHM, hükümlülerin ceza infaz kurumlarında ziyaretlerine ilişkin olarak konuyu AİHS'nin 8'inci maddesi kapsamında değerlendirmiş ve hükümlülüğün olağan ve makul gereklerinin ve milli makamların hükümlünün ailesiyle ilişkisini düzenlemesine izin vermede takdir hakkının olduğunun dikkate alınması gerektiğini kararlarında belirtmiştir. AİHM bu kapsamda Avrupa Cezaevleri Kuralları'nın 60/4 maddesi uyarınca hiçbir cezanın aileyle olan iletişim üzerine konulacak genel bir yasağı kapsamayacağı ilkesini benimsemektedir[42]. Genel ziyaret yasağı konulamayacağına ilişkin olarak Mahkeme'nin bakış açısını Gülmez/Türkiye kararı ortaya koyabilecek niteliktedir. Cezaevi disiplin kurulu, başvuranın cezaevine ait mallara zarar verdiği gerekçesiyle mahkûmun toplamda yaklaşık bir yıl boyunca ziyaretçi kabul etmesini yasaklamıştır. AİHM, yürürlükte olduğu tarihteki haliyle başvuru konusu cezaya dayanak teşkil eden Tüzüğün, uygulayıcılara çok geniş bir takdir alanı bıraktığını ve yetkili makamların başvuranın aile hayatına yaptıkları haksız müdahaleye karşı yerinde koruma sağlayabilecek derecede açık ve ayrıntılı olmadığını ve ayrıca somut olaya konu olan cezanın genel nitelikte bir yasaklama olduğunu belirterek başvurucunun aile yaşamına müdahale edildiğine karar vermiştir.

41 ARAS / GÜVERÇİN, s. 290-291.

42 ALTINSOY, Bülent, "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Mahkûmların Özel Hayatı", **TBB Dergisi**, Y. 2014, S. 115, s. 41-42.

Ziyaretçi kabul hakkı hükümlü ve tutuklu bakımından temel bir hak olmakla birlikte belli koşullarda bu hakkın kısıtlanması mümkündür. Disiplin suçu gerektiren eylemler nedeniyle kısıtlama da bu hallerden biridir. Ancak bu kısıtlamaların da, her halükârda kabul edilebilir asgari bir iletişime izin verecek düzeyde olması gerekmektedir[43]. Bu bağlamda resmî ve yetkili merciler ile avukatlar ve yasal temsilciler haricinde kalan ve ziyaret hakkı olan kişilerle olan görüşünün bir aydan üç aya kadar yasaklanmasını ifade eden ziyaretçi kabulünden yoksun bırakma cezası 5275 sayılı Kanun'un 43'üncü maddesinde düzenlenmiştir. Kanun koyucu tarafından ziyaretçi kabulünden yoksun bırakma cezasını gerektiren tipik eylemleri sayım yapılmasına karşı çıkmak, aramaya karşı çıkmak, sevke, nakle veya bunlarla ilgili olarak alınacak tedbirlere karşı çıkmak, kurumda korku, kaygı veya panik yaratabilecek biçimde söz söylemek veya davranışta bulunmak, hükümlülerin haberleşmelerini, ziyaretçileriyle görüşmelerini, iyileştirme ve eğitim programları çerçevesinde eğitim ve spor, meslek kazandırma ve işyurdu çalışmaları ile diğer sosyal ve kültürel faaliyetlere katılmalarını, kurum hekimince muayene ve tedavi edilmelerini, avukat tayin etmelerini, mahkemelere veya Cumhuriyet başsavcılıklarına gitmelerini, kurum görevlileri ile görüşmelerini, salıverilenlerin kurum dışına çıkmalarını her ne suretle olursa olsun engellemek, hükümlü ve tutukluları bu fiillere teşvik etmek, bu yolda talimat vermek, mevzuatın hükümlü ve tutuklulara tanıdığı sair her türlü görüşme ve temas olanaklarını engellemek, kumar ve benzeri oyunlar oynamak veya oynatmak ve ceza infaz kurumu idaresince verilen kıyafetleri giymemek veya verilen kıyafetlere kasten zarar vermek ziyaretçi kabulünden yoksun bırakma cezasını gerektiren eylemler olarak belirlenmiştir[44].

Ziyaretçi kabulünden yoksun bırakma cezasını gerektiren eylemler arasında belirtilen "*Ceza infaz kurumu idaresince verilen kıyafetleri giymemek veya verilen kıyafetlere kasten zarar vermek*" şeklindeki tipik eylem 24.12.2017 tarihli 696 sayılı KHK'nın 101 ve bu KHK'nın aynen kabul edilmiş ve 06.03.2018 tarihinde yürürlüğe giren 7079 sayılı Kanun'un 95'inci maddesi ile 5275 sayılı Kanun'un 43'üncü maddesinin ikinci fıkrasına (g) bendi olarak eklenmiştir. Yukarıda da izah edildiği üzere kanunen konulması gereken bir yükümlülük ve disiplin cezası bir OHAL KHK'sı ile getirilmiştir. Getirilen tek tip elbise yükümlülüğü masumiyet karinesine aykırı olduğu gibi bu yükümlülüğün ihlali için

---

43 OSMANOĞLU, Bilal / PARLAK, Oğuzhan Emre, "Mahpusların Ailesi ve Yakınlarıyla Görüşme Hakkı", **YÜHFD**, Y. 2021/1, C. XVIII, s. 267.

44 ÖZKAVALCI, s. 319; DEMİRBAŞ, s. 386; ÖZBEK, s. 246; ÖZGENÇ / ŞAHİN, s. 168; HANÇER, s. 93; OSMANOĞLU / PARLAK, s. 267.

disiplin cezası öngörülmesi suç ve cezaların kanuniliği ilkesine de açıkça aykırılık oluşturmaktadır[45].

Öte yandan maddede yer alan "*Sayım yapılmasına karşı çıkmak*" eyleminde de cezaevi idarelerinin farklı uygulamaları nedeniyle sorunlar yaşanmaktadır. Kurum düzeni ve güvenliğini sağlamak bakımından günlük sayımların yapılması bir zorunluluk olmakla birlikte hükümlülerin ayakta ve askeri içtima düzeninde sayıma zorlanması kanun koyucunun amacına aykırı bir uygulamadır. Kurum düzenini sağlamak için sayım alanında hükümlülerin sayımının mümkün olduğu bir durumda ayrıca ayakta ve içtima düzeninde sayıma zorlanması hakkaniyete aykırı bir uygulama olacaktır. Yine "*Kumar ve benzeri oyunlar oynamak*" eyleminde "*benzeri oyunlar*" kavramı muğlak olduğu için cezaevi idaresinin hangi oyunların kumar niteliğinde olduğunun yazılı olarak hükümlülere tebliğ etmesi gerekir. Zaten İnfaz Yönetmeliğinin 71'inci maddesinde hükümlülerin kumar niteliğine haiz olmamak şartı ile hangi oyunları oynayabileceklerinin iç yönergelerde gösterilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Cezaevinde bulunan tutuklu ve hükümlülerin dış dünya ile olan ilişkisinin disiplin cezası nedeniyle kesilmesine karar verilmesi, her ne kadar suç işleme veya kurum düzenini bozma nedeniyle hükümlünün disipline edilmesi için yerinde uygulamalar olduğu değerlendirilse de hükümlünün ailesi ile olan ilişkisini kesmesi nedeniyle sıkıntılı bir durumdur. Esasen hükümlünün ailevi ilişkisinin disiplin uygulamaları ile kesilmemesi gerekir[46]. Zira verilen ceza ile sadece hükümlü değil ailesi de cezalandırılmakta ve ailenin hükümlü ile olan iletişimi koparılmaktadır. Bunun nihai sonucu ise hükümlünün aile bütünlüğü bozulmakta ve topluma kazandırılma süreci sekteye uğramaktadır. Nitekim AİHM Gülmez/Türkiye Kararında[47] da başvurucunun hapishaneye ait mallara zarar vermesi nedeniyle toplamda yaklaşık bir yıl boyunca ziyaretçi kabul yasağı uygulanmasının Sözleşme'nin 8'inci maddesini ihlal ettiğine karar vermiştir. Mahkeme gerekçesinde Tüzüğün cezaevi idaresine geniş yetki tanıdığını, yasal düzenlemelerin başvuranın aile hayatına yapılan haksız müdahaleye karşı gerekli korumayı sağlayabilecek açıklıkta ve ayrıntılı olmadığını, söz konusu cezanın genel nitelikte bir yasaklama olduğunu belirtmiştir. AİHM adı geçen kararda esasen Avrupa Cezaevleri Kurulu'nun 60/4 maddesi uyarınca hiçbir cezanın aileyle olan iletişim üzerine konulacak genel bir yasağı kapsamayacağı

---

45 GÜNAY, s. 24; ARAS / GÜVERÇİN, s. 292.

46 SEVÜK, Handan Yokuş, "Avrupa İnsan Hakları Kararları Işığında Tutuklu ve Hükümlülerin Dış Dünya ile İletişimi", **Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi**, Y. 2003, C. VII, S. 3-4, s. 340; SEVER, D. Çiğde, "Hapishane İdarelerinin Yetkileri ve Hapsedilen Haklarının Sınırı", **TBB Dergisi**, Y. 2016, S. 122, s. 173.

47 AİHM Gülmez/Türkiye Kararı, Başvuru No: 16330/02, K.T. 20.5.2008.

ilkesine ve ayrıca, bu ilkenin normatif temellerinin iç hukukta açık ve ayrıntılı bir şekilde düzenlenmesi gerektiğine vurgu yapmıştır[48]. Dolayısıyla hükümlüye verilecek disiplin cezaları arasında hükümlünün ailesi ile olan ilişkisini kesen ziyaretçi kabulünden yoksun bırakma veya haberleşme araçlarından yoksun bırakma gibi cezalar yerine başka cezaların getirilmesi gerekir.

f. Hücreye Koyma

(a) Genel Olarak

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından da birçok kararda vurgulandığı üzere hükümlü ve tutuklular Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde yer alan temel hak ve hürriyetlerin tamamına kural olarak sahiptirler. Bununla birlikte ceza infaz kurumunda tutulmanın kaçınılmaz sonucu olarak suçun önlenmesi ve disiplinin sağlanması gibi kurumun güvenliğinin sağlanmasına yönelik kabul edilebilir, makul gerekliliklerin olması durumunda sahip olunan haklar sınırlanabilir[49]. AİHM tek kişilik hücre uygulamasına ilişkin olarak her başvurunun somut koşullarını denetlerken tek kişilik hücrede kalmayı zorunlu kılan sebepler, kalma süresi, kalınan yerin imkânları ve duyusal izolasyon ile tecrit sonucunun ortaya çıkıp çıkmaması hususlarını bir bütün olarak ele alarak Sözleşme'nin 3. maddesi kapsamında değerIendirme yapmaktadır. Mahkemeye göre tamamen duyusal izolasyon ile birlikte bütünüyle sosyal izolasyonun kişiliği tahrip edeceği ve güvenlik veya başka gerekçelerle haklı gösterilemeyecek bir insanlık dışı muamele biçimi oluşturacağı vurgulanmıştır. Uzun süre başkalarından ayrı tutmanın Sözleşme'nin 3. maddesi kapsamına girip girmediği değerlendirilirken olayın içinde bulunduğu özel koşullara, tedbirin zorunluluğuna, süresine, izlenen amaca ve ilgili kişi üzerindeki etkilerine bakılması gerekir[50].

Cezaevinde asıl olan kişinin insan onuruna uygun, sosyalleşmeye ve birlikte hareket etmeye imkân sağlayan, sosyal izolasyondan uzak ve makul sayıda kişiyle kalmasıdır. Ancak istisnai hallerde kişi hücre tipi koğuşlarda barındırılabilir. Bu noktada cezaevlerinde tek kişilik hücre uygulaması istisnai olup zorunlu hallerde başvurulabilen bir barındırma yöntemidir. Dolayısıyla tek kişi olarak barındırma zorunluluğunu ortaya çıkaran kurum güvenliği ile düzeni ile can güvenliği veya yasal zorunluluk gerekçelerinin somut ve denetlenebilir olarak ortaya konulması gerekmektedir. Esasen Avrupa Konseyi Bakanlar Komite-

48 ALTINSOY, s. 41.

49 AİHM Silver ve Diğerleri/Birleşik Krallık Kararı, Başvuru No: 5947/72, K.T. 25/3/1983, Prg. 99-105.

50 DOĞRU, Osman / NALBANT, Atilla, **İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi Açıklama ve Önemli Kararlar**, C. 1, Avrupa Konseyi - T.C. Yargıtay Başkanlığı Yayını, Ankara, 2012, s. 166.

si'nin Üye Devletlere Avrupa Cezaevi Kuralları Hakkında Rec (2006) 2 Sayılı Tavsiye Kararı (Avrupa Cezaevi Kuralları)[51], AİHS, AİHM Kararları ve Kanun hükümleri bir bütün olarak değerlendirildiğinde tek kişilik hücre uygulaması istisnai olarak başvurulması gereken bir uygulamadır. Disiplin cezası nedeniyle kişinin hücrede barındırılması da bu istisnai hallerden biridir.

Temel hak ve hürriyetler bağlamında sürekli tartışılan bir konu olan hücre hapsi cezası, disiplin cezaları içinde en ağır nitelikteki cezadır. Hücre uygulaması esasen istisnai olup zorunlu hallerde başvurulabilen bir barındırma yöntemidir. Disiplin bozucu davranışlar nedeniyle verilen disiplin cezası nedeniyle hükümlü veya tutuklu belirli bir süre hücrede barındırılabilir. Dolayısıyla hücre cezasını ortaya çıkaran güvenlik, düzen, can güvenliği veya yasal zorunluluk gerekçelerinin somut ve denetlenebilir olarak ortaya konulması gerekmektedir. Aynı şekilde hücre cezasının insan onuruna uygun koşullarda infaz edilmesi gerekir. Zira hücre cezası tecrit ve izolasyon sonucunu doğurduğundan insan onuruna aykırı bir barınmayı ortaya çıkarmaktadır[52]. Dolayısıyla hükümlü ve tutukluların insan onuruna uygun havalandırma, beslenme, ısınma ve temizlik imkânları olan hücrelerde bu cezalarını infaz etmeleri sağlanmalıdır[53].

Uluslararası belgeler tek başına hücre hapsinin olağanüstü durumlar dışında uygun bir ceza olmadığını ve mümkün olan her durumda kaçınılması ve bütünüyle kaldırılması için önlem alınması gerektiğini belirtmektedir. Bu belgeler bir mahkûmun tek başına hücre hapsinde geçireceği dönemlerin ruh sağlığını olumsuz olarak etkileyebileceğini kabul etmektedir. Tek başına hücre hapsinin çeşitli şekilleri vardır. En aşırı şekli mahkûmun "*karanlık hücre*" olarak bilinen uygulamayla, ışık, ses ve temiz hava gibi duyusal etmenlerden tecrit edilmiş olarak bütünüyle kendi başına tutulmasıdır. Bu tür bir tecridin hiçbir zaman ceza olarak uygulanmaması gerektiği dile getirilmektedir[54].

AİHM barınma koşullarını değerlendirirken tek başına tutmanın bütüncül olarak etkilerinin ve başvuranın olaya özgü iddialarının dikkate alınması gerek-

---

51 Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Üye Devletlere Avrupa Cezaevi Kuralları Hakkında Rec (2006) 2 Sayılı Tavsiye Kararı'nın (Avrupa Cezaevi Kuralları), https://cte.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/1982019151705tavsiye_kararlari.pdf, İET. 21/08/2022.

52 DEMİRBAŞ, s. 573-574.

53 HANÇER, s. 100-101.

54 COYLE, s. 80; Avrupa Cezaevi Kurallarının 37'nci maddesinde "Toplu cezalar, fiziksel cezalar, karanlık bir hücreye koyma ve her tür zulüm, insanlık dışı ve aşağılayıcı ceza disiplin cezası olarak bütünüyle yasaklanacaktır."; Kural 38. Maddesinde ise "Belli bir alana kapatılma şeklinde bir disiplin cezası ... ancak doktor mahkumu muayene eder ve böyle bir cezaya dayanabileceğini yazılı olarak onaylarsa uygulanacaktır." hükmüne yer verilmiştir.

tiğini belirtmiştir[55]. Nitekim Mahkeme barınma koşullarının ve süresinin ilgili kişinin sağlığı üzerinde olumsuz bir etkisi olduğunun tespit edildiği bir başvuruda Sözleşme'nin 3'üncü maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir[56].

AİHM'ne göre hücreye koyma cezası, yalnızca kısmi tecride yol açan davalarda bile, bir mahpusa süresiz olarak uygulanamaz ve sadece gerekli usule ilişkin güvencelerle istisnai olarak karar verildikten ve tüm tedbirler alındıktan sonra haklı ve somut gerekçelere dayanmalıdır[57]. Bu kapsamda AİHM 07.06.2011 tarihli **Csüllög / Macaristan Kararında**, yetkililerin, hücreye koyma cezası verildiğinde ve uzatıldığında esasa ilişkin gerekçe sunmadıklarından bahisle Sözleşmenin 3'üncü maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir[58].

5275 sayılı Kanun'un 44'üncü maddesinde düzenlenmiş olan hücreye koyma cezası, hükümlünün eylemlerinin nitelik ve ağırlığına göre bir günden yirmi güne kadar, açık havaya çıkma hakkı saklı kalmak üzere, geceli ve gündüzlü bir hücrede tek başına tutulması ve her türlü temastan yoksun bırakılmasıdır. Hücre cezası nitelik olarak ağır nitelikte bir disiplin cezası olması nedeniyle uygulanma koşulları sıkı kurallara bağlanmıştır. Fiziksel ve sosyal izolasyona tabi tutulacağından dolayı hükümlü veya tutukluda disiplin cezasından beklenenden fazla bir olumsuz etki ve hasar bırakmaması bakımından kanun koyucu bu şekilde özel kurallar belirlemiştir. Ayrıca hücre cezası infaz edilirken, hücrenin hükümlü veya tutuklunun yaşamsal gereksinmelerini karşılayacak biçimde düzenlenmesi gerekir. Ancak hücreye konulan hükümlünün, resmî ve yetkili merciler ve avukat ile görüşmesine engel olunması söz konusu değildir[59].

Kanun koyucu hücre hapsini düzenlerken eylemin niteliğine göre bir gruplama yapmış ve bazı eylemleri 10 güne kadar hücre cezası ile cezalandırırken bazı eylemleri 11 günden 20 güne kadar hücre hapsiyle cezalandırmaktadır. Esasen hücre cezasını ağır bir ceza olmasının temelinde hücre cezasını gerektiren tipik eylemlerin nitelik olarak ağır haksızlık ve kusur içermelerinden kaynaklanmaktadır. Buradaki eylemler hem kurumun hem de diğer hükümlü ve tutukluların huzurunu, düzenini ve güvenliğini bozan, onlara ciddi zarar veren eylemlerdir[60].

---

55 AİHM Dougoz/Yunanistan Kararı, Başvuru No: 40907/98, K.T. 06.03.2001.

56 AİHM Ilaşcu ve diğerleri/Moldovya ve Rusya Kararı, Başvuru No: 48787/99, K.T. 08.07.2004.

57 AİHM A.T./Estonya Kararı, Başvuru No: 23183/15, K.T. 13.11.2018.

58 AİHM, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi İçtihadına İlişkin Rehber, Mahpus Hakları, s. 46-47.

59 ÖZGENÇ / ŞAHİN, s. 169; ÖZBEK, s. 248; DEMİRBAŞ, s. 386; ÖZKAVALCI, s. 325; GÜNAY, s. 25.

60 ÖZBEK, s. 248; DEMİRBAŞ, s. 386; ÖZGENÇ / ŞAHİN, s. 169; GÜNAY, s. 25; ÖZKAVALCI, s. 325.

(b) Hücre Cezasının İnfazı İçin Sağlık Raporu Alınması Zorunluluğu

Hücreye koyma cezasını uygulanması için getirilen öncelikli koşul sağlık raporu alınmasıdır. Hücreye koyma cezasına ilişkin disiplin cezalarının infazından önce ve infazı sırasında hükümlü, hekim tarafından muayene edilir. Muayene sonrası hazırlanan raporda hükümlünün hücrede kalmasında herhangi tıbbi bir engel olmadığının bildirilmesi halinde infaz hâkimliğince hücre cezasının onanmasına karar verilir. Ancak hazırlanan raporda ilgilinin bu cezaya katlanamayacağı bildirilirse cezanın infazı sonraya bırakılır veya hekiminin belirleyeceği aralıklarla infaz edilir. Koşullu salıverilme tarihine kadar hükümlünün iyileşemeyeceğinin tam teşekküllü Devlet veya üniversite hastanesi sağlık kurulu raporu ile saptanması hâlinde hücreye koyma cezası infaz edilmez; onun yerine verilen hücre hapsinin niteliğine göre ziyaretçi kabulünden yoksun bırakma cezası uygulanacaktır. 7242 sayılı Kanun'un 28'inci maddesi ile 5275 sayılı Kanun'un 48'inci maddesinin üçüncü fıkrasının (c) bendinde yapılan değişiklikle birlikte, hücrede kalamayacağı yönünde rapor verilmesi halinde Kanun'un 44'üncü maddesinin ikinci fıkrasının uygulandığı hâllerde iki ay, üçüncü fıkrasının uygulandığı hâllerde dört ay süreyle ziyaretçi kabulünden yoksun bırakma cezası uygulanacaktır[61].

(c) Hücre Cezasının İnfazı İçin İnfaz Hâkiminden Onay Alınması Zorunluluğu

Hücre cezasının infazı için öngörülen bir diğer zorunlu koşul ise infaz hâkimliğinin onayının alınmasıdır. Hücreye koyma cezası verildikten sonra bu karara karşı hükümlünün önce infaz hâkimine şikâyet daha sonra da infaz hâkiminin kararına karşı ağır ceza mahkemesi nezdinde itiraz hakkı bulunmaktadır. Dolayısıyla bu süreçler tamamlanıp bu kararın kesinleşmesinden sonra 5275 sayılı Kanun'un 48'inci maddesi gereğince hücreye koyma cezasının infazına, infaz hâkiminin onayı ile başlanacaktır. Görüldüğü üzere diğer disiplin cezalarından farklı olarak kesinleşen hücreye koyma cezasının infazına doğrudan başlanılamamaktadır[62]. Karara karşı infaz hâkimliğine şikâyet yoluna gidilmiş olsa

---

61 ARAS / GÜVERÇİN, s. 292-293.

62 "... Kütahya E Tipi Kapalı ve Açık Ceza İnfaz Kurumu Disiplin Kurulunun 02.02.2007 gün, 2007/14 sayılı kararı ile 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 44. maddesi uyarınca hükmen tutuklu Bülent Ceylan'ın, 7 gün ve 5 gün süreyle, hükümlüler Ümit Can ve Feyzi Tuna'nın, 5 gün süreyle, hükümlü Sabahattin Kaygısız'ın, 7 gün, 5 gün ve 20 gün süreyle hükümlüler Ahmet Doğan ve Yalçın Narin ile tutuklular Soner Kaygısız ve Nurettin Özsöz'ün 7 gün süreyle hücreye koyma disiplin cezası ile cezalandırılmalarına karar verilip, Kütahya İnfaz Hakimliğinin 06.02.2007 gün ve 2007/14-14 sayılı kararı ile hücreye koyma disiplin cezaları onaylanmıştır. İnfaz Hakimliğinin onaylama kararı, hükmen tutuklu Bülent Ceylan ve hükümlüler Ümit Can ve Feyzi Tuna yönünden itiraz edilmeksizin, diğer hükümlü ve tutuklular yönünden ise vaki itirazların Kütahya Ağır Ceza Mahkemesince reddedilmesiyle kesinleşmiştir.

bile disiplin cezası kesinleştikten sonra cezanın infazı için infaz hâkiminden onay kararı alınması zorunludur.

Kanun koyucu 5275 sayılı Kanun'da hücreye koyma cezasının infaz hâkimince onaylanması için herhangi bir süre öngörmediğinden, 4675 sayılı Kanun'un 6'ncı maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen şikâyetle ilgili bir haftalık sürenin kıyas yoluyla burada uygulanması gerekir. Bu kapsamda infaz hâkimliğince hücreye koyma cezasının geç onaylanması nedeniyle, hükümlünün koşullu salıverilme süresinin hükümlü aleyhinde belirlenmesi mümkün değildir[63].

5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 52. maddesinde, disiplin cezalarına ve tedbirlerine karşı itiraz durumunda, 4675 Sayılı İnfaz Hakimliği Kanunu hükümlerinin uygulanacağı, 4675 Sayılı İnfaz Hakimliği Kanununun 5. maddesinde, ceza infaz kurumlarında hükümlü ve tutuklular hakkında yapılan işlemlere karşı işlemin öğrenildiği tarihten itibaren on beş gün, her halde yapıldığı tarihten itibaren otuz gün içinde şikayet yoluyla infaz hakimliğine başvurulabileceği, aynı yasanın 6. maddesinde, infaz hakimliği kararına karşı kurulduğu yer ağır ceza mahkemesine, şikayetçi veya ilgili Cumhuriyet Savcısı tarafından, tebliğden itibaren bir hafta içinde acele itiraz yoluna gidilebileceği düzenlenmiş, disiplin cezalarının kesinleşme süreci bu şekilde belirlenmiştir.

Hücreye koyma disiplin cezasının infazına, infaz hakiminin onayı ile başlanacağını öngören 5275 Sayılı Kanunun 48. maddesinin 3. fıkra a bendi ile yukarıda açıklanan kesinleşme sürecinden sonra kesinleşen disiplin cezalarının bir kez de infaz hakiminin onayından geçmesi amaçlanmış, bu onay ile cezaların infazına derhal başlanacağı düzenlenmiştir.

Kütahya E Tipi Kapalı ve Açık Ceza İnfaz Kurumu Disiplin Kurulunun 02.02.2007 gün, 2007/14 sayılı kararından sonra yasal on beş ve otuz günlük süreler dolmadan, henüz kesinleşmeyen disiplin cezaları Kütahya İnfaz Hakimliğince onaylanmış olmakla ve itiraz merciince itirazların bu yönden kabulüne karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde reddine karar verilmesi nedeniyle kanun yararına bozma istemi yerinde görüldüğünden, hükmen tutuklu Bülent Ceylan ve hükümlüler Ümit Can ve Feyzi Tuna yönünden itiraz edilmeksizin kesinleşen Kütahya İnfaz Hakimliğinin 06.02.2007 gün, 2007/14-14 sayılı kararı ile Kütahya Ağır Ceza Mahkemesinden kesin olarak verilen hükümlü Ahmet Doğan hakkındaki 12.02.2007 gün, 2007/136 D.İş sayılı, hükümlü Sabahattin Kaygısız hakkındaki 21.02.2007 gün, 2007/219 D.İş sayılı, hükümlü Yalçın Narin ile tutuklular Soner Kaygısız ve Nurettin Özsöz hakkındaki 19.02.2007 gün, 2007/204 D.İş sayılı kararların, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 309. maddesinin 3. fıkrası uyarınca BOZULMASINA, aynı maddenin 4. fıkra (a) bendi uyarınca sonraki işlemlerin hükmen tutuklu Bülent Ceylan ve hükümlüler Ümit Can ve Feyzi Tuna yönünden Kütahya İnfaz Hakimliğince, diğer hükümlü ve tutuklular yönünden itiraz merciince yerine getirilmesine, 02.11.2011 tarihinde oybirliğiyle karar verildi..." 2. CD., 2011/24626 E., 2011/38231 K., 02.11.2011 T.

63 "... 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 48. maddesinin 3. fıkrasının (a) bendinde, "Hücreye koyma cezasının infazına, infaz hâkiminin onayı ile başlanır." hükmüne yer verilmiş; aynı fıkranın (b) bendinde ise "Disiplin cezalarının tamamı infaz edilip kaldırılmadıkça koşullu salıverilme işlemi yapılmaz, ancak bu süre hakederek salıverme tarihini geçemez." hükmü öngörülmüştür.

Disiplin cezasının kaldırılmasına ve iyi halin kazanılmasına ilişkin aynı maddenin 4. fıkrasında, "hücreye koyma cezası için, cezanın infaz edildiği tarihten itibaren 5275 sayılı Kanun'un 44. maddesinin 2. fıkrasındaki hallerde altı ay, 3. fıkrasındaki hallerde ise 1 yıllık sürenin esas alınacağı, süre sonunda hücreye koyma cezasının disiplin cezası almamak ve iyi hâlli olmak koşuluyla kurumun en üst amirinin önerisi ve disiplin kurulu kararıyla kaldırılacağı" belirtilmiştir.

5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'da hücreye koyma cezasının infaz hâkimince onaylanması için herhangi bir süre öngörülmediğinden, 4675 sayılı İnfaz Hakimliği Kanunu'nun 6. maddesinin 2. fıkrasında belirtilen şikayetle ilgili 1 haftalık sürenin kıyas yoluyla uygulanması gerekir.

Somut olayda, 04.01.2006 tarihinde onaya sunulan hücreye koyma cezası, Eyüp İnfaz Hakimliği'nce en geç bir haftalık sürenin sonu olan 11.01.2006 tarihinde onaylanmış olsaydı, 12.01.2006 tarihinde bu ceza-

(d) Uygulamada Sorun Oluşturan bir Kısım Uygulamalar

Yasal düzenleme uyarınca hücreye koyma cezasını gerektiren eylemlerden biri olan hükümlünün açık cezaevinde iken firar etmesi durumunda, infaz koruma memurlarınca tutulan tutanak infaz savcılığına gönderilince, infaz savcılığı firar suçundan dolayı suç duyurusunda bulunarak cezai yönden işlem yapılmasını sağlayacaktır. Ayrıca firar yapılan cezaevi idaresi de disiplin işlemini başlatarak hükümlü yakalanınca en yakın kapalı ceza infaz kurumuna alınması konusunda karar alacaktır.

Uygulamada hükümlü firar ettiği için, infaz savcılığı tarafından yakalama emri çıkartılması gerekmektedir. Ancak böyle bir yakalama emri çıkartıldığında infaz dosyası kapatılarak ilgili infaz savcılığına geri gönderilememektedir. Yakalama emri kaldırılarak infaz dosyası gönderilebilmektedir. Bu şekilde dosyanın kapatılma ve hükümlünün yakalanma süreci aksamaktadır. Bu konuda çözüm önerisi olarak firar eden hükümlüler ile ilgili olarak UYAP'a bir yakalama butonunun konulması ve dosya iade işlemi olmadan doğrudan buradan işlem yapılması sağlanabilir.

Hükümlü açık cezaevinde içtimalı bir cezayı infaz ederken firar etmiş ise, bu durumda firardan dolayı işlemlerin firar ettiği cezaevinin bağlı bulunduğu infaz savcılığınca yapılması gerektiği, yakalama emrinin bu savcılıkça çıkartılacağı, hükümlü yakalanıncaya kadar infaz dosyasının bu savcılıkta bekletilmesi gerektiği değerlendirilmektedir.

Diğer taraftan uygulamada sıkça hücre cezasına konu olan hususlardan biri de cezaevine yasak eşya sokma veya bulundurma eylemleridir. 5275 sayılı Kanun'un 35, 62 ve 70'inci maddesi hükümlerine göre, ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlü ve tutukluların koğuş, oda ve eklentilerinde bulundurabilecekleri kişisel eşya, gıda, tıbbi malzeme ve diğer ihtiyaç maddelerine ilişkin usul ve esasları Ceza İnfaz Kurumlarında Bulundurulabilecek Eşya ve Maddeler Hak-

nın infazına başlanacak ve 27.01.2006 tarihinde infaz tamamlanacaktı. Bu tarihten itibaren bir yıllık sürenin dolduğu 27.01.2007 tarihinde hükümlünün disiplin cezası kaldırılıp iyi halliliğinin geri verilmesi mümkün olacak ve aynı tarihte koşullu salıverilmesi gerekecekti.

İnfaz hakimliğince hücreye koyma cezasının geç onaylanması nedeniyle, hükümlünün koşullu salıverilme süresi 5 ay 25 gün gecikmiştir. Kendi kusuruna dayanmayan bu durum hükümlü aleyhine yorumlanamayacağından, hükümlünün koşullu salıverilme tarihinin 27.01.2007 olarak kabulünde zorunluluk bulunmaktadır.

Açıklanan nedenlerle; itirazın kabulüne ve hükümlünün koşullu salıverilme tarihinin 27.01.2007 olarak belirlenmesine karar verilmesi gerekirken, itirazın reddine karar verilmesi yasaya aykırı olup kanun yararına bozma isteği bu değişik gerekçeye göre yerinde olduğundan; Burhaniye Ağır Ceza Mahkemesi'nin 13.02.2012 tarihli ve 2012/276 değişik iş sayılı kararının 5271 sayılı CMK'nın 309. maddesinin 3. fıkrası gereğince kanun yararına BOZULMASINA..." 10. CD., 2012/16893 E., 2012/18285 K., 10.12.2012 T.

kında Yönetmelik'te düzenlenmektedir. Yönetmeliğin 13'üncü maddesinin birinci fıkrası uyarınca hükümlüler, koğuş, oda veya eklentilerinde, kantinden temin edilmek koşuluyla kişisel ve çevresel temizliklerini temin için tarak, saç fırçası, sabun, kese, diş macunu, diş fırçası, tıraş sabunu, şampuan, parfüm, krem, saç boyası, çakısı bulunmayan tırnak makası, plastik saplı tıraş bıçağı, beş adet plastik elbise askısı çamaşır mandalı ve gündelik hayatta kullanılan plastik eşyalar ile idarece uygun görülen uzunlukta çamaşır ipi bulundurabilir. Bu düzenlemelere aykırı olarak eşya veya madde bulunduran veya sokmaya çalışan hükümlü ve tutuklular disiplin cezası alacaklardır.

5275 sayılı Kanun'un 44'üncü maddesinde de de cezaevine yasak eşya sokma veya bulundurma eyleminin yaptırımı hücreye koyma olarak belirlenmiştir. Buna göre her türlü ateşli silâh, mermi, patlayıcı madde, kesici, delici, yaralayıcı, bereleyici alet, yakıcı, aşındırıcı, boğucu, bayıltıcı, kör edici gaz ve ecza, her türlü zehir ve uyuşturucu ilâç ve madde, cep telefonu, telsiz ve sair elektronik haberleşme aracını kuruma sokmanın, bulundurmanın, kullanmanın cezası, onbir günden yirmi güne kadar hücreye koyma cezasıdır. Bu belirtilenler dışında da kalıp da Kanun'a uygun olarak yasaklanmış bulunan her türlü eşya, araç, gereç veya malzemeyi ceza infaz kurumlarına sokmanın, bulundurmanın, kullanmanın cezası ise bir günden on güne kadar hücreye koyma cezasıdır. Ceza infaz kurumunda bulundurulacak eşyaların ceza infaz kurumunun kantininden alınması da diğer bir zorunluluktur. Ceza infaz kurumu dışından getirilmesine izin verilen giyim eşyaları haricinde hükümlünün ceza infaz kurumunda bulundurabileceği eşyaları dışarıdan cezaevine sokması da yasaktır ve hücre cezasını gerektiren bir eylemdir. Mesela hükümlünün cezaevinde kantinden temin edilmek koşuluyla parfüm bulundurması hukuka uygun ise de kantinden temin etmeden açık görüş sırasında ziyaretçilerinden alması 5275 sayılı Kanun'un 44'üncü maddesinin ikinci fıkrasının (g) bendi gereğince 10 güne kadar disiplin cezasını gerektirmektedir[64].

Bu yasak maddelerden kaynaklı olarak tutuklu veya hükümlünün sorumluluğu cezaevine teslim edilme anından tahliye anına kadar her aşamada devam et-

[64] "... Ceza infaz kurumunun, hükümlü hakkında infaz kurumuna parfüm sokma eylemi nedeniyle hücre cezası yerine vermiş olduğu "bir ay ziyaretten men cezası" infaz hakimliği tarafından itiraz üzerine kaldırılmıştır. Hükümlünün cezaevinde kantinden temin edilmek koşuluyla parfüm bulundurması hukuka uygun ise de, kantinden temin edilmediği, açık görüş sırasında ziyaretçilerinden aldığı parfümü, ceza infaz kurumuna sokarken yakalanmasının 5275 sayılı CGTİY'nın 44/2-g maddesine uyduğu anlaşılmıştır. Ceza infaz kurumu idaresinin hükümlünün önceki iyi hali nedeniyle hücre cezası yerine ziyaretten men kararı vermesi de hukuka uygun niteliktedir. Ağır Ceza Mahkemesinin kararında aradığı yasaklamaya ilişkin idari tasarrufun yukarıda belirtilen yönetmelik hükmü olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla mahkemenin itirazın reddine dair kararı hukuka aykırıdır..." 4. CD., 2008/2523 E., 2008/5420 K., 01.04.2008 T.

mektedir. Ancak burada özellikle münhasıran suç teşkil eden maddelerle gözaltına alındığı anda üzerinde bulunan ve münhasıran suç teşkil etmeyen ancak cezaevine sokulmasına da müsaade edilmeyen eşyalar arasında bir ayrım yapılması gerekmektedir. Mesela hakkında yakalama kararı bulunan hükümlü yakalanıp cezaevine teslim anında üzerinde bulunan telefonu teslim edeceği bir yakını bulunmayabilir. Bu durumda cezaevi girişinde bu tip suç olmayan ancak kuruma sokulması yasak olan eşyaların kurum emanetine alınması ve daha sonra hükümlünün talebi doğrultusunda gelen yakınlarından birine teslim edilmesi gerekir. Sadece bu telefonu bulundurduğundan dolayı disiplin cezası verilemez. Buna karşılık hükümlünün cezaevine teslim sırasında münhasıran suç olan uyuşturucu madde bulunması halinde hakkında disiplin cezası verilebilir. Bu bağlamda Yargıtay 1. Ceza Dairesi 2018/5618 Esas, 2019/370 Karar ve 04.02.2019 tarihli kararında 5275 sayılı Kanun'un 44'üncü maddesinin (g) bendinde, "*Her türlü ateşli silâh, mermi, patlayıcı madde, kesici, delici, yaralayıcı, bereleyici alet, yakıcı, aşındırıcı, boğucu, bayıltıcı, kör edici gaz ve ecza, her türlü zehir ve uyuşturucu ilâç ve madde, cep telefonu, telsiz ve sair elektronik haberleşme aracını kuruma sokmak, bulundurmak, kullanmak.*" şeklindeki düzenleme karşısında, ceza infaz kurumuna teslim edilen tutuklunun üst ve eşya araması yapıldığı esnada cüzdanında gizlenmiş olarak uyuşturucu madde bulunduğundan dolayı tutuklu hakkında verilen disiplin cezasının usul ve yasaya uygun olduğuna karar verilmiştir[65].

3. Çocuk Hükümlülere Uygulanabilecek Disiplin Tedbir ve Cezaları

a. Genel Olarak

Ceza adalet sistemi içerisinde çocukların yaşadıkları örselenmeler, onların gelişimlerini olumsuz etkilediğinden devletlerin asli sorumluluğu çocuğu suça iten nedenlerden ve onun gelişimini olumsuz etkileyecek her tür riskten korumaktır. Ancak, ne yazık ki çocuklar bütün dünyada ceza adaleti sistemi içerisinde yargılanmakta ve cezalandırıcı müeyyidelere maruz bırakılmaktadırlar[66]. Bununla birlikte çocukların ceza adalet sistemi içerisindeki konumları farklı olduğundan bu farklılığın ortaya çıkardığı sonuçlar infaz aşamasında daha önemli hale gelmektedir. Bu bağlamda çocuk haklarına ilişkin temel prensiplerden olan Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 37'nci maddesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 5'inci maddesi, çocukların özgürlüklerini kısıtlayıcı

---

65 ARAS/GÜVERÇİN, s. 299-300.

66 Türkiye İnsan Hakları Kurumu: 01.01.2014 Tarihinde Sincan Cezaevinde Meydana Gelen Olaylarla İlgili İnceleme Raporu, Rapor No: 2014/02, Rapor Tarihi: 10.07.2014, http://www.tihk.gov.tr/tr/duyuru-ve-haberler/haberler/01012014-tarihinde-sincan-cezaevinde-meydana-gelen-olaylarla-ilgili-inceleme-raporu-yayinlandi/73, (Sincan Raporu), İET. 27/06/2022.

tedbir ve cezalara başvurulması halinde bunun çocuğun yararı ilkesi gözetilerek, onun gelişimini ve eğitimini destekleyecek biçimde ve hakları güvence altına alınmak suretiyle yerine getirilmesini öngörmektedir. Özgürlüğü kısıtlanan çocuklar, BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi ile kendilerine tanınan bütün hakların güvencesi altındadır. Bu haklardan bazıları özellikle özgürlüğün kısıtlanması koşuluna özgüdür. Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 37 ve 39'uncu maddelerindeki düzenlemeler uyarınca;

- Devletler, çocukları her türlü ihmal, sömürü ya da suiistimalden korumak ve bu tür davranışlara maruz kalan çocukların sağlıklarına yeniden kavuşmaları için gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür.
- Özgürlüğü kısıtlanan her çocuğa insancıl biçimde ve insan kişiliğinin özünde bulunan saygınlık ve kendi yaşındaki kişilerin gereksinimlerini göz önünde tutularak davranılmalıdır.
- Özgürlüğün kısıtlanmasının son çare olması ve en kısa süre ile sınırlı olması sağlanmalıdır.

Yaşam koşulları ne kadar iyi olursa olsun cezaevleri, çocukların gelişim döneminde en çok ihtiyaçları olan aile ortamından ve doğal çevrelerinden uzak olmalarından kaynaklanan kendine özgü sorunlar içermektedir. Bu süreçte cezaevi koşulları ve burada uygulanan yönetim sistemi ve programların, çocuğun gelişimini ve onun en kısa sürede topluma dönüşünü destekleyici nitelikte olmalıdır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, **Bouamar/Belçika Kararında** çocuk suçluluğu hakkındaki politikasını uygulamak için, eğitsel gözetim sistemini seçmiş olan Belçika aleyhine açılan davada Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 5'inci maddesine aykırılığı incelerken "*Bir gencin fiili izolasyon koşulları bulunan tutukevinde, eğitimci görevlilerin yardımı olmadan tutulmasında, eğitsel bir amaç görülemez.*" tespitinde bulunmuştur[67].

Birleşmiş Milletler Çocuk Adalet Sisteminin Uygulanması Hakkında Asgari Standart (Pekin-Beijing Kuralları) Kuralları'nın 26'ncı maddesinde de belirtildiği üzere ceza infaz kurumuna yetiştirilen çocuğun eğitim ve ıslahının amacı, onun toplumda yapıcı ve üretici bir rol alabilmesini temin ve bunu gerçekleştirmek için de bakım, koruma, kültürel ve mesleki yetenekler elde edebilmesi için yardım etmek olmalıdır. Ayrıca Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Çocuk-

[67] AİHM Bouamar/Belçika Kararı, Başvuru No: 9106/80, K.T. 29.02.1988, Prg. 155; CENGİZ, Serkan / DEMİRAĞ, Fahrettin / ERGUL, Teoman / MCBRIDE, Jeremy / TEZCAN, Durmuş, **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Işığında Ceza Yargılaması Kurum ve Kavramları**, Şen Matbaa, Ankara 2008, s. 268.

ların Korunmasına İlişkin BM (Havana) Kuralları'nın 12'nci maddesi gereğince ceza infaz kurumlarında bulunan çocukların sağlıklı ve onurlu yaşamalarına yardım ve destek olacak, sorumluluk duygularının gelişmesini arttıracak ve toplumun bir üyesi olarak potansiyellerini geliştirmelerinde yardımcı olan davranış ve yeteneklere sahip olmalarını teşvik edecek türden faaliyet ve programlardan yararlanmalarının sağlanması gerekir.

Belirtilen bütün bu tespit ve ilkeler ışığında Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'ne göre de ceza infaz kurumlarında düzen; özgürlüğü kısıtlanmış kişilere insan onuruna saygılı yaşam koşulları sağlanarak ve onların yeterli bir insani ve sosyal ilişki içinde olmalarına ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamalarına olanak verecek tam bir etkinlik programı sunarak korunmalıdır. Bu hususlar Avrupa Cezaevi Kuralları hakkında (2006) 2 No.lu Tavsiye Kararında da (md.25 ve md.49) vurgulanmıştır. Bu nedenle özellikle çocuk kurumlarında düzeni bozucu olaylar gerçekleştiğinde, doğrudan disiplin tedbir ve cezaları uygulamak yerine, hemen ve öncelikle; kurumun yaşam standartlarının, yönetim biçiminin ve çocukların gelişim, korunma, eğitim, katılım haklarını kullanma olanak ve yollarının yeterliliğine bakılması gerekir[68].

b. Çocuk Hükümlülere Yönelik Disiplin Tedbir ve Cezaları

Disiplin tedbirleri, çocukların saldırgan tutumları nedeniyle kendilerine ve başkalarına zarar vermelerini engellemek için alınacak tedbirleri ifade etmektedir. Bu kapsamda Avrupa Cezaevi Kuralları'ndaki ilkeler gereğince disiplin tedbir ve cezalarının son çare olarak kullanılabilmesi için öncelikle disiplin tedbir ve cezaları kanunla düzenlenmiş olmalıdır. Ayrıca cezaevi yetkilileri, kurum içinde çıkan uyuşmazlıkların çözümü için mümkün olduğunca yapıcı ve uzlaşmacı araçlar kullanmalıdır.

Havana Kuralları olarak bilinen Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Çocukların Korunmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Kuralları'nda[69] da belirtildiği üzere işin esasında disiplin tedbirleri ve usulleri, güvenliği sağlama ve düzenli bir topluluk yaşamını sürdürme amacına dayanır; çocuğun insan onuruna saygı gösterilmesini öngören bu tedbirler ve usullerin, çocuğa adalet duygusu, özsaygı ve herkesin temel haklarına saygı gösterme alışkanlığını kazandırma gibi temel

---

68 SİNCAN RAPORU, s. 55.

69 Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Çocukların Korunmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Kuralları (Havana Kuralları), Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 14 Aralık 1990 tarih ve 45/113 sayılı kararıyla kabul edilmiştir. Chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/viewer.html?pdfurl=http%3A%2F%2Fcocukhaklari.barobirlik.org.tr%2Fdokuman%2Fmevzuat_uakararlar%2Fozgurlugundenyoksunbirakilmis.pdf&clen=173866&chunk=true, İET. 26.08.2022.

amacı vardır. Havana Kuralları ile bazı disiplin tedbir ve cezaları ise çocuklar için yasaklanmıştır[70]. Havana Kuralları'nın 67'nci maddesinde yasaklanmış olan disiplin tedbir ve cezaları şunlardır:

- Fiziksel ceza,
- Karanlık bir hücreye konulma,
- Kapalı veya tek kişilik bir odaya hapsedilme,
- Çocuğun fiziksel veya ruhsal sağlığını bozabilecek türden zalimce, insanlık dışı veya onur kırıcı muamele oluşturabilecek herhangi bir disiplin tedbiri,
- Verilen yemeğin azaltılması,
- Aile üyeleriyle ilişki kurmanın kısıtlanması veya kaldırılması,
- Toplu cezalandırma,[71]

Yukarıda da vurgulandığı üzere yetişkin hükümlü ve tutukluların tabi olacağı disiplin cezaları ile çocuk hükümlü ve tutukluların tabi olacağı disiplin cezaları ayrı ayrı düzenlenmiştir. 5275 sayılı Kanun'un 45'inci maddesinde çocuklar hakkında uygulanabilecek disiplin tedbirleri düzenlenmişken, 46'ncı maddede ise çocuklar hakkında uygulanabilecek disiplin cezalarına yer verilmiştir. Kanunun "*Çocuk hükümlüler hakkında uygulanabilecek disiplin tedbirleri*" kenar başlıklı 45'inci maddesi çocuklara uygulanacak disiplin tedbirlerinin neyi ifade ettiğini ve nelerden ibaret olduğunu düzenlemiştir. Burada yer alan düzenleme uyarınca çocuk hükümlüler hakkında uygulanabilecek disiplin tedbirleri, çocuğun disiplin cezası gerektiren eyleminin gerçekleşme riskinin bulunması hâlinde bu riski ortadan kaldırmak veya soruşturma sürerken giderilmesi güç ve imkânsız zararların doğmasını önlemek amacıyla uygulanan ve ceza niteliği taşımayan koruma ve önleme amaçlı tedbirlerdir[72].

5275 sayılı Kanun'un 46'ncı maddesindeki düzenlemede, çocuk hükümlü ve tutuklular hakkında uygulanabilecek disiplin cezalarının neler olduğu ve bu cezaların uygulanmasında esas alınacak tipik eylemlerin neler olduğu ayrıntılı olarak belirtilmiştir. Burada da yine çocukların ruhsal ve fiziksel gelişimine uygun olacak şekilde disiplin cezasını gerektiren tipik eylemler belirlenmiştir. Burada yer alan

---

70 ARAS / GÜVERÇİN, s. 309.

71 Sincan Raporu, s. 63-64.

72 ÖZBEK, s. 256-257; ÖZGENÇ / ŞAHİN, s. 172; DEMİRBAŞ, s. 389 vd.; ÖZKAVALCI, s. 381; GÜNAY, s. 28.

disiplin cezalarının yetişkinlere göre daha hafif olduğu görülmektedir[73]. Bu kapsamda uyarma, kınama, onarma, tazmin etme ve eski hâle getirme, harcamalarına sınır koyma, bazı etkinliklere katılmaktan alıkoyma, teşvik esaslı ayrıcalıkları geri alma, iznin ertelenmesi veya ziyaretlerin kapalı şekilde yaptırılması, kapalı ceza infaz kurumuna iade ve odaya kapatma cezası çocuklar hakkında uygulanabilecek disiplin cezaları olarak belirlenmiştir. Aynı şeklide bu disiplin cezasını gerektiren eylemlerin nelerden ibaret olduğu da Kanun'da açıkça belirtilmiştir.

C. Disiplin Soruşturmasına İlişkin Temel Kurallar

1. Genel Olarak

Hükümlü ve tutuklulara yönelik disiplin soruşturmalarının yürütülmesine ilişkin olarak uluslararası mevzuat hükümlerinde belirlenen temel ilkelerin yanı sıra 5275 sayılı Kanun ve İnfaz Yönetmeliğinde disiplin soruşturmasının temel esasları belirlenmiştir. Bu bağlamda disiplin soruşturmalarının usul ve esasları 5275 sayılı Kanun'un 47 ve Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmeliğin 119'uncu maddelerinde düzenlenmiştir. 5275 sayılı Kanun'un 47'nci maddesi gereğince uyarma, kınama ve bazı etkinliklere katılmaktan alıkoyma cezaları kurumun en üst amiri tarafından verilir ve uygulanır. Buna karşılık tutuklu ve hükümlü hakkındaki diğer disiplin cezalarının ise disiplin kurulu tarafından verilmesi gerekir[74].

Hükümlülerin diğer disiplin cezalarını gerektiren eylemlerinin öğrenilmesinden itibaren derhâl ve en geç beş gün içinde kurum en üst amirince atanan bir görevli tarafından soruşturmaya başlanır. Soruşturma en geç onbeş gün içerisinde tamamlanır ve düzenlenen rapor ve ekleri disiplin kuruluna sunulur. Firar hâlinde bu süre hükümlünün yakalandığının öğrenildiği tarihte başlar. Soruşturma süresi eylemin ve soruşturmanın niteliğine göre infaz hâkiminin yazılı onayı ile yedi güne kadar uzatılabilir. Yargıtay 1. Ceza Dairesi 2018/5938 Esas, 2020/2162 Karar ve 05.10.2020 tarihli kararında, 5275 sayılı Kanun'un 47'nci maddesinde öngörülen emredici ve hak düşürücü sürelere uyulmadan hükümlünün disiplin cezasını gerektirdiği kabul edilen eyleminin öğrenilmesinden 1 ay 5 gün sonra muhakkik görevlendirilmesi suretiyle soruşturmaya başlanılması nedeniyle Ceza İnfaz Kurumu Disiplin Kurulu tarafından verilen disiplin cezasının usul ve yasaya aykırı olduğunu belirterek kanun yararına bozma talepli dosyada Ağır Ceza Mahkemesi kararının bozulmasına karar vermiştir.

---

73 ATALAY / ÖZGELEN, s. 54-55; ÖZKAVALCI, s. 381.

74 ÖZGENÇ / ŞAHİN, s. 180; DEMİRBAŞ, s. 394; ÖZKAVALCI, s. 386; GÜNAY, s. 33-34.

7242 sayılı Kanun'un 27'nci maddesi ile 5275 sayılı Kanun'un 47'nci maddesinin üçüncü fıkrası tamamen değiştirilmiştir. Maddenin yeni hali şu şekildedir: "*Soruşturma en geç onbeş gün içinde tamamlanır. Firar hâlinde bu süre hükümlünün yakalandığının öğrenildiği tarihte başlar. Düzenlenen rapor ve ekleri disiplin kuruluna sunulur. Soruşturma süresi eylemin ve soruşturmanın niteliğine göre infaz hâkiminin yazılı onayı ile yedi güne kadar uzatılabilir.*" Yine 7242 sayılı Kanun'un 27'nci maddesi ile 5275 sayılı Kanun'un 47'nci maddesine disiplin soruşturmasının hangi ceza infaz kurumu disiplin kurulunca yapılacağına dair sekizinci fıkra eklenmiştir. Eklenen fıkraya göre; disiplin soruşturması hükümlünün barındırıldığı ceza infaz kurumu disiplin kurulu tarafından yapılacaktır, hükümlünün ceza infaz kurumu dışındaki eylemleri nedeniyle yapılacak disiplin soruşturması ise hükümlünün eylem öncesi en son barındırıldığı ceza infaz kurumu disiplin kurulu tarafından yapılacaktır.

Öte yandan disiplin soruşturmasının usul ve esaslarının ilgili mevzuattaki açık düzenlemelerine karşın disiplin soruşturmasının yürütülmesi sırasında bir kısım aksaklıkların ve uygulama farklılıklarının olduğu görülmektedir. Özellikle;

- Kanun'da öngörülen emredici sürelere uyulmayarak soruşturmaların geç yapıldığı,
- Disiplin soruşturmalarının uzaması halinde infaz hâkimliğinden ek süre alınmadığı,
- Disiplin soruşturmasını yapacak şahıslar hakkında görevlendirme belgelerinin düzenlenmediği,
- Disiplin soruşturmasına tabi tutulan hükümlü veya tutukluya savunma için yazılı tebligat yapılmadığı,
- İfade almada ve tebligatta teknolojik imkânlar (faks gibi) kullanılmadığı,
- Disiplin kurulu kararlarının geç alındığı, kararlarda hükümlülerin başvuracakları kanun yolunun ve süresinin ayrıntılı olarak belirtilmediği,
- Disiplin Kurulu kararlarının ilgililere geç tebliğ edildiği,
- Disiplin Kurulu kararlarında somut ve bireyselleştirilmiş gerekçe olmadığı,
- Bir üst cezanın uygulandığı bazı hallerde bu kişilerin daha önce hangi disiplin cezasını aldığı ve bu cezaların hangi tarihte kesinleştiği, önceki disiplin cezasının hangi tarihte kaldırılacağı belirtilmeden denetime açık olmayan bir şekilde üst ceza uygulaması yapıldığı,

- Disiplin soruşturmasını yürüten görevlinin kurula raporunu sunarken ceza süresi belirttiği, disiplin kurulunun da çoğu zaman aynı cezayı verdiği, bazen de soruşturmayı yürüten görevlinin disiplin kuruluna başkanlık ettiği,

uygulamada sıklıkla dile getirilmektedir[75]. Disiplin soruşturmaları bakımından yaşanan bu sıkıntıların ciddi hak ihlallerine neden olduğu dikkate alınarak uygulamada yeknesaklığın sağlanması ve soruşturma mercilerini özenli hareket etmesinin sağlanması gerekmektedir.

2. Disiplin Soruşturmasında Savunma Alınması Zorunluluğu

Adil yargılanma hakkının en önemli unsuru olan savunma hakkı yargılama hukukunun her alanında olduğu gibi disiplin yargılamaları bakımından da mutlak uyulması gereken bir haktır. Disiplin soruşturmasında adil ve hukuka uygun bir hüküm verilebilmesi için mutlaka kişilere savunma hakkı verilmelidir[76]. Bu bağlamda hükümlü ve tutuklu hakkında disiplin cezası verilebilmesi için ilgilinin savunmasının alınması gereklidir. Savunma alınmadan disiplin cezası verilmesi mümkün değildir. Savunma hakkının ihlal edilmemesi bakımından, soruşturma tamamlandıktan sonra ve ceza verilmeden önce tüm soruşturma evrakının ilgiliye gösterilerek, hakkında uygulanması düşünülen ceza ve gerekçeleri de belirtilerek yazılı bir bildirim ile savunma hakkının verilmesi gerekmektedir. Buna göre haklarında disiplin soruşturması yapılan hükümlülere, yüklenen eylemin niteliği ve sonuçları ile üç gün içinde savunmalarını vermeleri, aksi hâlde bu haklarından vazgeçmiş sayılacakları yazılı olarak bildirilir. Savunma yazılı olarak sunulabileceği gibi sözlü olarak da yapılabilir. Sözlü yapılan savunma tutanağa geçirilir. Ayrıca Türkçe bilmeyenlerle, sağır ve dilsizlerin savunmalarının tercüman aracılığıyla alınması mümkündür[77]. Her ne kadar Kanun hükmünde açıkça yer verilmemiş ise de adil yargılanma hakkın bir gereği olarak hükümlü veya tutuklu, savunmasını avukatı aracılığıyla da yapabilir. Bu noktada söz konusu üç gün içerisinde savunma yapılmasını içeren bildirim yazısının ilgilinin talep etmesi halinde avukatına tebliğ edilmesi ve sürenin de bu tebliğden sonra başlaması gerekir.

---

75 ARAS / GÜVERÇİN, s. 302; ATALAY, Osman, "Disiplin Soruşturması Yapılırken Dikkat Edilecek Hususlar", http://www.infazhukuku.org/index.php?option=com_content&view=article&id=115:disiplin-soruturmas-yaplrken-dikkat-edilecek-hususlar&catid=45:mak&Itemid=53, İET. 09/08/2022.

76 ZOR, Burç Volkan, "Disiplin Hukukunda Uygulanan İdari Usul İlkeleri", **TBB Dergisi**, Y. 2021, S. 155, s. 355 vd.; ZAFER, Hamide, "Savunma Hakkı ve Sınırları", **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Y. 2013, C. 19, S. 2, s. 516; Akyıldız, s. 187; BOZ, Selman Sacit, "Memur Disiplin Hukukuna Hâkim Olan Temel İlkeler", **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Y. 2017, C. 25, S. 2, s. 25-26.

77 ÖZBEK, s. 262; ÖZGENÇ / ŞAHİN, s. 180; ARAS / GÜVERÇİN, s. 302.

3. Disiplin Soruşturmasının Sonuçlandırılması

Ceza yargılamasında olduğu gibi disiplin yargılamasında da soruşturmanın ivedi ve hızlı sonuçlandırılması adil yargılanma hakkının bir gereğidir. Bu bağlamda cezaevlerinde yürütülen disiplin soruşturmalarının makul bir sürede sonuçlandırılması gerekmektedir. Aynı şekilde 5275 sayılı Kanun'un 47'nci maddesinde disiplin soruşturmasının başlaması ve sonuçlandırılmasına ilişkin süreler emredici nitelikte olup bu süreler içinde soruşturmanın tamamlanması gerekir. Bu kapsamda açılmış olan bir ceza davasının beklenmesi ya da zorunlu olmayan bir delilin beklenmesi nedeniyle disiplin soruşturması sürecinin uzaması hükümlünün denetimli serbestliğe ayrılma ve koşullu salıverilme tarihinin hükümlü aleyhine değişmesine neden olabileceğinden disiplin soruşturmalarının kanunda belirtilen zorunlu ve kesin süreler içerisinde tamamlanması gerekir. Dolayısıyla gerek disiplin soruşturmasının sürüncemede kalması ve gerekse disiplin soruşturması neticesinde verilen disiplin cezasının geç infaz edilmesi nedeniyle hükümlünün denetimli serbestliğe ayrılma ve koşullu salıverilme tarihi hükümlü aleyhine değiştirilemez[78].

5275 sayılı Kanun'un 47'nci maddesi ve İnfaz Yönetmeliğinin "*Disiplin soruşturması*" kenar başlıklı 119'uncu maddesi uyarınca uyarma, kınama ve bazı etkinliklerden alıkoyma cezaları kurumun en üst amiri tarafından verilir ve uygulanır. Buna karşılık 5275 sayılı Kanun'un 47'nci maddesindeki düzenleme doğrultusunda Yönetmeliğin 30'uncu maddesi uyarınca hükümlülere uyarma, kınama ve bazı etkinliklere katılmaktan alıkoyma cezaları dışında kalan ücret karşılığı çalışılan işten yoksun bırakma, haberleşme veya iletişim araçlarından yoksun bırakma veya kısıtlama, ziyaretçi kabulünden yoksun bırakma ve hücreye koyma cezalarını verme yetkisi ise cezaevi disiplin kuruluna aittir[79]. İnfaz Yönetmeliği'nin "Disiplin kurulu" kenar başlıklı 24. maddesinde disiplin kurulu

---

[78] ÖZBEK, s. 263; "... 5275 sayılı Yasanın 47 maddesindeki; /(1)"Uyarma, kınama ve bazı etkinliklere katılmaktan alıkoyan cezalar, kurumun en üst amiri tarafından verilir ve uygulanır. (2) Hükümlülerin diğer disiplin cezalarını gerektiren eylemlerinin öğrenilmesinden itibaren derhal ve en geç iki gün içinde kurum en üst amirince atanan bir görevli tarafından soruşturmaya başlanır. (3) Soruşturma en geç 7 gün içerisinde tamamlanır ve düzenlenen rapor ve ekleri disiplin kuruluna sunulur. Soruşturma süresi, eylemin ve soruşturmanın niteliğine göre, infaz hakiminin onayı ile yedi güne kadar uzatılabilir. (4) Disiplin cezaları disiplin kurulunca evrak üzerinden görüşülerek en geç üç gün içinde karara bağlanır..."

Emredici hükümlere ve sürelere uyulmayarak ve kanuni zorunluluk olmadığı halde Adli Tıp Raporu beklenerek hükümlü aleyhine şartla salıverilme ve bihakkın tahliye tarihlerini uzatacak sonuçlar doğuran İdare ve Gözlem Kurulu'nun kararı yasaya aykırı bulunmaktadır.

İşbu karara karşı yapılan itirazın reddine dair karara karşı yapılan itirazın kabulü yerine reddi yolundaki Ankara 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 31/05/2010 tarihli ve 2010/938 değişik iş sayılı kararının bozulmasına karar vermek gerekmiştir..." 1. CD., 2010/4826 E., 2010/6884 K., 22/10/2010 T.

[79] DEMİRBAŞ, s. 396; GÜNAY, s. 34; HANÇER, s. 45.

kurum müdürünün başkanlığında idare memuru, psiko-sosyal yardım servisinde görevli her meslek grubundan kurum müdürü tarafından seçilen birer temsilci, öğretmen, atölye şefi ile sorumlu infaz ve koruma başmemurundan oluşmaktadır.

Disiplin cezalarının açık cezaevine ayrılma ile denetimli serbestlik ve koşullu salıverilmeden faydalanma noktasında ortaya çıkan sonuçları dikkate alındığında tutuklu ve hükümlülere verilen bütün disiplin cezalarının disiplin kurulu tarafından verilmesi ve disiplin cezası veren disiplin kuruluna cezaevinin bağlı olduğu cezaevi savcısının başkanlık etmesini sağlayacak yasal değişikliklerin yapılması yerinde olacaktır.

Yasal düzenleme uyarınca hükümlü veya tutuklu hakkında başlatılan disiplin soruşturmalarının, disiplin kurulunca evrak üzerinden görüşülerek en geç üç gün içinde karara bağlanması gerekir. Disiplin kurulu, yasada yazılı disiplin cezası uygulanmasına veya disiplin cezası verilmesine yer olmadığına karar verebilir. Disiplin kurulu kararlarının gerekçeli olması ve kararda şikâyet mercii ve süresinin açıkça gösterilmesi gerekir. Disiplin kurulu kararı, haklarında soruşturma yapılanlara yönetim tarafından derhâl tebliğ edilmelidir.

5275 sayılı Kanun'un 37'nci maddesinin ikinci fıkrasında "*Suç oluşturan eylemlerden dolayı açılan kamu davası, disiplin soruşturması yapılmasını ve cezanın uygulanmasını engellemez*" ve aynı Kanun'un 47'nci maddesinin beşinci fıkrasında "*Disiplin cezaları disiplin kurulunca evrak üzerinden görüşülerek en geç üç gün içinde karara bağlanır.*" hükümlerinin yer alması karşısında, hükümlü hakkındaki cezanın uygulanması için cezaî soruşturma sonucunun beklenilmesi gerekmemektedir[80]. Her ne kadar Yargıtay firar nedeniyle hücre

[80] "... Kütahya E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda 04.01.2011 tarihinde yapılan kısmi aramada, kurumda hükümlü olarak bulunan Osman Dinç'e ait kuş kafesinde esrar bulunması nedeniyle, Ceza İnfaz Kurumu Disiplin Kurulunca 10.01.2011 tarihinde 2011/17 karar sayı ile hükümlü hakkında 5275 sayılı Kanun'un 44/3-g maddesi uyarınca 20 gün hücreye koyma cezası verildiği, karara karşı hükümlünün şikayet yoluna başvurması üzerine Kütahya İnfaz Hakimliği'nce 02.02.2011 tarihinde 2011/21 esas ve 2011/23 karar sayı ile hükümlü tarafından yapılan şikayetin reddine ve disiplin cezasının onaylanmasına karar verildiği, bu karara karşı hükümlü tarafından itiraz edilmesi üzerine, Kütahya 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nce 25.02.2011 tarihinde 2011/331 değişik iş sayı ile hükümlüye yüklenen suçun olayın oluş şekli dikkate alındığında cezai soruşturmayı gerektiren bir suç olduğu, cezai soruşturma sonucunda hükümlü lehine karar alınması durumunda telafisi imkansız zarar doğabileceği, bu nedenle disiplin cezasının soruşturma sonucunda değerlendirilmesi gerektiği gerekçesiyle hükümlünün itirazının kabulü ile Kütahya İnfaz Hakimliği'nin 02.02.2011 tarihli, 2011/21 esas ve 2011/23 karar sayılı kararının kaldırılmasına ve yapılan işlemin 4675 sayılı Kanunun 6/3 maddesi gereğince durdurulmasına karar verildiği anlaşılmıştır.

Kanun yararına bozma talebi ve ihbar yazısında, «Dosya kapsamına göre, 5275 sayılı Kanun'un 37/2. maddesinde "Suç oluşturan eylemlerden dolayı açılan kamu davası, disiplin soruşturması yapılmasını ve cezanın uygulanmasını engellemez" ve aynı Kanun'un 47/5. maddesinde "Disiplin cezaları disiplin kurulunca evrak üzerinden görüşülerek en geç üç gün içinde karara bağlanır..." hükümlerinin yer alması karşı-

cezası verilen hükümlünün infaz hâkimliğine başvurması karşısında, infaz hâkimliğince firar suçuna ilişkin yapılan yargılama sonucunun CMK'nın 218'inci madde uyarınca beklenmesi gerektiğine hükmetmişse de[81], yukarıda zikredilen mevzuat ve disiplin hukukunun niteliği gereği beklenmesinin gerekmediği değerlendirilmektedir. İnfaz hâkimi de yapacağı yargılamada maddi gerçeğe ulaşmayı hedeflediğine göre disiplin hukuku kuralları çerçevesinde eylemi niteleyebilir ve bir sonuca varabilir.

Diğer taraftan 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "*Ceza mahkemelerinin ek yetkisi*" kenar başlıklı 218'inci maddesi uyarınca atılı suçun ispatı, ceza mahkemelerinden başka bir mahkemenin görev alanına giren bir sorunun çözümüne bağlı ise; ceza mahkemesi bu sorunla ilgili olarak da bu Kanun hükümlerine göre karar verebilir. Ancak, bu sorunla ilgili olarak görevli mahkemede dava açılması veya açılmış davanın sonuçlanması ile ilgili olarak bekletici sorun kararı da verebilir. Maddedeki düzenlemeden de anlaşılacağı üzere ceza yargılamasında bekletici sorun nedeniyle yargılamanın durdurulması, ancak yargılamanın birleştirilmesinin veya nisbi muhakemenin kabul edilmediği hallerde söz konusu olabilir. Hukuk yargılamasında olduğu gibi ceza yargılamasında da "*bekletici sorun*" yoluna gitmek kural olarak, fayda düşüncesine dayanmakta olup bu konuda yetki hâkimdedir. Dolayısıyla, ceza mahkemesi, somut olayın koşullarını değerlendirerek bekletici sorun saymada fayda bulunup

sında, hükümlü hakkındaki cezanın uygulanması için cezaî soruşturma sonucunun beklenilmesinin gerekmediği gözetilmeden yazılı gerekçeyle itirazın kabulüne karar verilmesinde isabet görülmemiştir.» denilerek, Kütahya 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 25.02.2011 tarihli kararının bozulması istenmiştir.

5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 37/2. maddesinde yer alan "Suç oluşturan eylemlerden dolayı açılan kamu davası, disiplin soruşturması yapılmasını ve cezanın uygulanmasını engellemez" ve aynı Kanun'un 47/5. maddesinde öngörülen "Disiplin cezaları disiplin kurulunca evrak üzerinden görüşülerek en geç üç gün içinde karara bağlanır." şeklindeki hükümler gözetilmeden, "disiplin cezasının cezai soruşturma sonucunda değerlendirilmesi gerektiği gerekçesiyle" hükümlünün itirazının kabulü ile İnfaz Hakimliği'nin kararının kaldırılmasına ve yapılan işlemin durdurulmasına, karar verilmesi yasaya aykırı olup, kanun yararına bozma talebine dayanan ihbar yazısında ileri sürülen düşünce yerinde olduğundan; Kütahya 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 25.02.2011 tarihli ve 2011/331 değişik iş sayılı kararının 5271 sayılı CMK'nın 309. maddesinin 3. fıkrası gereğince BOZULMASINA..." 10. CD., 2011/10815 E., 2011/31641 K., 20.07.2011 T.

81 "... Dosya kapsamına göre; hükümlü Ahmet Kurt hakkında firar eylemi nedeniyle Şanlıurfa Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yeniden düzenlenen müddetnamede koşullu salıverilme tarihinin 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanunun 19/2. maddesi uyarınca hesaplanarak, indirim oranın 1/3 üzerinden belirlendiği ve ayda 6 günlük indirimin de uygulanmadığı anlaşılmıştır.

Oysa sanık firar suçundan yapılan yargılama sonucunda Şanlıurfa 5. Asliye Ceza Mahkemesinin 27.10.2011 tarihli ve 2009/620 esas, 2011/625 sayılı kararıyla beraat etmiş ve bu karar kesinleşmiştir.

Bu durum karşısında, Şanlıurfa İnfaz Hakimliğince firar suçuna ilişkin yapılan yargılama sonucunun CMK 218. madde uyarınca beklenmesi gerekmesi karşısında itirazın bu yönden kabulü yerine, yazılı şekilde reddine karar verilmesinde isabet görülmemiş, anılan hükmün bozulması yönünde aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur..." 1. CD., 2012/3517 E., 2012/5755 K., 13.07.2012 T.

bulunmadığını konusunda bir karara ulaşacaktır[82]. Bu noktada niteliği itibariyle ceza mahkemesi olan infaz hâkimliği önüne gelen disiplin cezasına yönelik şikâyeti incelerken ceza yargılamasına hâkim olan ilkeler çerçevesinde maddi gerçeğe ulaşmak hedefiyle disiplin cezasına konu eylemin gerçekleşip gerçekleşmediğini maddi vakıa olarak tespit ederek kararını verebilir. Diğer taraftan ceza yargılaması sürecinin uzunluğu ve kesinleşme sürecinin öngörülememesi hususları da dikkate alındığında disiplin cezasına itiraz sürecinin sürünceme de kalmaması bakımından ceza yargılaması sürecinin beklenmemesi yerinde olacaktır[83].

4. Soruşturma Sürecinde Cezaevi İdaresince Geçici Tedbirler Alınması

Disiplin soruşturmasını gerektiren eylemler aynı zamanda kurum düzeni, güvenliği ve disiplini bakımından bir kısım ivedi tedbirlerin de alınmasını gerektirebilir. Kurumun iç düzenini ve hükümlülerin yaşam ve beden bütünlüklerinin ciddî tehlike altında bulunması nedeniyle derhâl tedbir alınması zorunlu olan hâllerde, kurumun en üst amiri 5275 sayılı Kanun'un 49'uncu maddesinde belirtilen tedbirleri almakla beraber soruşturmayı başlatır. Bu hâlde infaz hâkimine bilgi verilmesi gerekir. Yasal düzenleme gereğince cezaevi yönetimi, disiplin soruşturması yapılan hükümlünün odasını, iş ve çalışma yerini değiştirebilir, hükümlüyü kurumun başka kesimine nakledebilir veya diğer hükümlülerden ayırabilir. Kurumun düzeninin ve kişilerin güvenliklerinin ciddî tehlikeyle karşı karşıya kalması hâlinde, asayiş ve düzeni sağlamak için Kanun'da açıkça belirtilmeyen diğer tedbirler de alınabilir. Ancak bu tedbirlerin uygulanması, disiplin cezasının verilmesine engel olmaz. Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus şudur ki, tedbir amaçlı alınan önlemlerin, disiplin cezası niteliğinde veya hükümlünün onurunu rencide edici nitelikte olmaması ve tedbirlerin gerekliliği noktasında kurumun orantılı tedbirler almasıdır[84]. Geçici tedbir adı altında hükümlünün hücre cezası ile aynı koşullarda tutulması, tecride tabi tutulması kanun koyucunun amacına aykırı bir uygulama olacaktır[85].

Soruşturma sürecinde oluşan koşullar nedeniyle zorunlu olarak alınacak tedbirlerin orantılı ve insan onurunu uygun olması temel koşuldur. Bu kapsamda 5275 sayılı Kanun'un 50'nci maddesinde de belirtildiği üzere hiçbir hâlde

---

82 ARAS, Bahattin, **Hukuk ve Ceza Mahkemesi Kararlarının Birbirine Etkisi**, Yetkin Yayıncılık, Ankara, 2014, s. 149-150; GÜNGÖR, Devrim/OKUYUCU-ERGÜN, Güneş, "Ceza Muhakemesinde Bekletici Sorun Kararının Dava Zamanaşımının Durmasına Etkisi", **TBBD**, Y. 2009, S. 83, s. 68-72.

83 ARAS / GÜVERÇİN, s. 304-305.

84 HATİPOĞLU, s. 198 vd.

85 ÖZBEK, s. 265.

zincir ve demire vurmak tedbir olarak uygulanamaz. Kelepçe ve bedensel hareketleri kısıtlayıcı araçlar ise ancak;

a) Yetkili makamın önüne getirildiğinde çıkarılmak kaydıyla, sevk ve nakil sırasında kaçmayı önlemek için,

b) Hekimin talimat ve gözetiminde olmak üzere tıbbî nedenlerle,

c) Diğer kontrol usullerinin yetersizliği hâlinde hükümlünün kendisine veya başkalarına zarar vermesine veya eşyayı tahrip etmesine engel olmak için kurum en üst amirinin emriyle,

kullanılabilir. Ancak çocuk hükümlüler için yetkili makamın önüne getirilmesi amacıyla yapılacak sevk ve nakil sırasında da olsa kaçmayı önlemek gerekçesiyle kelepçe ve bedensel hareketleri kısıtlayıcı araçlar takılamaz. Bu bağlamda AİHM, bir hastanın veya savunmasız kişinin kelepçelenmesi veya zincirlenmesinin güvenlik gerekliliklerine kıyasla orantısız olduğunu ve kasıtlı olsun veya olmasın haksız bir aşağılama anlamına geldiğini pek çok kez belirtmiştir[86]. AİHM 16.12.1997 tarihli **Raninen/Finlandiya Kararında** ise kelepçeleme gibi kısıtlama tedbirlerinin hükümlüyü fiziksel veya zihinsel olarak etkilemeyi veya söz konusu kişiyi aşağılamayı hedeflemiş olması halinde Sözleşme'nin 8'inci maddesi kapsamında bir sorun teşkil edeceğine karar vermiştir.

D. Disiplin Cezalarına Karşı Şikâyet ve İtiraz Yoluna Gidilmesi

1. Disiplin Cezasına Karşı Şikâyet Yoluna Gidilmesi

a. Genel Olarak

Disiplin cezalarının gerek nitelikleri itibariyle infaza olan etkileri ve gerekse keyfi uygulamaların önüne geçilmesi bakımından yargısal bir denetime tabi olmaları adil bir yargılamanın gereğidir[87]. Bu bağlamda 5275 sayılı Kanun'un 52'nci maddesinde hükümlü veya tutuklular hakkında uygulanacak disiplin cezalarına ve tedbirlerine karşı şikâyet ve itiraz durumunda 16.05.2001 tarihli ve 4675 sayılı Kanun hükümlerinin uygulanacağı açıkça düzenlenmiştir. 4675 sayılı Kanun'un infaz hâkimliğine yapılacak şikâyet ve itirazların usul ve esaslarını düzenleyen 6'ncı maddesindeki düzenleme uyarınca disiplin cezasına karşı yapılan şikâyet üzerine infaz hâkimi, hükümlü veya tutuklunun savunmasını aldıktan ve talep edilen diğer delilleri toplayıp değerlendirdikten sonra kara-

[86] AİHM Korneykova ve Korneykov/Ukrayna Kararı, Başvuru No: 56660/12, K.T. 24.03.2016.

[87] ÖZBEK, s. 270; GÜNAY, s. 37.

rını verir. Hükümlü veya tutuklu, savunmasını hazır bulunmak ve vekâletnamesini ibraz etmek koşuluyla avukatıyla birlikte veya avukatı aracılığıyla yapabilir. Ancak infaz hâkimi gerekli görmesi durumunda hükümlü veya tutuklunun savunmasını ceza infaz kurumunda alması mümkündür[88].

İnfaz hâkimi şikâyete konu disiplin cezasına dair kurum kararını, kararın dayanaklarını, hükümlü veya tutuklunun savunmasını inceledikten ve toplanması gereken delilleri topladıktan sonra bir karar verecektir. İnfaz hâkimi, inceleme sonunda disiplin cezasının mevzuat hükümlerine uygun olduğuna kanaat getirmesi halinde disiplin cezasına yapılan itirazın reddine; yerinde görürse, verilen kararın veya disiplin cezasının iptaline hükmedecektir.

b. Şikâyet Süresi

Yukarıda da izah edildiği üzere infaz hâkimliğine yapılacak şikâyet ve itirazların usul ve esaslarını düzenleyen 4675 sayılı Kanun'un "*İnfaz hâkimliğine şikâyet ve usulü*" kenar başlıklı 5'inci maddesindeki düzenleme uyarınca disiplin cezasına karşı hükümlü veya tutuklu kararın kendilerine tebliğinden veya öğrenme tarihinden itibaren onbeş gün içinde infaz hâkimliğine şikâyet yoluna başvurulabilir. Kanun'un 5'inci maddesinde geçen "*... herhalde yapıldığı tarihten itibaren otuz gün içinde şikâyet yoluyla...*" ibaresi disiplin cezalarının niteliği dikkate alındığında bu cezalar için değil cezaevi idaresinin diğer işlem, karar ve faaliyetleri için geçerlidir. Aksinin kabulü halinde hükümlü ve tutuklu hakkında verilen ve kendisine tebliğ edilmeyen bir kararın verildiği tarihinden itibaren 30 gün içinde kesinleşmesi gibi hukuka ve adil yargılanma hakkına aykırı bir sonuç ortaya çıkacaktır.

Belirlenen sürenin başlaması ve uzamasına ilişkin olarak da Yargıtay, idari bir faaliyet olan cezaların infazı sırasında doğan uyuşmazlıkların idari nitelikte olduğu, mesai sınırlaması olmaksızın sürekli hizmet sunumunun devam ettiği, cezaevinin iç işleyişi ile ilgili olarak ortaya çıkan eylemlere yönelik disiplin işlemlerinde, sürenin başlangıcı ile ilgili olarak 5271 sayılı Kanun hükümlerinin uygulanmasının mümkün olmadığına hükmetmiştir[89]. Dolayısıyla Kanun'da

---

88 ÖZGENÇ/ŞAHİN, s. 185; ÖZBEK, s. 270; GÜNAY, s. 37; ÖZMEN, Metin, **Türkiye'de Cezaevlerinin İdari Açıdan Denetimi**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007, s. 82; TOK, Türker, "Ceza Muhakemesi Kanunundaki "İtiraz" ile İnfaz Hâkimliği Kanunundaki "İtiraz ve Şikayet" Arasındaki Farklar", **Terazi Hukuk Dergisi**, Ocak 2007, S. 5, s. 135.

89 "... Dosya kapsamına göre Tekirdağ 1 No.lu F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğü Disiplin Kurulu Başkanlığının adı geçen hükümlü ve tutuklularla ilgili disiplin soruşturmasına başlayıp, savunma için üç gün süre verildiğini tebliğ ettiği, ancak bir kısmının savunma yapmadığı ve bu

belirtilen sürelerin hafta sonu veya tatile denk gelmesi nedeniyle uzaması söz konusu olmadığından ve 24 saat üzerinden çalışma esas olduğundan ilgilinin şikâyetini belirlenen süreler arasında yapması lazımdır.

c. Şikâyet Aşamasında Savunma Alınması Zorunluluğu

Verilen disiplin cezasına karşı şikâyet yoluna başvuran şikâyetçi tutuklu veya hükümlünün savunmasının bizatihi infaz hâkimi tarafından alınması gerekir. Şikâyet dilekçesi savunma yerine geçmediğinden infaz hâkiminin savunma almadan karar vermesi mümkün değildir. 4675 sayılı Kanun'un 6'ncı maddesinin ikinci fıkrasında yer alan düzenleme uyarınca verilmiş olan disiplin cezasına karşı yapılan şikâyet üzerine infaz hâkiminin, hükümlü veya tutuklunun savunmasını aldıktan ve talep edilen diğer delilleri toplayıp değerlendirdikten sonra kararını vermesi gerekir. Dolayısıyla disiplin cezalarına yapılan şikâyet nedeniyle, infaz hâkimi karar vermeden önce hükümlü veya tutuklunun savunmasını alabilmek için duruşma açmak zorundadır[90]. Ancak infaz hâkimi gerekli görmesi

hususun tutanakla tespit edilerek disiplin cezasının verildiğinin anlaşıldığı olayda, Tekirdağ İnfaz Hakimliğince savunma için bildirilen sürenin son gününün tatile geldiğinden bahisle iptal kararı verilmiş ise de, idari bir faaliyet olan cezaların infazı sırasında doğan uyuşmazlıkların idari nitelikte olduğu, mesai sınırlaması olmaksızın sürekli hizmet sunumunun devam ettiği, cezaevinin iç işleyişi ile ilgili olarak ortaya çıkan eylemlere yönelik disiplin işlemlerinde, sürenin başlangıcı ile ilgili olarak 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu hükümlerinin uygulanmasının mümkün olmadığı gözetilerek itirazın kabulü yerine yazılı şekilde reddine karar verilmesinde isabet görülmediğinden bahisle, 5271 sayılı CMK'nın 309. maddesi uyarınca anılan kararın bozulması lüzumu Yüksek Adalet Bakanlığının 23.06.2010 gün ve 41878 sayılı kanunun yararına bozma talebine atfen, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının 22.07.2010 gün ve 169951 sayılı tebliğnamesi ile daireye ihbar ve dava evrakı tevdii kılınmakla;

Dosya incelenerek gereği düşünüldü:

1) Hükümlü/tutuklu Ahmet Doğan'ın savunmasını yapmış olması, Tekirdağ İnfaz Hakimliğinin 25.01.2010 tarih ve 2010/24-78 sayılı kararının içeriği ve incelenen tüm dosya kapsamına nazaran, kanun yararına bozma talebine dayanılarak düzenlenen tebliğnamedeki bozma isteği adı geçen tutuklu/hükümlü bakımından yerinde görülmediğinden REDDİNE,

2) Tebliğnamede adı geçen diğer tutuklu/hükümlüler bakımından yapılan incelemede;

Kanuna yararına bozma talebine dayanılarak düzenlenen tebliğnamedeki bozma isteği incelenen dosya kapsamına nazaran yerinde görüldüğünden, Tekirdağ 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 11.02.2010 tarih ve 2010/139 değişik iş sayılı kararının CMK'nın 309. maddesi uyarınca BOZULMASINA, müteakip işlemlerin mahallinde yapılmasına, dosyanın gereği için Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına TEVDİİNE, 22.12.2010 tarihinde oybirliği karar verildi..." 9. CD., 2010/12813 E., 2010/13153 K., 22.12.2010 T.

90 "... Mezkür ihbarnamede; Dosya kapsamına göre, 4675 sayılı İnfaz Hakimliği Kanunu'nun 6. maddesinin 2. fıkrasında yer alan, "Disiplin cezasına karşı yapılan şikayet üzerine infaz hakimi, hükümlü veya tutuklunun savunmasını aldıktan ve talep edilen diğer delilleri toplayıp değerlendirdikten sonra kararını verir. Hükümlü veya tutuklu, savunmasını, hazır bulunmak ve vekaletnamesini ibraz etmek koşuluyla avukatıyla birlikte veya avukatı aracılığıyla yapabilir, infaz hakimi gerekli görmesi durumunda hükümlü veya tutuklunun savunmasını ceza infaz kurumunda da alabilir." şeklindeki düzenlemeye aykırı biçimde, hükümlünün savunması alınmadan karar verildiği gözetilmeden, itirazın kabulü yerine yazılı şekilde reddine karar verilmesinde isabet görülmemiş ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunun 309. maddesi uyarınca anılan kararın bozulması lüzumu kanun yararına bozmaya atfen ihbar olunmuş bulunmakla Türk Milleti adına gereği görüşülüp düşünüldüğü;

durumunda hükümlü veya tutuklunun savunmasını ceza infaz kurumunda da alabilir. Ayrıca hükümlü veya tutuklu savunmasını, hazır bulunmak ve vekâletnamesini ibraz etmek koşuluyla avukatıyla birlikte veya avukatı aracılığıyla da yapabilir[91].

2. İnfaz Hâkiminin Kararına Karşı İtiraz Yoluna Gidilmesi

Disiplin cezasına ilişkin olarak infaz hâkimliğine yapılan şikâyet neticesinde şikâyetin reddine karar vermesi halinde hükümlü veya tutuklu; şikâyetin kabulü ile disiplin cezasının iptaline karar verilmesi halinde ilgili Cumhuriyet savcısının verilen karara itiraz hakkı vardır. 7242 sayılı Kanun'un 6'ncı maddesi ile 4675 sayılı Kanun'un 6'ncı maddesinin beşinci fıkrasında yapılan değişiklikle birlikte infaz hâkiminin kararlarına karşı şikâyetçi veya ilgili Cumhuriyet savcısı tarafından, tebliğden itibaren yedi gün içinde Ceza Muhakemesi Kanunu hükümlerine göre itiraz yoluna gidilebilir. Kanunlarda infaz hâkiminin onayına tabi olduğu belirtilen hususlarda da bu hüküm geçerlidir. Yasal düzenleme uyarınca infaz hâkiminin hükümlü veya tutuklu hakkında verilmiş disiplin cezasına ilişkin vereceği karara karşı, 4675 sayılı Kanun'un 6'ncı maddesindeki düzenlemeden hareketle, şikâyetçi hükümlü veya tutuklu ya da ilgili Cumhuriyet savcısı tarafından, tebliğden itibaren yedi gün içinde itiraz yoluna[92] gidilebilir[93].

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın kanun yararına bozma istemine dayanan ihbarname içeriği yerinde görüldüğünden, Sivas 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 21.08.2013 gün ve 2013/466 D.İş sayılı kararının CMK'nın 309/4-a maddesi uyarınca BOZULMASINA, müteakip işlemlerin mahallinde mahkemesince yapılmasına..." 7. CD., 2013/23601 E., 2014/2623 K., 24/02/2014 T.

91 GÜNAY, s. 35; ÖZGENÇ/ŞAHİN, s. 185; ÖZBEK, s. 270.

92 "... Hükümlü Fatih Öz hakkında; 5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Kanun'un 44/3-g maddesi uyarınca 15 gün süreyle hücreye koyma cezasıyla cezalandırılmasına yönelik Disiplin Kurulunun kararının hükümlünün müdafii huzurunda duruşma açılarak, infaz dosyası incelenerek, konulan disiplin cezasının yasaya aykırı olduğundan bahisle infaz hakimliğince kaldırılmış olduğu açıktır. İnfaz Hakimliğinin yaptığı işlem diğer ifadeyle yargılaması, delilleri takdir etmesi, 4675 sayılı İnfaz Hakimliği Kanunu'nun 5 ve 6 madde hükümlerine uygun olduğu dosya kapsamıyla belirlenmiştir. Kanun yararına bozmaya konu edilen itirazın inceleme merciince süre yönünden reddine karar verilmesinin doğru olmadığı biçimindeki yaklaşımın 4675 sayılı İnfaz Hakimliği Kanunu'nun 6 maddesindeki yasal düzenlemeye uygun düşmediği açıktır. Anılan madde içeriğinde; İnfaz Hakiminin kararlarına karşı şikayetçinin veya ilgili Cumhuriyet Savcısı tarafından "kararın tebliğinden itibaren bir hafta içinde CMK hükümlerine göre acele itiraz yoluna gidilir". biçimindeki düzenleme karşısında itirazın süre yönünden reddine ilişkin; gerek infaz hakiminin, gerekse itiraz merciinin (ACM'nin) kararlarının mevzuata uygun olduğudur.

Bu itibarla infaz hakimliğinin kararı kesinleşmiş bulunmaktadır. Kanıtların değerlendirilmesi ve takdirinde yanılgıya düşüldüğü gerekçesiyle kanun yararına bozma cihetine gidilmeyeceği; keza eksik soruşturma yapılarak karar verilmiş olması, hükmün kanun yararına bozma yoluyla bozulmasını haklı kılmayacağı CMK'nın 309 madde hükmünde açıkça vurgulanmıştır. İnfaz Hakimliğinin vermiş olduğu disiplin cezasının kaldırılmasına ilişkin kararında; takdirine ilişen husus, kanun yararına bozmaya konu edilmediğinden, keza süre yönündeki red kararının doğru olmadığı biçimindeki düşünce yasaların öngördüğü hükümlere uygun düşmediğinden, kanun yararına bozma isteminin bu gerekçelerle yerinde olmadığından reddine, karar vermek gerekmiştir..." 1. CD., 2013/2657 K., 2013/4733 E., 01/07/2013 T.

İtirazı inceleyecek olan ağır ceza mahkemesi incelemesini dosya üzerinden yaparak itirazın kabulü veya reddine karar verecek ve vereceği karar kesin nitelikte olacaktır. 4675 sayılı Kanun'un atıfta bulunduğu ve 5320 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun'un 7'nci maddesinin ikinci fıkrası uyarınca uygulanması lazım gelen 5271 sayılı Kanun'un 271'inci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan "*İtiraz yerinde görülürse merci, aynı zamanda itiraz konusu hakkında da karar verir.*" şeklindeki hüküm gereğince ağır ceza mahkemesinin itirazın kabulü ile infaz hâkimliğinin itiraz konusu kararının sadece kaldırılmasına karar vermemesi ve aynı zamanda kanuna aykırı olan disiplin cezasının iptaline de karar vermesi gerekir. Aksi uygulamalarda Yargıtay tarafından bozma kararları verilmektedir[94].

İtiraz üzerine ağır ceza mahkemesinin vereceği kararla disiplin cezasına ilişkin süreç tamamlanmış ve eğer ceza kaldırılmamışsa kesinleşmiş olacaktır. Dolayısıyla disiplin cezasının kesinleşmeden infazı mümkün değildir. Özellikle hücre cezaları bakımından hücre cezası kesinleşmeden hücre cezasının onanması kararı verilmemesi gerekir[95].

E. Kesinleşen Disiplin Cezalarının İnfazı

1. Genel Olarak

Yukarıda da izah edildiği üzere disiplin cezalarının infazının ön koşulu kesinleşmeleridir. Bir disiplin cezası kesinleşmeden infaz edilemez. Bunun haricinde bazı disiplin cezaları bakımından kesinleşme haricinde infaz hâkiminin onayı gerekmektedir[96]. Bu bağlamda 5275 sayılı Kanun'un "*Disiplin cezasını gerektiren eylemlerin tekrarı, disiplin cezalarının infazı ve kaldırılması*" kenar başlıklı 48'inci maddesinin üçüncü fıkrasında hükümlüye verilen disiplin cezalarının infazına ilişkin usul ve esaslar belirlenmiştir. Buna göre disiplin cezalarının infazında aşağıdaki hususlara dikkat edilmesi gerekir:

---

93 ÖZGENÇ / ŞAHİN, s. 185; ÖZBEK, s. 270; GÜNAY, s. 37; ARAS / GÜVERÇİN, s. 320-321.

94 1. CD., 2017/954 E., 2017/1941 K., 29.05.2017 T.

95 "... Hücreye koyma disiplin cezasının infazına, infaz hakiminin onayı ile başlanacağını öngören 5275 Sayılı Kanunun 48. maddesinin 3. fıkra a bendi ile yukarıda açıklanan kesinleşme sürecinden sonra kesinleşen disiplin cezalarının bir kez de infaz hakiminin onayından geçmesi amaçlanmış, bu onay ile cezaların infazına derhal başlanacağı düzenlenmiştir.

Kütahya E Tipi Kapalı ve Açık Ceza İnfaz Kurumu Disiplin Kurulunun 02.02.2007 gün, 2007/14 sayılı kararından sonra yasal on beş ve otuz günlük süreler dolmadan, henüz kesinleşmeyen disiplin cezaları Kütahya İnfaz Hakimliğince onaylanmış olmakla ve itiraz merciince itirazların bu yönden kabulüne karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde reddine karar verilmesi nedeniyle kanun yararına bozma istemi yerinde görüldüğünden..." 2. CD., 2011/24626 E., 2011/38231 K., 02.11.2011 T.

96 ÖZBEK, s. 266; GÜNAY, s. 37.

- Hücreye koyma ve odaya kapatma cezasının infazına, infaz hâkiminin onayı ile başlanması gerekir. 7242 sayılı Kanun'un 28'inci maddesi ile 5275 sayılı Kanun'un 48'inci maddesinin üçüncü fıkrasının (a) bendine "*Hücreye koyma*" ibarelerinden sonra gelmek üzere "*ve odaya kapatma*" ibaresi eklenmiştir. Böylelikle çocuklar bakımından uygulanan "*odaya kapatma*" tedbiri de infaz hâkiminin onayı ile infaz edilebilecektir.
- Hücreye koyma ve odaya kapatma cezasına ilişkin diğer hükümler saklı kalmak üzere, kesinleşen disiplin cezalarının infazına derhâl başlanır.
- Birden fazla disiplin cezası verilmiş olması hâlinde, bu cezalar kesinleşme tarihleri sırasına göre ayrı ayrı infaz edilir. Bir cezanın infazı tamamlanmadan diğerinin infazına başlanmaz.
- Disiplin cezalarının tamamı infaz edilip kaldırılmadıkça koşullu salıverilme işlemi yapılmaz, ancak bu süre hak ederek salıverme tarihini geçemez.
- Hücreye koyma cezasına ilişkin disiplin cezalarının infazından önce ve infazı sırasında hükümlü, hekim tarafından muayene edilir. İlgilinin bu cezaya katlanamayacağı anlaşılırsa cezanın infazı sonraya bırakılır veya hekiminin belirleyeceği aralıklarla infaz edilir. Koşullu salıverilme tarihine kadar hükümlünün iyileşemeyeceğinin tam teşekküllü Devlet veya üniversite hastanesi sağlık kurulu raporu ile saptanması hâlinde hücreye koyma cezası infaz edilmez; yerine Kanunun 44'üncü maddenin ikinci fıkrasının uygulandığı hâllerde iki ay, üçüncü fıkrasının uygulandığı hâllerde dört ay süreyle ziyaretçi kabulünden yoksun bırakma cezası uygulanır. Raporlar infaz dosyasına konulur.

Diğer taraftan Yargıtay 1. Ceza Dairesi'nin 2018/1319 Esas, 2020/957 Karar ve 09.03.2020 tarihli kararında açıklandığı üzere 5275 sayılı Kanun'un 48/3-a maddesi uyarınca kesinleşen hücreye koyma disiplin cezasının infazına başlayabilmek için infaz hâkiminin onayının alınması aşamasında, kesinleşmiş disiplin cezasının esasına ilişkin olarak tarafların itiraz etme ve infaz hâkimliğinin de kesinleşmiş disiplin cezası kararıyla ilgili olarak esastan inceleme yapma ve kesinleşen disiplin cezasını bizzat kaldırma yetkisi bulunmamaktadır. İnfaz hâkimliğinin bu aşamadaki inceleme yetkisi hükümlünün sağlık durumu, infaza geçilmesi için gerekli hukuki ve fiili koşulların uygun olup olmadığı gibi hususlarla sınırlıdır. Ancak infaz hâkimliği bu incelemeleri yaptığı sırada verilen disiplin cezasının açıkça usul ve yasaya aykırı olduğu, bir hukuki hata yapıldığı kanaatine varırsa gerekçesini göstermek suretiyle kesinleşen disiplin cezasının kaldırılması amacıyla yetkili ve görevli merciye bildirimde bulunmak suretiyle

kesinleşen kararlara karşı mevzuatta öngörülen kanun yollarının işletilmesini sağlama yetkisi bulunmaktadır. Dolayısıyla Kanun'da öngörülen yasal sürelere uyulmadan verilen ve kesinleşen hücreye koyma disiplin cezasının usul ve yasaya aykırı olduğu ve bu haliyle infazının yapılmaması gerektiği kanaati oluşan infaz hâkimliğinin kesinleşen kararın kaldırılması yönünde kanun yollarının işletilmesi amacıyla yetkili ve görevli mercilere bildirimde bulunmak ve bu bildiriminin sonucuna göre bir karar vermek yerine yetkisi olmadığı halde kesinleşen kararın iptali yönünde karar vermesi hukuka aykırıdır[97].

Diğer taraftan tutuklular bakımından verilen disiplin cezaları tahliye halinde infaz edilmez, infaz ediliyorsa bile infaz durdurulur. Kişinin tutuklu kaldığı cezasının kesinleşmesi ve infazına başlanması halinde uygulanmayan ya da infazı durdurulan disiplin cezalarının infazına devam olunur. Ancak bunlar kişinin koşullu salıverilmesi bakımından iyi hal incelemesinde esas alınmazlar.

2. Disiplin Cezalarının Kaldırılması

Disiplin cezaları infaz edilmelerinin üzerinden belirli bir süre geçtikten sonra kaldırılmaktadır. Bu kapsamda 5275 sayılı Kanun'un 48'inci maddesinin dördüncü fıkrasında disiplin cezasının kaldırılma koşulları düzenlenmiştir. Bunun nedeni, disiplin cezası almış olan bu hükümlülerin de koşullu salıverilmeden yararlanmasını sağlamaktır. Çünkü disiplin cezası almış olan hükümlüler hüküm giydikleri cezanın kanun tarafından öngörülen belirli bir kısmını iyi halli geçirmemiş olduklarından bu disiplin cezaları kaldırılmadıkça koşullu salıvermeden faydalanmaları mümkün değildir[98]. Hükümlü hakkında verilip infaz edilen disiplin cezalarının kaldırılması için Kanun'da öngörülen süreler bulunmaktadır. Buna göre infaz edildiği tarihten itibaren disiplin cezasının kaldırılmasında ve iyi hâlin kazanılmasında;

a) Kınama cezası için onbeş gün,

b) Bazı etkinliklere katılmaktan alıkoyma cezası için bir ay,

c) Ücret karşılığı çalışılan işten yoksun bırakma cezası için üç ay,

d) Haberleşme veya iletişim araçlarından yoksun bırakma veya kısıtlama cezası için üç ay,

e) Ziyaretçi kabulünden yoksun bırakma cezası için üç ay,

97 ARAS / GÜVERÇİN, s. 325.

98 ÖZBEK, s. 266; DEMİRBAŞ, s. 397; ÖZKAVALCI, s. 404; GÜNAY, s. 53.

f) Hücreye koyma cezası 44'üncü maddenin ikinci fıkrasındaki hâllerde altı ay, üçüncü fıkrasındaki hâllerde bir yıl,

g) Hücre cezasına karşılık ziyaretçi kabulünden yoksun bırakma cezası, 44'üncü maddenin ikinci fıkrasındaki hâllerde altı ay, üçüncü fıkrasındaki hâllerde bir yıl

olarak belirlenen sürelerin geçmiş olması gerekmektedir. Bu belirtilen sürelerin sonunda başkaca disiplin cezası almamış ve iyi hâlli olmak koşuluyla (a) ve (b) bentlerinde belirtilen cezalar kurum en üst amiri tarafından, diğer bentlerde belirtilen cezalar, kurumun en üst amirinin önerisi ve disiplin kurulu kararıyla kaldırılır.

Diğer taraftan çocuk hükümlüler hakkında verilen disiplin cezaları;

a) Uyarma ve kınama cezaları kararla birlikte,

b) Onarma, tazmin etme ve eski hâle getirme cezası yedi gün sonunda,

c) Harcamalarına sınır koyma cezası otuz gün sonunda,

d) Bazı etkinliklere katılmaktan alıkoyma cezası otuz gün sonunda,

e) Teşvik esaslı ayrıcalıkları geri alma cezası otuz gün sonunda,

f) İznin ertelenmesi cezası altmış gün sonunda,

g) Kapalı ceza infaz kurumuna iade cezası altmış gün sonunda,

h) Odaya kapatma cezası doksan gün sonunda,

kendiliğinden kalkmış sayılır. Burada (a) bendi hariç, bu fıkradaki diğer süreler karar tarihinden, firar hâlinde infaz tarihinden itibaren başlar. Ayrıca çocuğun bulunduğu kurumun disiplin kurulu, kurum kurallarına uyma, iyileştirme programında ilerleme veya verilen disiplin ceza ile amaçlanan sonucun gerçekleşmesi durumunda, çocuk hakkında vermiş olduğu disiplin cezasını süre koşulu aranmaksızın her zaman kaldırabilir.

Diğer taraftan OHAL sürecinde 25.08.2017 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren 694 sayılı KHK'nın 151'inci maddesi ile 5275 sayılı İnfaz Kanunu'na geçici 8'inci madde eklenmiştir. Eklenen geçici 8'inci maddeye göre; 5237 sayılı Kanun'un İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümünde (madde 302-339) ve 220'nci maddesinde düzenlenen suçlar ve cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar ile bunların mülga 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'ndaki karşılığı olan suçlardan ve 3713 sayılı Kanun kapsamına giren suçlardan hükümlü ve tutuklu olanlar ile 5275 sayılı Kanun'un 9'uncu maddesinin üçüncü fıkrası (eylem ve tutumları nedeniyle tehli-

keli hâlde bulunan ve özel gözetim ve denetim altında bulundurulmaları gerekli olduğu saptananlar ile bulundukları kurumlarda düzen ve disiplini bozanlar veya iyileştirme tedbir, araç ve usullerine ısrarla karşı koyanlar) kapsamında kalan hükümlü ve tutuklular hakkında verilenler hariç olmak üzere; 01.08.2017 tarihinden önceki eylemler nedeniyle 5275 sayılı Kanun'un 39 ila 46'ncı maddeleri uyarınca verilen disiplin cezası ve tedbirlerinin infaz edilmeleri kaydıyla 48'inci maddedeki süre ve karar şartı aranmaksızın idare ve gözlem kurulunca verilecek iyi hal kararı üzerine kaldırılacağı belirtilmiştir. Ancak Kanun'un 55'inci madde hükümlerinin saklı olduğu vurgulanmıştır.

KHK benzeri bir düzenlemede 7242 sayılı Kanun'un 53'üncü maddesi ile 5275 sayılı Kanun'a eklenen geçici 9'uncu madde ile yapılmıştır. 7242 sayılı Kanun'un 53'üncü maddesi ile 5275 sayılı Kanun'a eklenen Geçici Madde 9'a göre 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümünde (madde 302-339) ve 220'nci maddesinde düzenlenen suçlardan, cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlardan ve 3713 sayılı Kanun kapsamına giren suçlardan hükümlü ve tutuklu olanlar ile Kanun'un 9'uncu maddesinin üçüncü fıkrası kapsamında kalan hükümlü ve tutuklular hakkında verilenler hariç olmak üzere; 30.03.2020 tarihinden önceki eylemler nedeniyle Kanun'un 39 ilâ 46'ncı maddeleri uyarınca verilen disiplin cezası ve tedbirleri, infaz edilmeleri kaydıyla 48'inci maddedeki süre ve karar şartı aranmaksızın idare ve gözlem kurulunca verilecek iyi hâl kararı üzerine kaldırılır. Ancak Kanun'un 55'inci madde hükümleri istisna tutulmuştur. İstisna tutulan 5275 sayılı Kanun'un 55'inci maddesine göre hükümlünün, hücreye koyma cezasını gerektiren eylemlerde bulunması hâlinde kurum yönetimince hakkında disiplin işlemi yapılır ve kurum en üst amirinin istemi üzerine Bakanlıkça başka kurumlara nakledilebilir. Disiplin cezaları yeni kurumlarda çektirilir. Bu hükümlüler nakledildikleri kurumlarda, mahkeme kararı, kurum güvenliği, can güvenliği veya hastalık sebepleriyle nakil hariç, altı ay kalmak zorundadırlar.

F. Disiplin Cezasını Gerektiren Eylemlerin Tekrarı

Disiplin cezasını gerektiren eylemlerin tekrarı halinde mükerrerlik durumu gündeme geleceğinden verilecek ceza da ağırlaşacaktır. Bu kapsamda kanun koyucu tarafından cezaevlerindeki disiplin eylemlerinin azalması ve disiplin cezalarının caydırıcı olabilmesi bakımından disiplin eylemlerinin tekrarı halinde verilecek disiplin cezaları ağırlaştırılmıştır[99]. Bu bağlamda 5275 sayılı Kanun'un "*Di-*

[99] ÖZBEK, s. 265; ÖZGENÇ / ŞAHİN, s. 182; ÖZKAVALCI, s. 404; GÜNAY, s. 49.

siplin cezasını gerektiren eylemlerin tekrarı, disiplin cezalarının infazı ve kaldırılması" kenar başlıklı 48'inci maddesinin ikinci fıkrası gereğince bir eylemden dolayı verilen disiplin cezası kesinleştikten sonra bu cezanın infazı tamamlanıp kaldırılması için dördüncü fıkrada belirtilen süreler geçinceye kadar[100] yeniden disiplin cezasını gerektiren bir eylemde bulunan hükümlü hakkında, her defasında bir üst ceza uygulanacaktır[101]. Görüldüğü üzere 5275 sayılı Kanun'un 48'inci maddesinin ikinci fıkrasındaki düzenleme uyarınca disiplin eyleminin tekerrürü

[100] 7242 sayılı Kanun'un 28'inci maddesi ile 5275 sayılı Kanun'un 48'inci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan "kaldırılması için gerekli süre içinde" ibaresi "infazı tamamlanıp kaldırılması için dördüncü fıkrada belirtilen süreler geçinceye kadar" şeklinde değiştirilmiştir.

[101] "... 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 48/2. maddesinde disiplin cezasını gerektiren eyleme bir üst cezanın uygulanması koşullarının, öncelikle önceki cezanın kesinleşmesi ve eylemin önceki eylem için verilen cezanın kaldırılması için gerekli süre geçmeden işlenmesi olarak gösterildiği, anılan Kanun'un 48/3. maddesi uyarınca hücreye koyma cezasının infazı için İnfaz Hakimliği'nden alınan onay karan disiplin cezasının kesinleşmesini sağlamayacağı, disiplin cezalarının kesinleşmesine ilişkin usulü gösteren 4675 sayılı İnfaz Hakimliği Kanunu'nun 6. maddesi hükmü uyarınca hükümlünün disiplin cezasının şikayet başvurusu yapıldıktan ve itiraz yasa yolu kullanıldıktan sonra Edirne İkinci Ağır Ceza Mahkemesi'nin 22.11.2005 gün 2005/664 müt. sayılı itirazın reddi kararıyla kesinleştiği,

Buna göre; hükümlünün 27.09.2005 tarihinde işlediği açlık grevi yapma eylemi, önceki disiplin cezasının kesinleştiği 22.11.2005 tarihinden ve bu cezanın infaz edildiği 13.10.2005 tarihinden önce işlenmiş bulunduğundan, 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 48/2. maddesinde gösterilen disiplin cezasını gerektiren eyleme bir üst cezanın uygulanması koşullarının bu olayda bulunmadığı ve hükümlüye açlık grevi yapma eyleminin karşılığı olan 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 40. maddesi uyarınca bazı etkinliklere katılmaktan alıkoyma cezasının verilmesi gerektiği,

2) 2 no.lu bozma sebebine ilişkin olarak yapılan incelemede;

Hükümlünün Edirne İkinci İnfaz Hakimliği'nin 10.03.2006 gün ve 2006/56-60 sayılı disiplin cezasının onaylanması kararına konu olan açlık grevi yapmak eyleminden önce yukarıda yazıldığı üzere 27.09.2005 tarihinde açlık grevi yapma eylemini işleyip "Bazı etkinliklere katılmaktan alıkoyma" cezası yerine "hücre cezası" aldığı, Edirne İkinci İnfaz Hakimliği'nin 25.10.2005 gün ve 2005/146-146 sayılı kararı ile onaylanan bu cezanın 19.12.2005 tarihinde infaz edildiği, hükümlünün şikayet başvurusunun Edirne Birinci İnfaz Hakimliği'nin 25.10.2005 gün 2005/149-152 sayılı kararı ile reddedildiği ve bu karara yönelik itirazın Edirne İkinci Ağır Ceza Mahkemesi'nin 29.11.2005 gün ve 2005/681 sayılı kararı ile reddolunarak kararın bu tarihte kesinleştiği,

Hükümlünün disiplin cezasını gerektiren 14.02.2006 tarihli yeni açlık grevi yapma eyleminin önceki disiplin cezasının 29.11.2005 tarihinde kesinleşmesinden sonra işlenmesi koşulunun gerçekleştiği, ancak; 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 48/2. maddesinde yazılı olan, yeni eylemin önceki cezanın ortadan kaldırılması için gerekli süre geçmeden işlenmesi koşulunun gerçekleşmediği, 1 no.lu bozma sebebine ilişkin inceleme bölümünde yazılı olduğu gibi, önceki disiplin cezasının hücreye koyma olarak verilmesi kanuna aykırı olup, bazı etkinliklere katılmaktan alıkoyma olarak verilmesi gerektiğinden, 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 48/4. maddesindeki cezanın ortadan kaldırılmasına ilişkin sürenin de, isabetsiz olan hücreye koyma cezası için gerekli süreler yerine "Bazı etkinliklere katılmaktan alıkoyma" cezası için gerekli olan 1 ay olarak alınması gerektiğinden ve önceki cezanın infaz edildiği 19.12.2005 tarihinden itibaren 1 aylık süre geçtikten sonra yeni eylemin 14.02.2006 tarihinde işlendiği ve bu ceza bakımından da 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 48/2. maddesinde gösterilen disiplin cezasını gerektiren eyleme bir üst cezanın uygulanması koşulunun bu olayda da bulunmadığı ve hükümlüye açlık grevi yapma eyleminin karşılığı olan 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 40. maddesi uyarınca "Bazı etkinliklere katılmaktan alıkoyma" cezasının verilmesi gerektiği anlaşılmakla; ..." 9. CD., 2008/13766 E., 2009/6632 K., 03.06.2009 T.

nedeniyle bir üst cezaya hükmedilebilmesi için, yeni eylemin önceki eylemden dolayı verilen disiplin cezası kesinleştikten sonra ve bu eylem için verilen disiplin cezasının infazının tamamlanıp kaldırılması için gerekli olan süre içerisinde işlenmiş olması gerekir. Dolayısıyla disiplin cezasının kaldırılması için kanunda öngörülen sürelerin geçmesinden sonra yeni disiplin eyleminin gerçekleşmesi halinde tekerrür nedeniyle bir üst ceza uygulanması mümkün değildir.

II. DİSİPLİN CEZALARININ SONUÇLARI VE İNFAZA ETKİLERİ

A. Disiplin Cezalarının Sonuçları

Disiplin cezaları her alanda olduğu gibi infaz hukuku bakımından da ciddi sonuçları olan cezalardır. Disiplin cezaları nitelikleri ve kanun koyucunun öngördüğü bir kısım düzenlemeler gereğince hükümlü ve cezası üzerinde sonuçlar meydana getirmektedirler. Bunlardan birincisi hükümlünün disiplin cezası bakımından mükerrir olması halidir. Buna göre yukarıda da belirtildiği üzere kanun koyucu cezaevlerindeki disiplin eylemlerinin azalması ve disiplin cezalarının caydırıcı olabilmesi bakımından disiplin eylemlerinin tekrarı halinde verilecek disiplin cezalarını ağırlaştırmıştır. Bir eylemden dolayı verilen disiplin cezası kesinleştikten sonra bu cezanın infazının tamamlanıp kaldırılması için gerekli süre içinde yeniden disiplin cezasını gerektiren bir eylemde bulunan hükümlü hakkında, her defasında bir üst ceza verilecektir.

Diğer taraftan disiplin cezaları açık cezaevine ayrılma, denetimli serbestlik ve koşullu salıverilme halleri bakımından önemli sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Kanundaki düzenlemeler uyarınca hükümlü disiplin cezalarını infaz etmedikçe bu imkânlardan faydalanamaz[102].

B. Disiplin Cezalarının Açık Ceza İnfaz Kurumuna Ayrılmaya Etkisi

İnfaz sisteminde hükümlülerin kapalı ceza infaz kurumundan açık ceza infaz kurumuna ayrılmalarında 5275 sayılı Kanun'un 89'uncu maddesi gereğince öncelikle Cezaevi İdare ve Gözlem Kurulu'nca iyi hal değerlendirmesi yapılması gerekmektedir. Bu değerlendirmeye esas olacak ilkelere ilişkin Gözlem ve Sınıflandırma Merkezleri ile Hükümlülerin Değerlendirilmesine Dair Yönetmelik[103] 29.12.2020 tarihinde 31349 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Yönetmelik hükümlerine bakıldığında; idare ve gözlem kurulu tarafından

[102] ÖZGENÇ/ŞAHİN, s. 187; GÜNAY, s. 55.

[103] Gözlem ve Sınıflandırma Merkezleri ile Hükümlülerin Değerlendirilmesine Dair Yönetmelik, https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/12/20201229-3.htm, İET: 23/08/2022.

iyi halin belirlenmesine esas olmak üzere en geç altı ayda bir değerlendirme yapılacaktır. Bu değerlendirme yapılırken hükümlülerin ceza infaz kurumlarında bulunduğu tüm aşamalarda ceza infaz kurumlarının düzen ve güvenliği amacıyla konulmuş kurallara uyup uymadığı, haklarını iyi niyetle kullanıp kullanmadığı, yükümlülükleri eksiksiz yerine getirip getirmediği, uygulanan iyileştirme programlarına göre toplumla bütünleşmeye hazır olup olmadığı, disiplin suçu işleyip işlemediği, tekrar suç işleme ve mağdura veya başkalarına zarar verme riskinin düşük olup olmadığı hususları dikkate alınacaktır. İyi hal değerlendirilmesinde, infazın tüm aşamalarında hükümlülerin katıldığı eğitim-öğretim, psiko-sosyal yardım ve destek programları ile sosyal ve sportif faaliyetler, kültür ve sanat programları, aldığı sertifikalar, kitap okuma alışkanlığı, diğer hükümlü ve tutuklular ile ceza infaz kurumu görevlileri ve dışarıyla olan ilişkileri, işlediği suçtan dolayı duyduğu pişmanlığı, ceza infaz kurumu kuralları ile kurum bünyesindeki çalışma kurallarına uyumu, yükümlülüklerine riayeti, kurum güvenlik ve düzenine katkısı, aldığı disiplin cezaları ve ödüller göz önünde bulundurulacaktır.

Bu bağlamda iyi hükümlülerin açık ceza infaz kurumuna ayrılmaya ilişkin talepleri üzerine, ilgili talebin mevzuatta belirtilen süre ve kaldırılmamış disiplin cezasının bulunmaması gibi şartları taşıyıp taşımadığı idare tarafından araştırılacaktır. Burada diğer koşullar bulunmasına rağmen kanunda kaldırılması için öngörülen süre henüz dolmayan disiplin cezası bulunan hükümlü açık ceza infaz kurumuna ayrılamayacaktır. Dolayısıyla hükümlünün talepte bulunması, süre şartının sağlanması ve kaldırılmamış disiplin cezası bulunmaması gibi mevzuatta belirtilen şekil şartlarını taşıyan dosyalar; idare ve gözlem kurulu sekretaryası tarafından işleme alınarak ilgili hakkında gözlem ve değerlendirme dosyası hazırlanacaktır. Bütün şartların oluşması halinde idare ve gözlem kurulunca açık ceza infaz kurumuna ayrılma işlemine yönelik olmak üzere olumlu iyi hal değerlendirmesini içeren karar verilecektir. İdare ve Gözlem Kurulunun kararlarına karşı, infaz hâkimliğine şikâyet yoluna ve infaz hâkimliğinin kararına karşı da itiraz yoluna başvurabilecektir[104].

C. Hükümlünün Disiplin Cezası Nedeniyle Açık Cezaevinden Kapalı Cezaevine Alınması

Hükümlü açık ceza evine geçtikten sonra belli eylemleri gerçekleştirmesi halinde tekrar kapalı cezaevine alınabilir. Bu bağlamda 5275 sayılı Kanun'un "*Açık ceza infaz kurumları*" kenar başlıklı 14'üncü maddesine 7242 sayılı Ka-

[104] ARAS / GÜVERÇİN, s. 92-93.

nun'la eklenen 5'inci fıkrasına göre doğrudan açık ceza infaz kurumuna alınanlar dâhil olmak üzere bu kurumlarda bulunan hükümlülerde dâhil olmak üzere disiplin cezası alınması kapalı ceza infaz kurumuna iade sebebidir. Yasal düzenleme uyarınca kınamadan başka bir disiplin cezası alıp, bu cezası kesinleşmiş olanlar veya asayiş ve düzenin sağlanması amacıyla disiplin cezası kesinleşmemiş olsa bile eylemi kurum düzeni ya da kişi güvenliği bakımından tehlike oluşturanlar idare ve gözlem kurulu kararıyla kapalı ceza infaz kurumlarına gönderilirler. Buradaki yasal düzenleme uyarınca kınama cezası kapalı cezaevine iade gerekçesi olmadığından bir üst disiplin cezasının varlığı halinde ancak bu mümkündür.

Hükümlüler disiplin cezası nedeniyle idare ve gözlem kurulu kararıyla doğrudan kapalı ceza infaz kurumuna gönderilseler de hükümlüler idare ve gözlem kurulu kararına karşı şikâyet yoluna gidebilirler. Zira her ne kadar firar edenler, başka bir fiilden dolayı haklarında tutuklama kararı verilenler ve kınamadan başka bir disiplin cezası alıp, bu cezası kesinleşmiş olanların durumu teknik ve objektif olarak sabit olmakla birlikte asayiş ve düzenin sağlanması amacıyla disiplin cezası kesinleşmemiş olsa bile eylemi kurum düzeni ya da kişi güvenliği bakımından tehlike oluşturanların durumu teknik ve objektif olarak sabit olmaktan ziyade idare ve gözlem kurulunun bu yöndeki takdir ve tespitine dayandığından bu takdir ve tespitin muhakkak denetlenmesi bir zorunluluktur[105].

D. Disiplin Cezalarının Denetimli Serbestlikten Faydalanmaya Etkisi

Ceza hukuku ve ceza infaz hukuku içerisinde adaleti sağlamaya çalışan bir ceza adalet kurumu olan denetimli serbestlik[106], cezasının bir bölümünü iyi halli olarak geçiren hükümlünün toplum yaşamına uyum sağlamasını kolaylaştırmak amacıyla cezasının tamamını veya bir kısmını ceza infaz kurumu dışında ve belirlenen denetim programı çerçevesinde dışarda infaz etmesine imkân sağlayan bir ceza adalet sistemi olarak tanımlanabilir. Burada hükümlünün sosyal çevresinden ve toplumsal hayattan kopmadan uygulanan denetimli serbestlik marifetiyle, ıslah edilmesi hedeflenmektedir[107].

---

105 ARAS / GÜVERÇİN, s. 104-105.

106 YAVUZ, Hakan A., "Denetimli Serbestliğin Türk Ceza Adalet Sistemi İçerisindeki Genel Görünümü Üzerine", **Adalet Dergisi**, Y. 2012, S. 42, s. 60; TURHAN, Faruk / ALTIKAT, Abdurrahim, "Yeni Bir Ceza İnfaz Usulü Olarak Denetimli Serbestlik ve Bu Usulden Yararlanma Şartları", **S.D.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi**, Y. 2012, C. 2, S. 2, s. 8.

107 USTA, İbrahim / ÖZTÜRK, Hakan, "Denetimli Serbestlik", **Ceza Hukuku Dergisi**, Y. 2010, S. 13, s. 11; TURHAN / ALTIKAT, s. 3.

Hükümlünün denetimli serbestlik programından faydalanabilmesi için ise etkin ve iyi halli bir infaz süreci geçirmesi gerekmektedir. Cezaevinde hükümlünün hükmün infazına başlanması ile birlikte, ceza infaz kurumlarında bulunduğu süre içerisindeki tutum ve davranışları, kurum düzeni ve güvenliğine katkısı, yükümlülüklerini yerine getirmesi ile yürütülen iyileştirme ve topluma kazandırma programlarına katılımı sonucunda gösterdiği gelişim ölçülerek yapılacak puanlamada hükümlülerin katıldıkları eğitim-öğretim faaliyetleri, psikososyal yardım programları, destekleyici programlar ile infaz sürecindeki tutum ve davranışları artı puan, aldığı disiplin cezaları eksi puan olarak değerlendirilecek, bu puanlamaya göre iyi hâl değerlendirmesine esas olmak üzere gelişim puanı belirlenecektir. Belirlenen puan başta denetimli serbestlik ve koşullu salıvermede dikkate alınacak olan iyi hal değerlendirmesinde esas alınacaktır.

Disiplin cezalarının önemli sonuçlarından biri de denetimli serbestliğe ayrılmada karşımıza çıkmaktadır. Uygulamada, hükümlünün ceza infaz kurumunda herhangi bir disiplin cezasının bulunmaması hükümlünün iyi haline ilişkin genel bir karine olarak kabul edilmektedir[108]. Hükümlülerin denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak cezalarının infaz edilmesine ilişkin talepleri üzerine, ilgili talebin mevzuatta belirtilen süre ve kaldırılmamış disiplin cezasının bulunmaması gibi şartları taşıyıp taşımadığı idare tarafından araştırılacak, gerekli şartları taşımayan talep reddedilerek hükümlüye tebliğ edilecektir. Talebin bulunması, süre şartının sağlanması ve kaldırılmamış disiplin cezası bulunmaması gibi mevzuatta belirtilen şekil şartlarını taşıyan dosyalar; idare ve gözlem kurulu sekretaryası tarafından işleme alınarak ilgili hakkında gözlem ve değerlendirme dosyası hazırlanacaktır. Bütün şartların oluşması halinde idare ve gözlem kurulunca hükümlü hakkında kalan cezasını denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak infaz edilmesi işlemine yönelik olmak üzere olumlu iyi hal değerlendirmesini içeren karar verilecektir. İdare ve Gözlem Kurulunun kararlarına karşı, infaz hâkimliğine şikâyet yoluna başvurulabilecek, infaz hâkimliğinin kararına karşı da itiraz yoluna gidilebilecektir.

Yasal düzenleme uyarınca disiplin cezalarının tamamı infaz edilip kaldırılmadıkça koşullu salıverilme işlemi yapılmaz, ancak bu süre hak ederek salıverme tarihini geçemez. Dolayısıyla hükümlünün koşullu salıverilme tarihi gelmiş olsa da, eğer hükümlü hakkında verilmiş olan disiplin cezası infaz edilip kaldırılmadıkça hükümlünün koşullu salıvermeden faydalanması mümkün değildir. Bu kuralın doğal sonucu olarak hükümlünün denetimli serbestlik tedbirinden

[108] TURHAN / ALTIKAT, s. 26.

faydalanabilmesi bakımından da bu disiplin cezalarının infaz edilmesi ve daha sonra kaldırılmasına karar verilmesi zorunludur[109].

E. Disiplin Cezalarının Koşullu Salıverilmeye Etkisi

Koşullu salıverilme, hükümlünün infaz ettiği cezasının bir kısmını cezaevinde iyi halli olarak tamamlaması halinde kalan cezasının kanun tarafından belirlenen şartlar altında dışarıda çekmesini ifade etmektedir. Uygulamada şartla tahliye olarak da ifade edilen koşullu salıverilme ile verilen toplam hapis cezasının hükümlü üzerindeki olumsuz etkilerinin azaltılması amaçlanmakta ve hükümlüleri iyi halli olmaya ve kendilerine uygulanan ıslah ve rehabilitasyon programlarına uymaya teşvik etmektedir[110].

Hükümlülerin cezalarının koşullu salıverilme hükümleri uygulanarak infazına karar verilmesinde 5275 sayılı Kanun'un 89'uncu maddesi gereğince Cezaevi İdare ve Gözlem Kurulu'nca iyi hal değerlendirmesi yapılacaktır. Bu değerlendirmeye esas olacak ilkelere ilişkin Gözlem ve Sınıflandırma Merkezleri ile Hükümlülerin Değerlendirilmesine Dair Yönetmelik 29.12.2020 tarihinde yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Yönetmelik hükümlerine bakıldığında; idare ve gözlem kurulu tarafından iyi halin belirlenmesine esas olmak üzere en geç altı ayda bir değerlendirme yapılacaktır. Hükümlünün hükmün infazına başlanması ile birlikte, ceza infaz kurumlarında bulunduğu süre içerisindeki tutum ve davranışları, kurum düzeni ve güvenliğine katkısı, yükümlülüklerini yerine getirmesi ile yürütülen iyileştirme ve topluma kazandırma programlarına katılımı sonucunda gösterdiği gelişim ölçülerek yapılacak puanlamada hükümlülerin katıldıkları eğitim-öğretim faaliyetleri, psiko-sosyal yardım programları, destekleyici programlar ile infaz sürecindeki tutum ve davranışları artı puan, aldığı disiplin cezaları eksi puan olarak değerlendirilecek, bu puanlamaya göre iyi hâl değerlendirmesine esas olmak üzere gelişim puanı belirlenecektir. Yukarıda da vurgulandığı üzere belirlenen puan başta denetimli serbestlik ve koşullu salıvermede dikkate alınacak olan iyi hal değerlendirmesinde esas alınacaktır.

---

109 "... Hükümlünün cezasının infazı sırasında işlemiş olduğu disiplin suçu nedeniyle hücre cezası yerine 3 ay ziyaretçi kabulünden yoksun bırakma cezası aldığı bu cezanın 30/08/2011 tarihinde infaz edildiği, 5275 sayılı yasanın 48/4-f ve g bentleri gereğince cezanın infazından 1 yıl geçtikten sonra ancak iyi halli olarak kabul edilebileceği nazara alındığında hükümlü hakkında karar verildiği tarihte iyi halli olmadığı dolayısıyla aynı yasanın 105/a maddesinden yararlanması için yasal imkan bulunmadığından itirazın bu gerekçe ile reddi yerine kabulüne karar verilmesi yasaya aykırı görüldüğünden Adana 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 10/05/2012 tarih 2012/513 sayılı kararının kanun yararına bozulmasına karar vermek gerekmiştir..." 1. CD., 2012/5821 E., 2012/10166 K., 31/12/2012 T.

110 ÖZGENÇ, İzzet, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 16. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2020, s. 57; ÇAKIR, Kerim, "Hapis Cezasının Koşullu Salıverilme Uygulanarak İnfazı", **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Y. 2020, C. 26, S. 2, s. 671.

Öte yandan disiplin cezasının tamamı infaz edilip kaldırılması koşullu salıverilme bakımından da temel koşullardan biridir. 5275 sayılı Kanun'un "*Disiplin cezasını gerektiren eylemlerin tekrarı, disiplin cezalarının infazı ve kaldırılması*" kenar başlıklı 48'inci maddesinin üçüncü fıkrasının (b) bendinde disiplin cezalarının tamamı infaz edilip kaldırılmadıkça koşullu salıverilme işleminin yapılamayacağı ancak bu sürenin hak ederek salıverme tarihini geçemeyeceği düzenlenmiştir. Maddedeki düzenlemeden de anlaşılacağı üzere disiplin cezaları infaz edilip kaldırılmadıkça hükümlünün koşullu salıvermeden faydalanması mümkün değildir. Dolayısıyla hükümlünün koşullu salıverilme tarihi gelmiş olsa bile, eğer hükümlü hakkında verilmiş olan disiplin cezası infaz edilip kaldırılmamışsa hükümlünün koşullu salıvermeden faydalanması mümkün değildir[111].

İnfaz Yönetmeliğinin 110'uncu maddesinde yer alan düzenleme uyarınca hükümlü hakkında verilmiş ve henüz kaldırılmamış olan disiplin cezaları koşullu salıverilmeye engel teşkil eder. Ancak başlatılan disiplin soruşturması henüz tamamlanmamış olur ve hükümlünün koşullu salıverilme süresi dolmuş olursa, bu durumdaki hükümlünün iyi halli olup olmadığının takdiri idare ve gözlem kuruluna aittir. Hükümlünün iyi halli olduğuna ve olmadığına ilişkin kararlara karşı 4675 sayılı Kanun'a göre şikâyet yoluna başvurulabilir[112].

SONUÇ

Cezaevlerinde düzen bozucu davranışları sergileyen kişilerin cezalandırılması ve bu tip eylemlerin tekrarının önlenmesi bakımından kanun koyucu tarafından belirlenmiş bir kısım tedbirler bulunmaktadır. Bu noktada cezaevi personeline veya diğer hükümlü ve tutuklulara ya da cezaevinin ve diğer kişilerin eşyalarına zarar vermek suretiyle cezaevi düzenini bozan kişilere yönelik olarak bir kısım disiplin ceza ve tedbirlerinin uygulanması gerekir. Burada önemli olan disiplin suç ve cezalarının kanuniliği ilkesine uygun hareket edilmesidir. İdarenin keyfi hareket etmesinin önlenmesi bakımından kanunun suç saymadığı eylemlerin disiplin soruşturmasına konu edilmemesi gerekir. Aynı şekilde suç ve cezaların kanuniliği ilkesinin ve Anayasa'nın açık hükmü gereğince hükümlülere uygulanacak disiplin suç ve cezaları kanunla belirlenmek zorundadır. Dolayısıyla kanun hükmünde kararname, tüzük veya yönetmelikle disiplin suç veya cezası belirlenemez. Aynı şeklide kıyas yoluyla da disiplin suç ve cezası ihdas edilemez.

---

111 GÜNAY, s. 55.

112 ARAS / GÜVERÇİN, s. 169.

Öte yandan infaz sürecinde disiplin soruşturmaları bakımından maksada uygunluk prensibi çerçevesinde hareket edilmesi faydalı olacaktır. Özellikle ilk defa tipik bir eylemi gerçekleştiren ve geçirmiş olduğu infaz sürecinden aynı eylemi tekrarlaması beklenilmeyen hükümlü hakkında doğrudan disiplin ceza ve tedbiri uygulamak yerine kendisinin uyarılması hükümlünün infaz sürecinin olumlu geçmesi bakımından daha faydalı olacaktır. Ancak Türk infaz mevzuatı incelendiğinde disiplin cezalarının derhal uygulanması yerine ilgilinin uyarılması konusunda cezaevi idaresine takdir hakkı tanıyan bir yasal düzenleme bulunmamaktadır. Bu mevzuattan kaynaklanan sıkıntının giderilmesi adına Kanun'da yasal değişiklik yapılması yerinde olacaktır. Ayrıca Kanun'da öngörülen her bir disiplin cezasının getiriliş amacı ve kanun koyucunun uygulanmasını öngördüğü alanın iyi belirlenmesi gerekir. Kanun'un dar yorumlanarak her tipik eylemden dolayı otomatik olarak herhangi bir bireyselleştirme yapılmadan disiplin cezası verilmesi infazın amacına aykırı olacaktır.

Suç soruşturmalarında önemli olduğu gibi disiplin soruşturmaları bakımından da bireyselleştirme önem arz etmektedir. Disiplin cezaları uygulanırken hükümlünün Kanun'a aykırı eyleminin niteliği, kişiliği, ilk disiplin ihlali mi veya tekerrür eden ihlal mi olup olmadığına ilişkin olguların dikkate alınması gerekir. Dolayısıyla disiplin cezalarının uygulamada mağduriyetlere sebebiyet vermemesi ve infazın amacına ulaşabilmesi bakımından her bir tipik eylem ile birlikte 5275 sayılı Kanun'un 37'nci maddesinin birlikte yorumlanması ve buna göre bir bireyselleştirme yapılması gerekir.

İnfaz sürecinin etkin, ıslah edici ve onarıcı olarak tamamlanabilmesi bakımından cezaevi güvenliğinin, disiplininin ve düzeninin sağlanması bakımından alınan tedbirlerden biri olan disiplin soruşturmaları bir cezalandırma ve bedel ödetme aracı olmaktan ziyade infazın temel amacını sağlayıcı bir tedbir olduğu unutulmamalıdır. Bu nedenle disiplin soruşturmaları bir yıldırma veya baskı aracı olmaktan ziyade infazın evrensel amaçlarına hizmet etmek üzere kullanılmalı ve infaz kurumlarının bu yönde idari ve yargısal denetimlerinin yapılması gerekir. Bu bağlamda disiplin cezalarının açık cezaevine ayrılma ile denetimli serbestlik ve koşullu salıverilmeden faydalanma noktasında ortaya çıkan sonuçları dikkate alındığında tutuklu ve hükümlülere verilen bütün disiplin cezalarının disiplin kurulu tarafından verilmesi ve disiplin cezası veren disiplin kuruluna cezaevinin bağlı olduğu cezaevi savcısının başkanlık etmesini sağlayacak yasal değişikliklerin yapılması yerinde olacaktır.

Hakem Değerlendirmesi : Dış bağımsız.
Çıkar Çatışması : Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.
Finansal Destek : Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.
Peer-review *: Externally peer-reviewed.*
Conflict of Interest *: The author has no conflict of interest to declare.*
Grant Support *: The author declared that this study has received no financial support.*

KAYNAKÇA / REFERENCES

AİHM, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi İçtihadına İlişkin Rehber, **Mahpus Hakları**, https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/482020134215mahpus%20haklar%C4%B1%20olarak%20de%C4%9Fi%C5%9Ftirelim%20ba%C5%9Fl%C4%B1%C4%9F%C4%B1.pdf, İET. 23/07/2022.

AKYILMAZ, Bahtiyar, "Anayasal Esaslar Çerçevesinde Kamu Personeli Disiplin Hukuku ve Uygulamadaki Sorunlar", **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Y. 2002, C. 6, S. 1-2, s. 239-262.

ALTINSOY, Bülent, "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Mahkûmların Özel Hayatı", **TBB Dergisi**, Y. 2014, S. 115, s. 37-60.

ARAS, Bahattin, **Hukuk ve Ceza Mahkemesi Kararlarının Birbirine Etkisi**, Yetkin Yayıncılık, Ankara, 2014.

ARAS, Bahattin / GÜVERÇİN, Sezgin, **İnfaz Hukuku**, Yetkin Yayıncılık, Ankara, 2021.

ARSLAN, Çetin / KAYANÇİÇEK, Murat, "Hükümlü ve Tutuklunun Telefon ile Haberleşme Hakkı (İK m.66)", 28/05/2022, https://www.cetinarslan.com.tr/wp-content/uploads/2022/05/Hukumlu-ve-Tutuklunun-Telefon-ile-Haberlesme-Hakki-IK-m.-66.pdf, (İET: 28/07/2022), s. 1-15.

ARTUK, Mehmet Emin / GÖKÇEN, Ahmet / YENİDÜNYA, Caner, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 10. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2016.

ATALAY, Osman, "Disiplin Soruşturması Yapılırken Dikkat Edilecek Hususlar", http://www.infazhukuku.org/index.php?option=com_content&view=article&id=115:disiplin-soruturmas-yaplrken-dikkat-edilecek-hususlar&catid=45:mak&Itemid=53, İET. 09/08/2022.

ATALAY, Osman / ÖZGELEN, Mustafa Safa, **İnfaz Hukuku Ders Kitabı**, Türkiye Adalet Akademisi Yayını No: 25, Ankara, 2013.

BOZ, Selman Sacit, "Memur Disiplin Hukukuna Hâkim Olan Temel İlkeler", **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Y. 2017, C. 25, S. 2, s. 15-41.

BULUT, Metin, "Kamu Görevlileri Disiplin Hukukunda Kanunilik İlkesini Yeniden Düşünmek", **Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi**, Y. 6, Aralık 2018, S. 12, s. 227-277.

CENGİZ, Serkan / DEMİRAĞ, Fahrettin / ERGUL, Teoman / MCBRIDE, Jeremy/TEZCAN, Durmuş, **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Işığında Ceza Yargılaması Kurum ve Kavramları**, Şen Matbaa, Ankara, 2008.

COYLE, Andrew, **Cezaevi Yönetimini İnsan Haklarını Göz Önüne Alan Bir Yaklaşım**, Uluslararası Araştırmaları Merkezi, Londra, 2002, (https://prisonstudies.org/sites/default/files/resources/downloads/turkish3.pdf, İET: 12/07/2022.

ÇAKIR, Kerim, "Hapis Cezasının Koşullu Salıverilme Uygulanarak İnfazı", **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Y. 2020, C. 26, S. 2, s. 669-698.

DEMİRBAŞ, Timur, **İnfaz Hukuku**, 8. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021.

DOĞRU, Osman / NALBANT, Atilla, **İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi Açıklama ve Önemli Kararlar**, C. 1, Avrupa Konseyi - T.C. Yargıtay Başkanlığı Yayını, Ankara, 2012.

EŞİTLİ, Ezgi Aygün, "Suçların ve Cezaların Kanuniliği İlkesi", **TBB Dergisi**, Y. 2013, S. 104, s. 225-246.

GÜNAY, Erhan, **Hükümlü Disiplin Ceza ve Tedbirleri - Duraksama Yaratan Sorunlar ve Yanıtlar - Lehe Kanun Uygulaması**, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2010.

GÜNGÖR, Burak, "Hükümlülerin Haberleşme Hürriyetine Anayasa Mahkemesinin Yaklaşımı", **Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi**, Y. 6, Aralık 2018, S. 12, s. 511-536.

GÜNGÖR, Devrim / OKUYUCU-ERGÜN, Güneş, "Ceza Muhakemesinde Bekletici Sorun Kararının Dava Zamanaşımının Durmasına Etkisi", **TBBD**, Y. 2009, S. 83, s. 68-72.

HANÇER, Çağrı, **5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunda Belirtilen Disiplin Cezaları ve Tedbirleri**, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Mersin, 2018.

HATİPOĞLU, Mehmet, "Kamu Görevlilerine Disiplin Cezalarının Uygulanmasında Ölçülülük İlkesi", **TBB Dergisi**, Y. 2019, S. 143, s. 181-220.

HÜSEYİNOĞLU, Emin, "Yargı Kararları Işığında Disiplin Hukukunda Suçta ve Cezada Kanunilik İlkesi", **TBB Dergisi**, Y. 2022, S. 158, s. 103-124.

KALABALIK, Halil, **İdare Hukuku Dersleri**, 2. Cilt, 4. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019.

KAYA, Cemil, "Memur Disiplin Suç ve Cezalarına ve Disiplin Soruşturmasına Hakim Olan Temel İlkeler", **Amme İdaresi Dergisi**, Y. 2005, C. 38, S. 2, s. 61-87.

MÜCAHİT KÜÇÜK, Çolpan, "Kanunilik İlkesinin Memur Disiplin Hukukunda Uygulanabilirliği", **YBHD**, Y. 6, S. 2021/2, s. 146.

OSMANOĞLU, Bilal / PARLAK, Oğuzhan Emre, "Mahpusların Ailesi ve Yakınlarıyla Görüşme Hakkı", **YÜHFD**, Y. 2021/1, C. XVIII, s. 237-290.

ÖZBEK, Veli Özer, **İnfaz Hukuku**, 15. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022.

ÖZGENÇ, İzzet, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 16. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2020.

ÖZGENÇ, İzzet / ŞAHİN, Cumhur, **İnfaz Hukuku**, 4. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021.

ÖZKAVALCI, Nimet, **İnfaz Hakimliği**, 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021.

ÖZMEN, Metin, **Türkiye'de Cezaevlerinin İdari Açıdan Denetimi**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007.

PREVEZE, Levent, **Tutuklu ve Hükümlülere Yönelik Disiplin Soruşturması Süreci**, Karina Yayınevi, Ankara, 2017.

SAĞLAM Mehmet, **Türk Personel Hukukunda Disiplin Suç ve Cezalarına İlişkin Esaslar ve Uygulaması**, Mahalli İdareler Derneği Yayınları, Ankara, 2003.

SEVER, D. Çiğde, "Hapishane İdarelerinin Yetkileri ve Hapsedilen Haklarının Sınırı", **TBB Dergisi**, Y. 2016, S. 122, s. 141-192.

SEVÜK, Handan Yokuş, "Avrupa İnsan Hakları Kararları Işığında Tutuklu ve Hükümlülerin Dış Dünya ile İletişimi", **Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi**, Y. 2003, C. VII, S. 3-4, s. 335-384.

TOK, Türker, "Ceza Muhakemesi Kanunundaki "İtiraz" ile İnfaz Hâkimliği Kanunundaki "İtiraz ve Şikâyet" Arasındaki Farklar", **Terazi Hukuk Dergisi**, Ocak 2007, S. 5, s. 135-139.

TURHAN, Faruk / ALTIKAT, Abdurrahim, "Yeni Bir Ceza İnfaz Usulü Olarak Denetimli Serbestlik ve Bu Usulden Yararlanma Şartları", **S.D.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi**, Y. 2012, C. 2, S. 2, s. 1-46.

USTA, İbrahim/ ÖZTÜRK, Hakan, "Denetimli Serbestlik", **Ceza Hukuku Dergisi**, Y. 2010, S. 13, s. 7-46.

YAVUZ, Hakan A., "Denetimli Serbestliğin Türk Ceza Adalet Sistemi İçerisindeki Genel Görünümü Üzerine", **Adalet Dergisi**, Y. 2012, S. 42, s. 58-75.

YILDIRIM, Turhan, "Kamu Yararı ve Disiplin Cezalarının Affı", **Anayasa Yargısı Dergisi**, Y. 2001, C. 17, S. 1, s. 438-450.

ZAFER, Hamide, "Savunma Hakkı ve Sınırları", **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Y. 2013, C. 19, S. 2, s. 507-540.

ZOR, Burç Volkan, "Disiplin Hukukunda Uygulanan İdari Usul İlkeleri", **TBB Dergisi**, Y. 2021, S. 155, s. 331-277.